

The Project Gutenberg eBook of Oukkari: Kertomus kansan elämästä, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Oukkari: Kertomus kansan elämästä

Author: Pietari Päivärinta

Release date: September 28, 2013 [EBook #43836]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OUKKARI: KERTOMUS KANSAN ELÄMÄSTÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

OUKKARI

Kertomus kansan elämästä

Kirjoittanut

P. PÄIVÄRINTA

J. V. Hissa, Lapua, 1889.

SISÄLLYS:

- I. Syntyähän sitä täytyy.
- II. Eipä se paljon parannut.
- III. Parempaan päin.
- IV. Yhä edelleen.
- V. Toiset tuumat.
- VI. Kivelle meni.
- VII. Uudet tuumat.
- VIII. Eteenpäin vaan.
- IX. Yhä vaan.
- X. Elämää vaan.
- XI. Odottamaton pulma.
- XII. Onni onnettomuudessa.

XIII. Kotoisia kohtauksia.

XIV. Valoisampia aikoja.

I.

Syntyähän sitä täytyy.

Savossahan se Juho Oukkari näki ensimmäisen päivän valkeuden, niinkuin moni muukin ennen häntä ja hänen jälkeensä. Mitään erin-omaista kerrottavaa ei siitä ole, sillä se kävi aivan samalla tavalla kuin kaikkein muidenkin tulo tähän matoiseen maailmaan. Ensitöikseen huutaa rämisti poika kelpolailla, antaen siten ensiaikoina kylliksi huolta heikolle äidille ja työtä kylän kummitädeille. Lapsi oli terve, pyöreä ja lihava pojan pullukka, ja kummitädit kilvan ihmettelivät, kuinka hän on isänsä näköinen. Kun lapsi vähän kasosi ja vöyristyi, oli hän yhtä kaunis ja täyteläinen kuin mikä muu lapsi hyvänsä; olisipa hän syntymänsä ja näkönsä puolesta kelvannut kuulumaan vaikka vapaasukuiseen säätyyn. — Kyllä kai — mutta, mutta.

Niin. Onnetar ei ollut suonut Oukkarille ylhäistä syntyperää. Hänen vanhempansa olivat tuota köyhää tilatonta väkeä, jota niin runsaasti Savossakin löytyy. Toisen huoneen nurkassa, muiden jalvoissa ja tiellä, kokivat he lapsiensa kanssa aikaansa viettää. Ei ollut lihavat päivät vasta maailmaan tulleen vanhemmilla. Isä koki kyllä ahkerasti olla vieraan työssä ja äitikin vuovasi minkä suinkin voi, mutta työtä oli niukalta ja palkat olivat huonot. Talvella, työttömänä aikana, täytyi ottaa kesätyön päälle viljaa, jos mieli oli päivästä toiseen päästä. Kun parassa aikanakin maksettiin vaan kappa jyviä päivältä, puoleksi rukiita ja ohria, meni kesä velkoja maksaissa, eikä talven varaksi tullut mitään kokoon.

Tällä tavalla sitä kuitenkin mennä kilkuteltiin eteen päin. Jos ei ollut isot varat, niin eipä vaatimuksetkaan olleet suuret, sillä eihän oltu paljolle totuttukaan. Pettua pantiin leipään ja kun sen höysteeksi saatiin pisara hapanpiimää ja muikun suolavettä, oli kaikki hyvin. Kun saatiin joku kappa jyviä, jauhettiin ne käsikivillä petäjäisen höystöksi. Jauhamisen vaivojen palkinnoksi ja päätökseksi keitettiin tavallisesti selvästä viljasta puuroa ja silloin oli oikein riemu- ja juhla-päivä.

Niin. Olisihan sitä tällä tavalla menty, eikä elämä olisi tuntunut pahaltakaan eikä puutteenalaiselta, tavalliselta menolta vaan, mutta pahempaa seurasi perästä. Tuli, näette, kova katovuosi ja sitä seurasi tuhoa tuottava kulkutauti. Tämä työnsi tuhansia näljän ja puutoksien kanssa taistelevia ihmisiä tuonen tuville. Se sulki apajaansa isän sekä kaksi heidän lapsistansa ja niin he peitettiin maan mustiin multiin.

Leski jäi nyt nuorimman poikansa kanssa, tuettomana ja turvattomana, avaraan, mutta samassa ahtaasen maailmaan. Kovin suri hän ensimmältä miehensä kuolemaa, mutta päähän se tulee vihdoin surullekin.

Vaikka olikin kovat ja ahtaat ajat, tuli leski kuitenkin pikku poikansa kanssa toimeen kuta kuinkin. Hän oli ahkera ihminen ja koki ansaita talvisina aikoina käsitöillään ja kesällä isompaa työtä raatamalla.

Jo aikaisin opetti hän poikansa lukemaan ja pojalla olikin niin ankara halu siihen, että äidin täytyi häntä opettaa, vaikkei olisi kaikesti joutanutkaan. Lukemiseen opettamisen ohessa opetti äiti myös pojallensa, mitä hyötyä lukemisesta ihmiselle on. Hän kertoi nuorelle ja halulliselle oppilaalleen Jumalasta ja Jumalan Pojasta, kuinka he rakastavat kaikkia ihmisiä, kun ihmiset vaan heitä rakastavat ja kuinka hyvät ihmiset pääsevät kuoltuansa Jumalan luo taivaasen. Poika kuunteli suurella halulla äitinsä opetuksia ja ne painuivat syvälle hänen lapsi-sydämeensä. Tämä kiihoitti suuresti pojan lukuhaluja, sillä hän tahtoi kirjasta tulla tuntemaan vielä paremmin Jumalaa.

Heidän mielestään olisi elämä ollut varsin hyvä, mutta Jumala oli toisin säätänyt. Kun poika oli kahdeksan vuoden vanha, kaatui äiti kovaan tautivuoteeseen. Poika ei liikkunut koko sairastuksen aikana vuoteen äärestä; tuskin malttoi hän syödä ja nukkuakaan. Usein rukoili hän lapsellisella rukouksella, ettei Jumala ottaisi pois hänen äitiään. Äiti puheli siinä paljon pojalle, kehoittaen häntä pelkäämään ja rakastamaan Jumalaa kaikkena elin-aikanaan.

Kun aika joutui, katkasi tuonen rautakoura äidin elämänlangan ja niin jäi poika vähäväkisenä orvoksi tähän maailmaan.

Kun poika näki, että hänen äitinsä ainakin kuoli, itki hän niin kovin, että oli vedeksi sulata, eikä häntä oltu saada pois kuolinvuoteen vierestä. Vaikkei hän ollutkaan sen vanhempi, ymmärsi hän kuitenkin,

kuinka paljon hän nyt oli kadottanut. Kuka häntä nyt hoitaisi ja holhoisi, kuka puhuisi Jumalasta? Hän oli jo tullut tuntemaan, että maailma oli tyly ja kova. Ei yhdelläkään toisella ollut sitä lempeä, rakkautta, sitä uhraavaisuutta ja alttiiksiantavaisuutta häntä kohtaan kuin äidillä oli ollut. Mihin hän nyt pakonsa ja turvansa ottaisi?

Tämmöisiä mieltä ja tunsia poika. Eipä kummakaan, jos mieli kävi mustaksi ja apeaksi.

Lähimmät ihmiset rupesivat pitämään äidin kuoltua pojasta huolta. He sioittivat hänet eräasen taloon siksi aikaa, kunnes köyhäinhoito kerkiäisi hänet vastaan-ottamaan.

Voi kuinka toisenlaiseksi nyt muuttui pojan elämä. Ruokaa ja juomaa kyllä oli, mutta ihmiset olivat niin vieraita ja kylmiä. Hän älysi, että häntä pidetään liikana kappaleena ja vastuksena, joka on joutunut syrjästä heidän lisäkuormakseen ja vastukseksi. Hänelle tuotiin ruokaa uunin pankolle ja karsinaloukkoon tehtiin hänelle makuuvuode. Ei äiti koskaan niin tehnyt eikä eritellut. Yhdestä kupista he söivät ja yhdellä vuoteella makasivat ja silloin oli niin hyvä olla. Voi kuinka mielellänsä hän olisi mennyt äitinsä luo, puutostakin näkemään, kun vaan se olisi käynyt laatuun, mutta sepä ei ollutkaan mahdollista. Näitä muistelllessaan itki poika monta itkua.

Köyhäinhoidon johtokunnan kokous tuli. Siinä sioitettiin poika eräasen avonaiseksi tulleseen ruotuun toiselle puolen pitäjältä.

Kun poika kuuli mihin hän nyt joutuu, kävi hänen mielensä kovin apeaksi. "Kunpa tässäkin edes olisi saanut olla," mieltä hän. "Olisivathan ihmiset täällä tutumpia ja ehkä vähitellen tottuisi sorron-alaiseen tilaansa. Mutta nyt pitää mennä toiselle puolelle pitäjältä, jossa ei tunne ainuttakaan ihmistä, eikä tiedä minkälaisia he ovat, ovatko he hyviä vai pahoja."

Vaikkei poika ollut sen iäkkäämpi, vaivasi nämät ajatukset kuitenkin häntä myötäensä, ikäänkuin jonakuna vaistomaisena aavistuksena.

Muuton aika tuli. Pojalla oli huonot ketineet, sillä eipä äidinkään voimat olleet riittäneet poikaa hyvästi vaatettamaan. Kun oli kireä talvi-ilma, käärästiin hänen ympärilleen vanhat turkkikulut ja sitten lähdettiin häntä kiidättämään ruotuunsa. Talo, johon hänet vietiin, oli pitäjän varakkaampia ja niin isoveroinen, että se muodosti koko ruodun. — Kitsala oli talon nimi.

Kun poika tuli taloon, huomasi hän aivan pian, ettei hänen aavistama pelkonsa turha ollut. Kartanolle tultua käyskenteli siinä kookas, täyteläinen ja itsestään pitävän näköinen mies. Hän oli hyvissä tamineissa ja kaikista näkyi, ettei hän ollut laihoja päiviä nähnyt. Arvokkaasti käveli hän pihalla paikasta toiseen, kopistellen yhtä ja toista pihalla olevaa työkalua.

"Ahaa! Täältäkö se nyt tulee tämä meidän uusi perintö-ruhtinas? Harmillista — —! Kun viitsisivät tehdä työtä, niin ei tuommoisia olisi. Milloinkahan noista tuommoisista hylkiöistä pääsee... Viekö häntä huoneeseen, ettei palellu tähän meidän pihalle — — haukkuisivat sitten," sanoi pihalla oleva mies, huomattuansa tulijat.

Oitis käsitti poika, että se on hänen tuleva isäntänsä, ja tämä tunto jo viileskeli hänen sydäntänsä.

"Nytkö se meidän kotiristi tulee! Niinhän se on paljaskin kuin nauta...; koetapas ottaa tuo turkkikapura päältäsi, että nähdään mitä sieltä alta tulee... Enkö minä sitä arvannut...; ei mitään muuta kuin puoli-alastoin pojan mukura vaan — —. No, no, parempaahan ei ollut ajattelemistakaan... — Viitsisivät tehdä työtä, senkin laiskat, niin ei tulisi tuommoisia," sanoi lihasta hyllyvä nainen pojan huoneeseen tultua.

Tämän keksi poika uudeksi emännäkseen.

"Äläpä nyt siinä vesittele. — Kyllä näitä tämmöisiä on nähty...; parempaahan ei ollut odottamistakaan. — Alaston ja nälkäinen, sehän on tavallista. Syötä ja vaateta sitten kaikki laiskat ja laiskojen penikat ... kyllä siinä kärkee kestää, — — Tuossa on vaatetta päällesi, ettei kenenkään tarvitse sanoa, että meillä olet viluun kuollut," puheli emäntä toistamiseen, sittenkuin hän oli palannut takaisin joltakin asialtaan.

Hänen käsissään oli vanha ja monikertaan kulunut miehen röijy ja kuluneet, kauhean suuret, senkin seitsemään kertaan paikatut vaimonpuolen kenkärajat. Nämät laski hän lattialle pojan eteen ja käski pukea ne yllensä.

Nyyhkien ja kyynel silmissä koki poika raiska tukkia kuivettuneita kenkäräjoja jalkoinsa, jotka kaikessa avaruudessaankin olivat niin kuivettuneet ja rajottuneet, etteipä niissä tahtonut olla sitä rakoa, mihin niinkään pienen jalan olisi pistänyt kuin pojalla oli. Kun hän nämät oli saanut jalkoihinsa tukituksi, antoi emäntä hänelle röijykulun ja vaativalla äänellä käski pojan panna sen päälleen. Poika koki totella ja tukkia pieniä käsiänsä röijyn pitkiin hihoihin. Kun hän oli sen saanut tehdyksi, sitoi

emäntä sen nuoran palasella kiinni.

"Kas niin! Nythän ei kukaan voi syyttää, ettei meillä vaatetta anneta," sanoi emäntä, kun poika oli saanut yllensä sovitelluksi emännän mielestä niin arvokkaat lahjat.

Emännän poismentyä nousi poika uunin pankolle istumaan, sillä olipa hänellä vielä jotenkin kylmä, pitkällä tulotaipaleella vilustumisen tähden. Siinä hän istui kuin pellon peljäte, sillä eipä hän ensinkään ollut ikäisensä ihmisen näköinen. Pitkät röijyn hihat riippuivat niin pitkällä, että ne ulottuivat liki lattiaa. Niihin pistetyt pienet kädet eivät salkinneet niissä niin mitään ja sen vuoksi näytti siltä kuin röijy olisi ollut jonkun halon ympärille käärestynä. Suuret ja kuivettuneet vaimonpuolen ruojupieksut ne kuitenkin näkyivät röijyn lievetten alta. Ne riippuivat pankon laidalla niin palvelleen ja ansiokkaan näköisinä; oli niinkuin ne eivät olisi välittäneet yhtään mitään niistä pikku jalvoista, mitkä niiden sisään oli pistetty. Pitkälle riippuvat, pojalle vyöksi laitetut ja pitkästi kehinneet hamppunuoran päät täydensivät vielä tätä kuvaa.

Siinä istuissaan tunsu poika katkeruudella, mitä hänellä on odotettavissa. Kuumat kyynelleet rupesi tulvaamaan hänen silmistänsä, mutta kauvan ei hän saanut antaa niidenkään rauhassa vuotaa, sillä pari melkein saman ikäistä isännän ja emännän poikaa kuin hänkin, tulivat huoneesen. Melkein samassa tuli heidän äitinsäkin.

"Äiti, äiti, kuulkaa! Onko tuo se uusi istukas, jonka sanoitte meille tulevan — onko se?" sanoi toinen pojista, pyörien äitinsä ympärillä.

"Ole nyt vaiti... Olipa tuo nyt mikä tahansa," sanoi äiti.

"Onko se, sanokaa, äiti — onko se?" kiilasi vaan poika.

"No, onhan se ... mitäpä te hänestä... Kyllähän te vielä häneen kerkeätte vähemmälläkin tutustua," sanoi äiti ja alkoi poistua poikainsa kanssa.

Äidin mennessä pitelivät pojat kiinni äitinsä hameesta ja katsoivat vielä mennessäänkin olkansa yli tuota uutta istukasta, ikäänkuin he olisivat peljänneet häntä.

Pian tuli ilta ja poika yhä istui pankolla. Väki tuli työstä, kopistellen lumisia jalkineitaan ja nakellen työaseitaan minkä mihinkin. Oitis huomasivat he pankolla istuvan ja vesittelevän pojan.

"Ahaa! Tuossapa meille taitaa olla oikein avullinen pihti-Mikko. Ihan paikallaan jo tuossa pankolla ... ei muuta kuin pistää päreen vaan pihtiin, niin kaikki on hyvin," räyhähti eräs rengeistä, joka ensin huomasi pankolla istuvan pojan.

"Niin oikein. Mutta minä luulen, ettei hän ole niinkään hyvä pihti-Mikoksi, kuin sinä luulet. Katsos vaan, kuinka märkä hän kuitenkin on; silmistäkin tippuu lähteen verosta vettä; hän kai kastelee vesitulvallaan kuivatkin päreet vesilie'oiksi," säesti toinen.

"No, no! Kylläpä hänet kuivaksi saamme, jos ei muutoin, niin nostamme hänet yön-ajoiksi orsille; kyllä vesi kuivaa. Onpa hänellä hyviäkin puolia, esimerkiksi niin laajat alustimet, että kyllä kait pystyssä pysyy. Onpa hän vielä monipuolinenkin, sillä hän kelpaa kesällä pellon peljätteeksi ja talvella pihti-Mikoksi," lisäsi kolmas.

Samassa rupesi emäntä kantamaan illallista pöydälle. Suurilla visakupeilla kantoi hän höyryävää velliä useaan paikkaan pitkälle petäjäiselle pöydälle. Kuppien välille asetteli hän leipää ja järvimuikkuja. Kun hän oli saanut ruoan pannuksi, kokoontui väki pöydän ympärille ja alkoi härppiä velliä, rusennellen leipää ja muikkuja samaan joukkoon.

Sitten toi emäntä pojallekin velliä pienellä puukupposella ja leivän kipeneen sekä tölisköisen puulusikka kolhon. Hän asetti ne pojan viereen pankolle ja sanoi:

"Tuossa on sinullekin illallista. Syö nyt ja levähdä, että huomenna jaksat asiaa tehdä."

Poika ei saattanut syödä vähääkään, niin oli hänen mielensä paha. Kuta enemmän hän tilaansa mietti ja ajatteli, sitä mustemmalta näytti hänen tulevaisuutensa.

Miehet kantoivat nyt huoneesen kylmettyneitä pärepuita ja muudan veti sinne rikkaantuneen työreen korjattavaksi.

"No, pihti-Mikko! Tuleppas nyt ammattiisi, valkeaa näyttämään, että nähdään kuinka taitava sinä olet ammatissasi," sanoi eräs miehistä pojalle.

Poika kyhnäytti itseään.

"Älähän nyt ... anna hänen nyt vielä olla... Katsokoon tämän illan syrjästä, miten se käypi, että oppisi taitavammaksi ammatissaan," sanoi toinen.

Ja pankolle jäi poika.

Miehet pälkkivät pärepuita, toiset kiskoivat sulanneista lohkarista päreitä ja pari miestä korjasi rikkinäistä rekeä, jonkun heille näyttäessä päreellä erityistä valkeaa.

Maatapanon aikana kynttivät kaikki maata vuoteelleen, mutta pankolla istui poika, vellikuppi, leipäpala ja lusikka vieressä, sillä ei hän voinut niihin kajota. Kauvan muiden maata pantuakin istui hän vielä siinä, miettien tilaansa, mutta viimein voitti hänet väsymys ja hän kytkähti pankon viereen lattialle makuulleen, käärästen jotakin ryysyä päänsä alle. Hänelle ei oltu, näette, laitettu minkäänlaista makuusiaa.

Aamun tultua nousi väki ylös, kuten tavallisesti. Päreeseen otettiin valkea ja itsekin alkoi kiireenkynttä tukkia vaatteita ylleen.

Joku heistä huomasi pankon vieressä nukkua käyröttävän pojan.

"Kas pihti-Mikko! Onpa hän kaatunut, vaikka hänellä onkin niin laajat jalustimet, että niitä voisi veneinä käyttää nuotan vedossa," sanoi hän, potkaisten samassa poikaa.

Poika kavahti istualleen unen toreissa ja raapi korvallisiaan, eikä tiennyt miten päin maailma nyt oli.

Ryske ja pauke yltyi nyt huoneessa. Eipä kummakaan, sillä olihan sekin pieni osa maailmasta, joka siinä elehti, jospa kohtakaan ei se käsittänyt kaikkia yhteiskunnallisia tehtäviään. Mikä veti pärepuun lohkarista eteensä ja alkoi niitä repiä, kuka koetti koverrella ja näverrellä jotakin puun palasta, tarkoittaen saadakseen siitä jotakin hyödyllistä ja tarpeellista kalua, vaikkei niistä juuri usein mitään semmoista tullutkaan, mutta oltiinhan kuitenkin touhussa ja eteenpäin piti pyrkiä, meni sitten syteen tai saveen.

Kun tuli se aika, että väen piti lähteä töihin, alkoi emäntä kantaa einettä pöydälle. Kesäpiimää, leipää ja muikun silakkata kantoi hän. Miehet kääreentyivät pöydän ympärille, rusentelivat leipää, kastoivat sitä silakkaan, pistivät suuhunsa, ryyppäsivät kesäpiimää päälle ja niin tuli ruumis ravituksi ja työkelpoiseksi.

Emäntä silmäsi uutta istukastakin. Siinä se pankon vieressä istui ja kyhni korvallisiaan.

"Eikö se vietä...! Eihän sille ole kelvannut illallinenkaan...; aivan koskemattahan on tuossa leipäpalanen ja vellikuppi — — luulee ne suuriakin olevansa... — Sukkelaan siitä ylös ja lasta liikuttamaan... Kyllä minä sinun... Vai rupeat sinä tässä laiskuttelemaan ja äkäilemään — — — kyllä minä sinun... Jatketanpas aterian väliä, niin nähdäänpä sitten, kelpaako ruoka... Ylös siitä sukkelaan, sanon minä," säyhysi emäntä.

Poika raiska koki kömpii ylös minkä kerkesi. Polvilleen hän ensinnä nousi ja siitä seisoalleen. Hän ei ensinkään tiennyt, mistä oli kysymys ja mitä piti tehdä, mutta sen hän vaan ymmärsi, että häntä käsketään ja häneltä jotakin vaaditaan. Sen vuoksi hän neuvottomana raapi korvallisiansa, seisoen selin emäntään.

"Mitä siinä töllistelet ja saivarilta neuvoa kysyt? Laita itsesi sukkelaan lasta liikuttamaan," sanoi emäntä, sorasten jalallaan pojan isoihin kenkäruojuihin.

Poika lähti liikkeelle, tietämättä mihinkä hän meni. Oven suussa tuli emäntä häntä vastaan, kantain sylissään kehtoa lapsineen.

"Äläpäs mene — — palaa heti takaisin, liikuttamaan lasta...; tänne näin, likelle pöytää, ja etkä saa liikkua koko päivänä kätkyen luota, sanon minä, et muutoin kuin minun luvallani, sanon minä. Joudathan jotakin tehdä ruokasi edestä, sanon minä. Ja, jos et tottele, sanon minä, niin saat nähdä... Ilta- ja aamupuhteina saat miehille valkeaa näyttää, sanon minä," sanoi emäntä kaikkien sanomisien, uhkaustensa ja vakuutustensa ohella.

Emäntä laski kehdon lapsineen lattialle pöytälavitsan eteen. Poika istui lavitsalle, tarttui kehdon korvuksiin ja alkoi liikuttaa. Tätä teki hän lakkaamatta, huolimatta siitä, nukkuiko tai valvoi, nauroiko vai itki lapsi. Myötäensä se vaan kehto liekkui, sillä jos ei käsi aina ollut kehdon korvassa, oli suurikenkäinen pieni jalka kuitenkin kehdon jalaksella.

Liikutettava lapsi oli toisella vuodella oleva poika. Hän oli tuon liikuttamistaidon monet mutkat oppinut tuntemaan jo jotenkin tarkoin. Milloin tahtoi hän rajumpaa, kulloin hiljaisempaa liikutusta; olipa aikoja, jolloin ei hän tyytynyt kumpaankaan, huutaa rämisti vaan ja nakkeli itseään kehdon

liikkumisen mukaan puolelta toiselle, niin että luuli hänet ylenkuppuraisiaan lentävän kehdosta tuotakin tuokemmaksi.

Välillä tuskaantui lapsi monestakin syystä. Milloin kasteli hän siansa ja tuli sen vuoksi tyytymättömäksi, kulloin hänellä oli jano tai nälkä ja tuskaantuipa hän tavasta alin-omaiseen liikutukseenkin. Oli miten oli, mutta kaikista näistä vastahakoisuuksista sai istukas nuhteita ja toria, vaikkei äitikään, viimein hätään tultuansa, voinut kaikesti lasta tyydyttää muutoin kuin puutetten poistamalla.

Huonot arvolauseet sai poika emännältä ensimmäisen päivän työstä.

Kun ilta taas tuli ja miehet metsästä kotiin tulivat, täytyi pojan todellakin ruveta pihti-Mikon virkaa toimittamaan. Vaikka se oli niin yksinkertainen tehtävä, ei se ollut kuitenkaan pojalle niin helppoa kuin outo luulisi. Päreet olivat tavasta tuoreita, niin etteivät ne ottaneet oikein palaakseen, vieläpä ne olivat hyvän päälle kierojakin ja sentähden pyrki tuli aina ylilaitaan ja uhkasi sammua. Pitkät röijyn hihatkin tekivät vastusta, sillä vaikka ne olivatkin käärityt niin ylös, että pikku käsi niistä pilkisteli esille, tahtoi tuo kurikkamoinen käärös kuitenkin valua liian alas ja peittää pienen, pärettä pitävän käden. — Ei ollut hyvä mitenkään. Välillä oli karsi pitkä ja valo huono. Tavasta oli valkea liian kaukana tai liian likellä tehtävästä työstä. Kaikista virheistä ja puutoksista sai poika solvaisevia ja sättiviä sanoja. Ja vaikka hän koki kaikkensa tehdä, parantuaksensa ammatissaan, tuli kuitenkin joskus yhtä ja toista rötöstä.

Pahinta oli se, että poika olisi niin hartaalla halulla tahtonut katsoa, kuinka mikin työ tehdään. Hänen olisi haluttanut tulla tietämään, kuinka reen pajun kaula tehdään, miten astia uurretaan ja muuta semmoista. Mutta kun hän näitä parhaaltansa mielti ja aprikoitsi, sammuihin valkea ja hän sai tavallisesti tuosta huolimattomuudesta oikein tuntuja muistutuksia.

Niin. Sittenkuin päivä tuli ja valkean-näyttö loppui, ja kun miehet olivat metsään menneet, alkoi pojalla taas toinen leikki kurikka-hihoineen ja suurine kenkineen. Emäntä kantoi, näette, taaskin kätkeyneen päivineen nuorimman tuutulapsensa uuden istukkaan hoteisiin. — Molemmat sekä liikuttava että liikuttaja tutustuivat yhä enemmän toisiinsa. Kun lapsi näki, että tuo ankara liikuttaja on taas hänen kehtonsa ääressä, rupesi hän jo varaselta juonikkaaksi. Kun uusi istukas koetti häntä liikuttaa ja tyyntyttää, palkkelehti sikiö vaan liikutuksen tahdin mukaan laidalta toiselle. Tavasta kävikin niin, että poika pudota moksatti kehdon laidan ylitse suin päin lattialle. Siinä se sitten huusi, että kieli suussa tärisi. Tavallisesti emäntä riensi hätään, kun kuuli huudon, ja autaa armias, minkä löylyn uusi istukas silloin sai, vaikkei hänessä ollut syytä vähääkään.

Kun pikku Janne — se oli pojan nimi — jolloinkin nukkui, istui poika uunin pankolle suurine kenkineen ja pitkähihaisille röijyilleen. Silloin poika otti kirjan käteensä ja lueskeli sitä. Siinä oli niin kummallisia asioita, joita kaikkia ei hänen pikku ymmärryksensä käsittänyt. "Jumala rakastaa kaikkia ihmisiä", sanottiin kirjassa, "mutta rakastiko se häntäkin — koska hänen on niin paha olla ja koska ihmiset ovat niin pahoja ja katsovat häntä ylönsä?" mielti poika. Olisivat ne hetket kuitenkin hänelle olleet oikein nautinto- ja hupa-hetkiä, jos hän olisi siinä yksinäisyydessään saanut mieltiä. Olisihan ollut niin hyvä kirjasta katsella, minkä kaltainen se Jumala oikeastaan on, josta hänellä oli niin hämärä käsitys ja rakastaako se häntäkin, vaikka hän on niin pieni ja kurja. Mutta sitäkään ei hän saanut rauhassa tehdä. Talon pojat ne silloin olivat aina hänen kimpussa, tehden kaikenlaista kiusaa pankolla istuvalle ja kirjaa katselevalle uudelle istukkaalle. Milloin he nyökkivät kirjaa hänen käsistään, kulloin hänen isoista kengistään ja isosta röijystään. Tavasta nakkelivat he tuota heidän mielestään itseään niin paljon halvempaa poikaa puunpalasilla, kenkäräjolla ja millä milloinkin, joita sattui käsiinsä saamaan. Jos sitten poika sattui jolloinkin torjumaan heidän ilkeyksiään, tästäkö nämät huutain ja hoilaten menivät äitillensä kantelemaan, kuinka istukas-poika oli räähkä ja häijy, ja pieksi heitä. Tavallisesti tuli äiti paikalla poikiensa puolesta kostamaan ja silloin sai poika semmoisen tukkapöllyn, että kyllä kait olisi luullut muistavan vasta olla koskematta parempiinsa, vaikkapa he vielä vääryyttäkkin tekisivät. Pojat olivat tavallisesti äitinsä mukana, hekumoimassa, kun halpaa istukasta äiti rangaisi.

Nämät luku-hetket olivat kuitenkin kaikkine kiusauksineen ja vastuksineen kaikkian parhaampia pojan nykyisessä elämässä. Eihän aina tullut riitaa ja kinastusta talon poikien kanssa, ja silloin hän sai lueskella ja mietiskellä tilaansa. Ja vaikkapa asia oli pahimmillaankin, oli siinä kuitenkin jotakin vaihettelevaisuutta tuon yksitoikkoisen liikuttamisen sekä valkean näyttämisen suhteen. Sen tähden koettikin poika saada pikku Jannen nukkumaan kertakaun päivässä, mutta se ei kaikesti onnistunut. Sillä kun lasta alinomaan liikuteltiin, heräsi hän melkein aina, kun poika lakkasi liikuttamasta, vaikka näytti nukkuvan sikeintä unta. Kuitenkin onnistui se joskus ja silloin helpotti pojan henkeä.

Semmoista oli pojan elämä. Jos ken häntä milloinkin lölyytti tahi sätti, oli hänen viimeinen sanansa tavallisesti: "Ei tuosta tule ihmistä pahastakaan." Tämä alin-omainen arvostelu sointui pojan korvissa niin kummalliselta ja masentavalta. Hän rupesi vähitellen älyämään, mikä väli kuitenkin hänellä ja muilla ihmisillä oli. Hän vertaili itseään talon saman-ikäisiin poikiin ja suuren eron huomasi hän olevan itsensä ja heidän välillä. Heillä oli hyvät, ehyet ja parhaan kokoiset vaatteet, eikä tuommoiset

pitkähihaiset aikamiehen röjykyt. Kengätkin olivat parhaan kokoiset ja niin mukavan näköiset, oikein varsisaappaat; olivatpa ne toista kuin hänen suuret ruojukenkä-rajansa. Saivat maata pehmeillä ja lämpymillä vuoteilla, ja syödä isänsä ja äitinsä kanssa kamarissa. Hänelle tuotiin vaan jotakin ruoan jäännöstä pankolle ja yönsä sai hän viettää mihin loukkoon milloinkin pääsi pitkäksensä käyrähtämään. — Eikäpä heidän tarvinnut pikku Janneakaan liikuttaa, eikä valkeaa näyttää, saivat olla miten haluttivat... Heitä ei haivallettu, pölyytetty eikä toruttu koskaan...; saivat tehdä pahaakin, eikä sittenkään... Jokainen heitä vaan kilvan palveli, hyvitteli ja mielitteli, eikä kukaan ainuttakaan kertaa sanonut, ettei heistä ihmistä tule.

Niin, väliähän sitä oli hänellä ja talon pojilla, olipa oikein kosoltakin. "Ehkäpä hänestä ei tulekaan ihmistä," mietti hän. "Eivät suinkaan sitä muutoin alituisesti hokisi ja tottapa he tietävät, mistä ihminen tulee, mistä ei ... eivät kai sitä aina muutoin — — eivät hokisikaan ... tottapa he tietävät..."

Näitä miettiessään mitteli poika mielessään omaa itseään ja vertaili kokoansa ikäänsä. Hän tuntui mielestensä niin pieneltä, nykertyneeltä ja kuivettuneelta, vertaillaessaan itseään muihin saman-ikäisiin poikiin. Mikä suuri väli. "Toiset olivat isompia ja lihavampia, ja raskaampiakin kai ne olivat kuin hän —. Heistä kai tulee ihmisiä — ... ehkäpä jo lienevätkin, mutta mitäs minusta tulee? Ei mitään..."

Näitä mietti poika itseksensä ja vähitellen juurtui häneen se ajatus, ettei hänestä ihmistä tulekaan, ja Jumalakinhan rakastaa vaan ihmisiä. Äiti-vainaja muistui niin elävänä hänen mieleensä. Hän oli ainoa ihminen maailmassa, joka häntä oli rakastanut niin sanomattoman suurella rakkaudella, mutta tuonen kylmä käsi vei senkin pois. — Voi, voi!

Poika rupesi katsoa tuijottamaan suuriin kenkärajoihinsa ja pitkiin röijyynsä hihoihin. Niitä hän katsoi ja katsoi, eikä huomannut mitään muuta ympärillensä. Jos kuinkakin hän katsoi niihin, ei hän kuitenkaan muuta ymmärtänyt, kuin sen, että ne olivat muistuttavina todistajina hänen huonoudestansa. Viimein raukesi hän katkeraan itkuun näitä kaikkia miettiessään.

Tavasta oli pojalla sekin halu, että yrittää jotakin tekemään. "Jospa edes olisi veitsi, että saisi kovertaa lusikkaa itselleen, tai jotakin tuommoista niverä-piippua. Mutta ei; mistäpä semmoinen tulisi. Kaikki sanovat, ettei hänestä ihmistä tule, mutta kukaan ei häntä ohjaa, eikä anna hänelle minkäänlaista asetta. Kyllähän renki-Pekan puukko on tuolla seinän raossa, tuolla noin, akkunan yläpuolella, mutta kukapa siihen tohtisi koskea, sillä onhan hän kahdeksan vuotta jo palvellut taloa parhaimpana renkinä, ja hän on kai jo päässyt ihmiseksi — niin, niin, kukapa sitä tohtii ja uskaltaa..." mietti poika.

Viettelys se kuitenkin oli pojalle. Lakkaamatta katsoi hän siihen, vaikka pikku Jannekin itki. Se näytti niin lupaavalta ja viettelevältä; oli niinkuin puukko olisi sanonut: tässä on sinun tulevaisuutesi. Niin, siinä se puukko oli ja siinä myös poika mietteillensä, mutta renki-Pekka — puukon omistaja, tuo, joka oli jo ihminen...? Olihan hän nyt sydänmaalla tervaksia särkemässä oikein viikkokunnissa.

Poika ei voinut viettelystä kestää. Päivästä toiseen katsoi hän vaan tuota seinänraossa olevaa veistä. "Mitähän, jos minä ottaisin tuon ja koettaisin vuoleskella sillä jotakin? Eihän ne kuitenkaan tiedä, eikähän tässä mitään muutoinkaan tule. Otan, kun otankin ja koetan nakerrella minkä voin," mietti hän edelleen.

Poika nousi penkille ja koetti kurottaa, mutta ei vaan ollut ylettyä; ylettyi kuitenkin viimein, kun hyvin kurotti ja varpailleen nousi, ja renki-Pekan puukko oli kun olikin hänen kädessään.

Voi kun nyt oli hyvä pojan mielestä. Vaikka pää olikin niin paksu kuin perunapulkin, sai sillä kuitenkin lastuja irti. Poika pukarti nyt niin, että lastuja pirisi ympäri huonetta.

"Voi, voi! Kun on ottanut renki-Pekan puukon, tuolta seinän raosta — tuo istukas... — Tylsyttää sen — ja, ja särkee. — Minä menen äidille sanomaan," huusi Kalle niminen talon poika, kun näki istukas-pojan vuolta jykertelevän loukossa.

Huutain hoilaten lähtivät pojat pois huoneesta.

Kauvan ei viipynyt, ennenkuin emäntä tuli toukosessa tomussa poikain kanssa takaisin.

"Eikö sen ryökäle ... kyllä minä sinun ... no uskaltakaan se... Vai otit sinä sen renki-Pekan terävän veitsen kalutaksesi ja tylsyttääksesi ... voisitpa katkaistakin sen," säyhysi emäntä ja otti veitsen pois pojalta, tuppien samassa häntä niskaan jotenkin kovasti.

Sitten nousi hän penkille ja pisti veitsen niin korkealle seinänrakoon kuin ylettyi.

"Annahan sen veitsen vaan olla siinä ... näenhän minä, jos sinä sitä siitä ... senkin mokoma... Jos kosket, niin kyllä minä sinun..." sanoi emäntä säyhyten.

Hän sieppasi kainaloonsa kätkyen, jossa pikku Janne nukkui ja lähti poikineen ja kuormineen ulos

huoneesta. Ovessa hän kääntyi vielä poikaan päin ja sanoi: "Muistakin kantaa puut huoneisiin!" — Se olikin ollut alusta aikain pojan yhtenä työlaatuna.

Kun miehet olivat ulkotöissä ja piiatkin navetassa, jäi poika yksin huoneeseen. Hän unehtui siihen miettimään tilaansa, eikä muistanutkaan mennä puita kantamaan. Hiljaisena istui hän siinä ja viljavat kyynleet vuotivat hänen silmistänsä.

Semmoisessa tilassa oli poika, kun emäntä tuli tovin ajan päästä huoneeseen.

"Oletkos nyt puita kantanut...? Olisikin kumma, kun totteleisit. Sitäkös nyt siinä vesittelet, kun et saanut renki-Pekan puukkoa taittaa...? Pääsetkös siitä...", sanoi emäntä pojalle, tuoppien häntä niskasta.

Vesissä silmin lähti poika hitaasti kävellä telsimään ovea kohden. Hänen suurten ja pitkän kenkäräjainsä ylöspäin keulalle kääntyneet nokat keijahtelivat pojan astellessa säännöllisesti ylös- ja alaspäin, juuri kuin korkeakeulaiset sukset, joilla pyritään mäkiyrkännettä ylös. — Kuitenkin tulivat puut kannetuiksi ennen pimeän tultua.

Ennenkuin miehet kerkesivät lauvantaina metsästä tultuaan huoneeseenkaan tulla, olivat talon pojat jo porstuassa huutamassa, että istukas oli ottanut renki-Pekan puukon.

"Minunko puukkoni? — Ka sen vie ... senkin täikassia — —! Uskaltaakin se ryökäle ottaa sen tylsyttääkseen... Olisi sen vielä katkaissut," melusi renki-Pekka ja tormasi huoneeseen tultuansa penkille, tunnustelevaan ja tutkimaan tuota niin suureen vaaraan joutunutta puukkoansa.

"No, ei tuo tuolle toki mitään suurempaa vaaraa ole saanut, mutta tykyttänyt on pakana, kovasti tykyttänyt — joka oli niin kovin terävä... Mutta otahan se vasta, senkin kutjale..." sanoi hän sitten.

"Niin, ja arvelepas, minkälaiseksi se olisi sen pannut, ellen minä olisi saanut sitä siltä pois," sanoi emäntä, joka juuri oli tullut huoneeseen.

"Olipa hyvä, että satuitte näkemään ... muuten nyt puukotta ... ja niin kauvan kuin se on ollut ... viisi vuotta," sanoi renki-Pekka, hyvillänsä tuosta onnesta.

"Minä sen ensiksi näin ja sanoin äidille," sanoi Kalle poika, ikäänkuin hän olisi tahtonut ilmoittaa, että hänelläkin on iso osa tuossa suuressa pelastustyössä.

"Parasta on, ettet sitä enään tuohon seinään ... ottaa vielä ... mikä sen tietää... Parasta on, että vien sen kaappiini ja annan aina sieltä sinulle, kuu tarvitset," esitteli emäntä toimillisesti.

"Parasta se on," sanoi renki-Pekka ja kaikki muutkin sanoivat, että se on parasta.

Ja kaappiinsa, lukon taa, vei emäntä niin suuressa vaarassa olleen puukon.

Minkälainen sitten oli tuo puukko, jolle niin iso arvo annettiin ja josta niin suurta melua pidettiin? Ei se juuri niin häävi ollut, tuommainen päre-puukko vaan. Pääkin siinä oli niin paksu, etteivät pitkätkään sormet olleet sen ympärille ylettyä, sillä terä oli pistetty ymmyrkäiseen koivuhalon palaseen, josta hädin tuskin kuori oli pois raavittu. Eipä terän kanssaakaan ollut paljon paremmasti laita. Sen teränsuu oli niin myläntynyt ja paksu, että se oli kuin silahkan maha. Muutoin oli se sekä päineen että terineen niin piintynyt ja mustunut kärpästen jätteistä ja muusta liasta, ettei siinä missään näkynyt alkuperäistä väriä.

Ei Pekkakaan sillä muuta tehnyt kuin päreitä vaan kiskoi. Ja yhtä kykenemätön hän olikin muuta parempaa työtä tekemään kuin puukkonsakin muihin tehtäviin. Mutta vaikka niin oli, olisi se pojalle kuitenkin ollut suuresta arvosta, sillä olisihan sillä kumminkin jotakin saanut nakerretuksi puusta irti, synkän aikansa ratoksi, mutta sitäkin hyvää ei hänelle suotu.

Tästäpuoleen pidettiin oikein erin-omaista huolta siitä, ettei poika mitään muuta terä-asetta käsiinsä saanut kuin kirvesnyrhin, joka oli hänelle puiden pilkkomista varten uskottu. Poika oikein kadehti renki-Pekkaa, kun hän sai pitää puukkoa. Hän olisi niin mielellään tahtonut olla renki-Pekan veroinen, mutta poika ei tiennyt sitä, että Pekka oli käynyt samaa koulua kuin hänkin ja juuri sen vuoksi jäänyt noin tökeröksi.

Niin oli pojalla tukala aika, ettei ollut toimeen tulla. Kaikki häntä sättivät ja kiusasivat. Eivät kaikesti tyytyneet suullisiin parjauksiin ja halventamisiin, vaan yksi ja toinen kävi häntä nykimässä ja repimässä, kun hän vaan vähänkin rauhassa istui. Tyyneellä, mutta raskaalla mielellä koki poika kaikki kärsiä; eipä sekään ollut kaikesti hyvä, sillä silläkin häntä pilkattiin ja kiusattiin. Mutta yhä hartaammin mietti poika, että kun hänestä ei tule ihmistä.

Talossa oli Pirjo niminen piika. Hän oli jo useat vuodet palvellut talossa ja oli jo ikäpuoli ihminen. Nykyään palveli hän kyökkipiikana. Hän oli ainoa henkilö talossa, joka sääli poikaa. Aina kuin muut pilkkasivat ja kiusasivat häntä, koki Pirjo pitää hänen puoltaan; useinpa hän häväisikin, kun joku kävi kovin rajusti pojan kimppeun. Kun niin sopei ja sattui, toimitti hän pojalle jotakin ruoan lisäksi, sillä mielipahalla näki hän, kuinka huonolla ruoalla emäntä häntä piti. Ensimmältä ei hänkään piitannut pojasta hyvää eikä pahaa, mutta vähitellen rupesi pojan sortotila käymään hänen sääliksensä ja kuta enemmän aika kului, sitä enemmän tämä sääli kasvoi. Tavasta, kun Pirjo sai tilaa, puheli hän pojan kanssa ja koetti häntä rohkaista elämän kovalla tiellä.

Tämä Pirjon ystävyys lievensi paljon pojan katkeraa mieltä. Hän perehtyi niin Pirjoon, ettei hän olisi muualla ollut kuin hänen parissaan, mutta siitäkin sai hän emännältään nuhteita, ja sitäkin ainoaa ystävyyttä täytyi rajoittaa.

Talviset ajathan ne kumminkin menivät, mutta kesäisinä aikoina oli pahempi. Talvella eivät toisetkaan poikaset ja tyttöset olleet niin paljon ulkona kuin kesällä. Ja jos he joskus kävivätkin mäen laskussa, olipa istukkaallakin asiansa ulos puiden pilkkomisen ja kantamisen tähden. Ja vaikka heidän toimensa olivatkin niin erilaiset, ajoi heidän yhteinen vainoojansa, pakkaneen, heidät kuitenkin yhteisesti huoneeseen. Toisin oli laita kesäisinä aikoina. Silloin ei pakkaneen pureskellut tassuja ja korvia; lempeä lämpö siveli vaan korvia ja koko olentoa, ja tuore elonvirta tuntui virtaavan koko elimistön lävitse. Se oli niin elähdyttävää ja virkistyttävää, ettei sieltä malttanut poissa olla ja kotikiireet tuntuivat silloin olevan kaukana.

Näihin yleisiin lasten riemuihin ei istukas saanut ottaa osaa niin paljon kuin talvisiin ulkona käymisiin. Hänen täytyi olla vaan aina pikku Jannea liikuttamassa, silloinkin kuin toiset pihan nurmella telmivät ja iloitsivat. Voi kuinka mielellään poikakin olisi mennyt heidän seuraansa ja heittänyt viheriäisellä nurmella heidän kanssaan kuperkeikkaa, huolimatta suurista ja rikkinäisistä ruojukenkärajoistaan ja pitkistä takin hihoistaan niin mitään. Mutta eipä se käynyt laatuun, sillä lakkaamatta piti hänen olla pikku Jannea liikuttamassa ja siihen oli annettu käskävä, uhkaava ja vaativa käsky, ja pitihän hänen totella, vaikkei hänestä kohtakaan ihmistä tullut.

Pitkältä tuntuivat pojasta päivät tuolla ummehtuneessa huoneessa. Hän veti kätkyen akkunan luo, istui penkille ja liikkui jalallaan kätkyttä, tirkistellen akkunasta ulos. Toiset iloitsivat ja leikkivät siellä luonnon uudistuksen helmassa, niinkuin lampaan vuonat, leikkien sitä ja tätä, ja kaikkien oli niin hyvä olla — parempi kuin ennen moneen aikaan — paljonkin parempi kuin ennen. Mutta pojalla tuvassa ei ollut parempi.

Pikku Jannea liikuttava jalka se välisti unehtui liikuttamattomaksi tätä kaikkea nähdessään. Tavasta vetäysi hänen suunsa nauruun, ja tuskinpa hän olisi muistanut tehtävänsä ja ammattiansa ensinkään, ellei pikku Janne olisi kirkunallaan herättänyt poikaa unelmistaan. Silloin uneutti hän leikkivän joukon, kevään ihanuuden, oman nuoruutensa, lapsimaisuutensa ja elämänsä, kääntyen hoideltavaansa päin, koettaen siten tyydyttää häntä ja itseään. Hän koki hoitaa ja vaalia lasta, kuten parhaiten taisi, kokien kouhotella hänen kuumentunutta ja ummehtunutta makuusiaansa. Tavasta lapsi hänelle naurahtelikin, sillä mistäpä hän olisi tiennyt, että se oli vaan istukas, joka häntä näin huolellisesti hoiteli.

Huolellisemmasti entistensä hoiteli nyt poika pikku Jannea, sillä olihan lapsen hyvä hänen oma hyvänsäkin. Sillä kuta tyyneempi lapsi oli, sitä enemmän oli pojalla tilaa katsella akkunasta toisten iloa nurmikentällä. Huolellisemmasti ja osaa-ottavamasti hoidettuna nukkui lapsi useammin kuin ennen. Silloin sai istukas tilaisuutta mennä porstuan ovelle katselemaan, kuinka toiset pihalla leikkivät ja telmivät. Usein hän kyllä heiltä kuuli, kuinka hänellä on pitkät röijyn hihat ja suuret kengät ja että hän on istukas, mutta mitä huoli poika kaikista niistä, sillä olihan hän semmoisiin tottunut kuin härkä sääskiin. Siinä oli kyllä, kun hän sai haukata raitista ilmaa ja katsella viheriäistä pihaa ja kaikki muut, yksin oman huonoutensakin, unhotti hän silloin. Sen etemmäksi ei poika uskaltanutkaan mennä, sillä olipa hänen korvin kuunneltava, josko lapsi heräisi, ja silmin katseltava toisien temmellystä ja kesän tuoksuvaa ihanuutta. Väliin oli lapsi niin lyhyt-uninen, ettei poika uskaltanutkaan mennä porstuan ovelle asti, vaan hänen täytyi tyytyä akkunasta katsomiseen. Niissä tapauksissa oli hän lyhimmätkin hetket polvillaan akkunan alla penkillä, katsella tirkistellen silmiään räpäyttämättä ulos, huolimatta yhtään mitään siitä, jos ei pihalla ollutkaan toisia telmäämässä. Siinä akkunan alla, aivan multahirren vieressä, lekotti hyötyisiä voikkokukkia ja niissähän oli pojalle kyllin ihailemista. Nuot voikukat palkitsivat kaiken tyhjyyden ja poika olisi niin mielellään kurottanut kätensä pitkistä takkinsa hihoista ja ottanut ne omaksensa, mutta eihän hän voinut, sillä olihan likaantuneita, savustuneita ja rikkinäisiä akkunanruutu-repaleita edessä, joita hän ei suinkaan uskaltanut särkeä vähäpätöisen asiansa vuoksi. Niissä tiloissa tyytyi poika katselemiseen ja Jannen lyhyt-aikaisiin hoitelemisiin.

Tämmöistä oli pojan elämä ja toiminta useampana ensimmäisenä vuotena, mutta höltyihän se loppupuolella kuitenkin sen kautta, että hän pantiin karjaa paimentamaan. Ei ollut sekään hauskaa tointa, mutta kuitenkin parempaa entistä. Olihan toki raitista ilmaa haukattavana yllin kyllin;

vilppaisempikin oli paljon kuin tuolla huoneessa, eikä tarvinnut päiväkausia istua yhdessä paikassa kehtoa liikuttamassa. Saihan siellä vapaasti hypellä mättäältä mättäälle, kiveltä kivelle, juosta vasikkain kanssa kilpaa ja silpoilla puihin, ja tämä oli pojan mielestä iso muutos parempaan päin. Pirjo toimitti usein hänen mukaansa tuon niin halutun veitsen ja pojasta tuntui siltä kuin hän olisi päässyt hyvin arvokkaaseen taideteokseen käsiksi.

Poika oli jo viidennellätoista ikävuodellaan. Viimeisinä vuosina oli hän paljon kasonnut ja vahvistunut, vaikkei sitä poika itseään suuresti huomannut, sitä vähemmin muut, heidän mielestään kun pojasta ei kuitenkaan tule ihmistä.

II.

Eipä se paljon parannut.

On eräs sunnuntai syyspuolella kesää. Paimeneen on poika taasenkin menossa — mitenkäs muutoin; kukas sinne muista pyhänä menisi kuin istukas-Jussi, hänhän on siihen ikäänkuin vihitty. Pieni kontti oli hänellä seljässä, johon emäntä oli pistänyt pojalle evääksi palasen leipää ja suolamuikkuja. Pirjo oli myös pitänyt paimenen eväistä huolta ja salakättä pistänyt pojan konttiin kipeneen voita ja maitopullon; omasta puolestaan oli poika varannut konttiin ison tuohisen.

Ilma oli kaunein mitä siihen vuoden aikaan olla saattaa. Aamu-aurinko paistoi lämpymästi, eikä pienintäkään tuulenhenkäystä tuntunut.

Omituista oli, että poika oli tänään niin iloinen ja tyytyväinen; tuskinpa hän eläissään oli niin keveällä mielellä ollut. Aina oli ennen paimeneen meno tuntunut hänestä vastenmieliseltä, mutta nyt oli hän oikein hyvillään, kun sinne pääsi. Tyytyväisenä hääri poika kontti seljässä ulos lasketun karjan ympärillä, ohjaten niitä kujan suuhun, jota myöten vainion halki menen, päästiin metsään. Olipa pojalla syytäkin tähän tyytyväisyyteen. Ensikerran ruodille tulon jälkeen oli hänellä omat vaatteet yllä, oikein häntä itseään varten tehdyt. Tosin olivat ne kokoiltu vanhoista aikamiesten vaatteista, mutta siitä huoli poika viisi, sillä olihan ne raatari häntä varten tehnyt ja oikein mitatkin hänestä ottanut, ja silloin oli tuntunut niin oudolta ja somalta. Ja kun vaatteita tehdessä oli käännetty nurja puoli päälle, eivätpä ne näyttäneet niinkään huonoilta, tuskinpa uutta huonommilta — ja eihän kaikilla muillakaan aina niin uusia ole. — Oli miten oli, mutta olivathan ne kuitenkin toista kuin nuot vanhat ja kuluneet, aikamiesten suuret mekot, joita hän oli tähän saakka vaatteinaan pitänyt — sopivat niin hyvästi yllekin ... ja mistäpä tietävät, että ne vanhoista ovat tehdyt...

Olipa hänellä parhaan kokoiset kengätkin, oikein varrelliset saappaat — paikatut tosin, mutta sittenkin ne olivat parhaan kokoiset, eikä tuommoiset varrettomat ruojurajat, joissa olisi ollut kokoa vaikka nuottaveneeksi.

Tämmöiseltä pojan mielestä tuntui, kun hän ajeli lehmiä metsään; vieläpä se tuntui semmoiseltakin, että tämä muutos parempaan päin on hänen oma ansionsa. —

Pojan vaatetten parannus tapahtui seuraavalla tavalla. Joka vuosi oli rovasti lukusioilla kaivannut ruotupoikaa, kun häntä ei oltu moneen herran vuoteen lukusioilla käytetty. Isäntä ja emäntä olivat aina silloin vakuuttaneet rovastille, että he kyllä ovat pojan lu'usta huolta pitäneet ja pitävät vastakin ja että poika lukea osaa, sen he kyllä takaavat. Tällä he ensimältä pääsivätkin läpi, mutta rovasti kävi yhä kiinteämmäksi ja eräänä kertana täytyi jo naapurin emännänkin todistaa, että kyllä se osaa. Mutta rovasti ei viimein uskonut todistuksiakaan ja uhkasi kirkkoraadin jäsenillä noudattaa, jos vaan poikaa ei tuotaisi ensimäisiin lukusiin.

Tästäkö nyt hätä käteen isännälle ja emännälle. Tiesiväthän he pojan olevan hyvän lukemaan, vaikkei se suinkaan heidän ansionsa ollut. Lukemisen tähden eivät he siis olleet poikaa lukusioille viemättä, mutta kun hän oli niin huonoissa ketineissä, eivät he kehdanneet häntä semmoisenaan ihmisten ilmoille viedä.

Kun ensimmäiset lukuset lähestyivät, rupesivat isäntä ja emäntä aprikoimaan, mikä tässä neuvoksi tulee.

"Mikäpä siinä auttaa, täytyy teettää pojalle vaatteet ja kengät," arveli isäntä.

"Kylläpä se olisi liika kulutus... Eiköhän Kallen vanhat...?" tuumi emäntä.

"Eihän tuolla Kallellakaan...; kovin on huonot arkivaatteet — paikatut... Täytyy katsoa omaakin arvoa — — häväisisivät vielä... Ei muuta neuvoa kuin uudet...; saahan nuot sitten pois," intteli isäntä.

"En tottavie antaisi uudesta, en vaikka ... vielä — —. Omat pojatkin kasvavat ja vaatteet eivät mahtuisi päälle — — menisivät hukkaan — —. Ennen teetän sinun vanhoista vaatteistasi ja sittenkin ne tulevat liian hyvät," tenäsi emäntä.

"Teetä sitten mistä tahdot, kun ne vaan tulevat semmoiset, ettemme saa häpeätä," sanoi isäntä vähän tyytymättömänä ja lähti pois.

Tästä keskustelusta sitten seurasi se, että kun oli muutakin raataroittamista, kutsuttiin raatari taloon ja silloin sai istukaskin vaatteen parannusta. Isäntä haki Kallen vanhat saappaat ja paikkautti ne renki-Pekalla ehyiksi; kun ne sitten vielä voideltiin, eipä poika ollut mielestänsä koskaan ennen semmoisissa kengissä kävellyt; oikeinhan ne pitivät enintä vettäkin.

Kun sitten tuli ensimmäiset lukuset, vietiin istukas-Jussikin sinne. Muun talonväen muassa asteli hänkin urhoollisesti pappien eteen. Kun poika ei niin pitkään aikaan ollut käynyt lukusioilla, otti itse rovasti hänet koetellaksensa. Solkenaan ja ujostelematta luki poika sisältä ja ulkoa. Kun rovasti tämän huomasi, koetteli hän hänet oikein tarkoin, mutta poika ei vaan takertunut.

Luettamisen lopetettuaan, kohotti rovasti silmälasejaan ja asettui hyvin juhlalliseen asemaan.

"Nyt minä huomaan, että olette totta puhuneet. Te olette kunnollisesti pojan kasvattaneet, sillä hän on parempi lukija, kun osasin aavistaakaan —; se olkoon teille kunniaksi sanottu," sanoi sitten rovasti.

"Kyllähän sitä — ... onhan tuota koitettu sen voiman mukaan kuin, tuota — niin, Jumala on antanut," sanoi emäntä liikutettuna, kyyneleitä pyyhiskellen silmistänsä.

Kun rovasti oli Kallen luettanut, sanoi hän:

"Kuinka se on ymmärrettävä? Ruotipoika oli hyvä lukemaan ja oma poikanne ei osaa paljon mitään."

Samassa katsoi hän emäntää terävästi silmiin.

"Tuota — eikö se saa sanaa?" sanoi emäntä punastellen.

"Juuri hän vaivalla sanan saa kokoon, mutta kovin on heikko Kallen luku. Se minua kummastuttaa, kun ruotipoika osaa niin hyvästi lukea. Missä nyt on vika?" sanoi rovasti perään-antamattomasti.

"Kyllä sitä on tuota meidänkin poikaa opetettu, mutta lienehän sillä huonompi pää kuin tuolla ruotipojalla," koki emäntä sanoa.

"Ruvetkaa pitämään parempaa huolta omien poikiennekin lukemisesta, sillä ei se käy iikaltakaan paremmasti. Rippikoulun aika lähenee, eikä poikain luku näytä edistyvän siitä siihen," sanoi rovasti ja päästi heidät menemään.

Punastellen lähtivät isäntä ja emäntä väkensä kanssa pois pappien edestä.

Kovin sekavat tunteet olivat isännällä ja emännällä kotiin tultua. Ruoti-poika oli heille tuonut kunniaa, omat pojat häpeää. Kyllähän he tunnossaan tunsivat, että väärällä tavalla olivat itsellensä anastaneet kunnian ruotipojan hyvästä lukutaidosta, mutta mitäpä siitä, tuottihan se kuitenkin kunniaa, sillä eiväthän muut tienneet, miten asiat oikeastaan olivat, kuin ainoastaan kotiväki. Kauvan aikaa sinne tänne tuumiteltuansa, päättivät he kun päättivätkin, että lukusiksi laitetut vaatteet ja kengät saisi poika myötyriksi pitää, koskeivät he joutuneet häpeään hänen tähtensä. — Omille pojille hankittiin kotiin opettaja, jonka tuli heitä opettaa lukemaan. — — —

Tällä tavallahan ruoti-poika sai asianmukaista vaatteen parannusta, joka hänen mieltään nyt niin ylenti karjaa metsään viedessänsä.

Paitsi tätä oli pojalla muutakin mielessä. Hänen sydämessään oli kiitollisuuden tunne, ja tämä oli ensimmäinen sitä laatua, mitä hän oli eläissään, äitinsä kuoltua, tuntenut. Isäntäväkeänsä kohtaan ei hän tuota tunnetta kantanut, sillä liian syvälle oli pojan sydämeen painunut se halveksiva ylönkatse, jolla he olivat häntä kohdelleet, ja niinkuin sanottu, piti hän omana ansionaan tuon vaatteen parannuksen, eikä suinkaan isäntäväen hyvytenä.

Se oli Pirjo, jota hän muisti. Hän oli ainoa ihminen äitinsä kuoltua, mikä häntä oli säälinyt, lempeydellä ja rakkaudella kohdellut. Useasti oli poika miettinyt, millä tavalla hän voisi hyväntekijälleen kiitollisuuttansa osoittaa, mutta mitään semmoista ei hän keksinyt. Nyt se oli hänelle selvinnyt, ja miehevänä ja iloisena ohjasi hän karjaa metsään.

Hänellä oli tiedossa eräs aho, jossa hän oli useasti ennenkin paimenessa ollessaan käynyt, ja sinne hän nytkin ohjasi karjan. Etelään päin jotenkin jyrkästi kallistuvalla multavalla mäkivierulla kasvoi runsaasti ihmeen suuria ja meheviä mesimarjoja. Siinä hän oli useasti ahminut vatsansa täyteen näitä maukkaita luonnon antimia, pitäen niin oikein herkkupäiviä, appaen niitä kuivan leipäkannikkansakin särpymeksi.

Kun poika pääsi tähän haluttuun paikkaansa, riisui hän kontin seljästensä, otti sieltä esille ison tuohisen ja nosti sitten kontin puun-oksalle. Karja hajausi mäen ympäristöllä olevaan laaksoon, eikä se siitä liikkunut päiväkausiin, sillä siinä oli kyllitellen mehevää ruohoa.

Poika rupesi nyt noukkimaan mesimarjoja tuohiseensa. Viljaa oli niin varalta, ettei haulle kelvannut kuin kaikkein suurimmat ja kauniimmat. Tätä teki hän niin kauvan, että tuohinen oli kukkurapäätä. Sitten meni hän konttinsa luo, otti sen oksalta alas ja rupesi syömään. Voimallisesti juotui taasen Pirjon hyvyys hänen mieleensä. Ilman hänen huolenpidottaan olisi hänellä nytkin karu ateria, ei muuta kuin suolamuikkua ja kuivaa leipää vaan.

Mielihyvällä veti hän kontista esille voipalan ja maitopullon. Oikein hekumoiden veti hän veitsellä voita leipänsä päälle ja alkoi vinhasti haukata kannikkaansa, tavasta ryyppäten palan painoksi maitoa pullosta.

Mesimarja-tuohinen siinä ison kiven päällä, aivan silmäin edessä, iski silmää pojalle hänen syödessään.

"Äläpä siinä nyt niin näyttele itseäsi, en minä ota sinua kuitenkaan... Pirjolle sinun täytyy mennä...; hän on niin hyvä. Onhan minulla muuta ruokaa yllin kyllin ja se on Pirjon ansio —; en teitä nyt tarvitse, olkaa niin punottavia ja viettelevän näköisiä kuin vielä olettekin — —. Pirjolle vaan koreasti, kun päästään kovaan kotiin.

"Kyllä minä tiedän, että pojatkin ... ja emäntäkin ... mutta minkä edestä...? Ei tule mieleenkään...; Pirjo nämät saa ja hän ansaitseekin saada, sillä hän on niin hyvä.

"Voisipa käydä niinkin, että Kalle väkisinkin — Iikka ei ole niin paha — mutta nyt ei hän tule saamaan, sen takaan ... ei sen kalu soikoon tulekaan, sen takaan tällä paikalla", mietti poika pureskellen evästänsä.

Kun päivä alkoi illalle käydä, lähti poika karjaa kotiin viemään. Kontti seljässä kokoili hän jälkimäisiä matkaan ja pian mennä rakutettiin kotia päin. Yksi ja toinen karjasta poikkesi kuitenkin syrjään, nähdessään siellä jonkun mehevän palan, koettaen vielä päälle tarpeenkin raahnia siitä itsensä täytettä, jota niukka talvi oli hyväksi katsonut tarmonsaa takaa väljennellä. Vielä sittenkin kuin poika huiskansa kanssa oli jo aivan kintereillä, koki elukat pitää turpaansa maassa, vaikka koko muu runko oli menossa toisaalle päin; ainapa siitä viimeryöväyksestä kuitenkin jotakin jäi kielen päälle.

Kun sitten kerran kurssille päästiin, mennä nolpateltiin hyvässä järjestyksessä kotia kohden.

"Ei Kalle saa, vaikka olisi kuinkakin rikas... Minkä hyvän työn edestä?... Ei minkään... Mitäs — Ei osaa lukeakaan ja yhtäkaikki kehtaa — no julkeaakin se," mietti poika vielä lehmien jäljessäkin kulkiessaan, oman arvonsa tunnossa.

Näitä mieltiessään arvosteli hän itseänsä ja vertaili Kalleen. Hänen korvissaan soi: "ei sinusta tule ihmistä," mutta kun hän katseli entistä parempaa pukuansa, kehkeentynyttä kasvuansa ja ruumistansa, muistellen entistä ja nykyistä aikaansa, huomasi hän itsessään tapahtuneen jonkunlaisen muutoksen parempaan päin. Hän ei ollut mielestään lyhempi eikä kehnompikaan muita samanikäisiään; päinvastoin oli hän monta muuta täyteläisempi ja vantterampi ja olipa olemassa joku ihminen, joka soi hänelle kaikkea hyvää. — Tulkoonpa nyt Kalle marjoja ottamaan.

Kun hän näitä ajatteli, tuntui pojasta, että voisi olla valhe- ja sortopuhetta kaikki tuo, mitä hän oli pitkin ikäänsä kuullut julistettavan, ettei hänestä muka ihmistä tulisi. Hän puristeli nyrkkejäänsä, katseli sivuillensa ja piti jokseenkin paljon itsestään. — — "Ehkäpä minä kasvan ja vahvistun ihmiseksi, niinkuin kaikki muutkin ihmiset ja tulen kuitenkin ihmiseksi — ainakin renki-Pekan veroiseksi — enhän paremmaksi tahtoisikaan ... eikä minua sitten enään niin paljon pilkata ... — Tulkoonpa vaan Kalle väkisin ottamaan, niin..."

Karja tuli kotiveräjälle; piikat olivat karjaa vastaanottamassa ja poika konttineen käveli asuinhuoneen eteiseen. Siinä riisui hän kontin seljästensä ja otti sieltä esille marjatuohisensa. Juuri kuin hän oli sen lattialle nostanut, tuli Kalle huoneesta eteiseen.

"Mitä sinulla tuossa on?" kysyi hän oikeutetun käskeväisyydellä.

"Missä?" sanoi paimen, napuloiden konttia auki.

"Tuossa tuohisessa, pöllö."

"Näethän sen kysymättäkin, viisas."

"Sinun pitää antaa nämät minulle", sanoi Kalle, tapaillen ottamaan tuohista käteensä.

"Et saa koskea niihin, ne ovat minun," sanoi poika ja vanui marjatuohiseensa kiinni.

"Sinun! Mikä sinä sitten olet? Meidän istukashan sinä olet ja kaikki mitä sinulla on, on myös meidän — olethan meidän elätettävä," sanoi Kalle ja terenteli tarttumaan tuohiseen toistamiseen.

"Et saa, nämät annan Pirjolle," sanoi poika ja oman arvion tunteen nostama vihan puna nousi hänen kasvoilleensa.

"Sinultako lupaa kysyisin, mokomalta meidän istukkaalta," sanoi Kalle liikennellen poikaa tuohisineen.

"Koetapahan sinä tyhmä, lukematon rikas," sanoi poika yhä enemmän punehtuen.

Kalle törmäsi käsiksi ja tarttui tuohiseen kiinni. Kova temmellys alkoi, Kahtaanne päin vedettiin tuohista, poika koettaen suojella sitä, kuten parhaiten taisi ja Kalle kokien anastaa tuohista kaikilla mahdollisilla keinoilla. Taistelu kävi yhä ankarammaksi ja lopputulos kaikesta tuosta oli se, että marjat kaatuivat ja pirisivät ympäri lattiaa kaikenlaisien rikkojen sekaan. Siellä ne nyt olivat, eikä niistä hyötynyt Pirjo, ei Kalle, eikä kukaan.

Viha nousi ruoti-pojan päähän. Hänen sydämensä oli niin täysi, että hän luuli sen halkeavan. Hän tunsi taasenkin saaneensa kärsiä syyttömästi sortoa, vääryyttä ja väkivaltaa, ja tämä hänen sydäntänsä pakotti. Epätoivon vimmassa karkasi hän Kallen kimppuun ja alkoi häntä myllyyttää. Kalle koki panna parastansa puoliaan pitääksensä, mutta tällä kerralla ei auttanut rikkauskaan, vaan hän jäi kun jäikin alakynteen ja ruoti-poika löylyytti häntä oikein kelpolailla.

Kalle päästi viimein hädissään aika parakan. Tämän kuultuaan tormasi isäntä porstuaan.

"No, mitä sen vietävää te täällä teette?" kysyi hän tuimasti.

"Tuo istukas pieksää minua ja haukkuu lukemattomaksi rikkaaksi," ehätti Kalle itkunsa seasta sanomaan.

Isännän ei tarvinnut muuta kuulla. Hän otti ruoti-pojan niskasta kiinni, repi häntä tukasta, pieksi ja potki.

"Vai niin, vai sillä tavalla sinä palkitset kaiken sen hyvän, kun olemme sinua näin monta vuotta elättäneet ja kärsineet... Kun kehtaatkin, sen hävytön," sanoi isäntä hammasta purren.

Sitten otti hän poikaa käsipuolesta kiinni ja viskasi hänet säälimättömän kovalla kädellä portaan päähän nurin niskoin.

"Saat nyt mennä mihin tahdot ja muista, ettet astu jalkaasi koskaan meidän kynnyksen yli — senkin hävytön... Siitä minä sinulle lukematonta rikasta annan, lurjus," sanoi isäntä voimallisen voiton riemulla.

Surkeasti itkien kömpi poika ylös porrasten päästä. Hän ymmärsi, ettei isännän teko ja puhe leikintekoa ollut ja ettei ollut muuta neuvoa kuin lähteä pois talosta. Tosin ei talo tuntunut hänestä miltään hauskalta eikä kodikkaalta, sillä ankaraa sortoa ja ylönkatsetta oli hän kaiken aikaa osakseen saanut, mutta se oli kuitenkin laillaan hänen kotinsa, koska ei hänellä mitään muuta semmoista ollut. — Näin surkean lopun sai pojan itserakkaus.

III.

Parempaan päin.

Itkeä nyrrytellen suuntasi poika askeleensa maantielle vievälle kujalle. Tielle päästyänsä istui hän metsän suojaan kivelle, miettimään onnetonta tilaansa. Hän ei ollut sanonut kenellekään hyvästikään

lähteissään, mutta se ei häntä vaivannut, sillä ei hän tuntenut olevansa heille kiitollisuuden vellassakaan. Mutta Pirjo, häntä olisi poika tahtonut tavata, sanoa hyvästi ja kiitellä häntä kaikesta hyvyydestä, mitä hän oli osoittanut häntä kohtaan. "Kunpa olisivat edes antaneet sen marjatuohisen hänelle antaa, mutta ei ... vaikka olihan se aivan omani —. Takaisin on mahdoton palata, sillä pieksäisivät ja haukkuisivat vielä enemmän," mietti poika ja hänen surunsa yhä vaan lisäänty.

Samassa rupesi kuulumaan jalan kapsetta toisaalta päin. Poika kääntyi sinnepäin ja oikein hän säpsähti, kun näki Pirjon sieltä tulla kapsivan. Pirjo ei ollut uskaltanut suoraan lähteä pojan jälkeen, vaan oli kaaratellen rientänyt hänen eteensä, ettei häntä huomattaisi.

"Voi Junnu raukka! Käyt niin kovin säälikseni, kun he ovat niin pahoja sinulle ... nytkin aivan syyttömästi... Toin vähän evästä, että saat edes kerran nälkäsi sammuttaa — — ja, ja sukat, että tarkeneisit," sanoi Pirjo ja istui pojan viereen kivelle.

Poika pillahti uudestaan itkemään. Kaksinkertaisella kauhulla aukesi nyt hänen eteensä kurja ja turvaton tilansa, kun oli joku, joka säälien otti osaa siihen sortotilaan, jota hän alusta alkain oli saanut kärsiä. Tähän sekaantui vielä kiitollisuuden tunne Pirjoa kohtaan ja tämä teki pojan surun hellemmäksi ja sydämellisemmäksi, poistaen sieltä pois paljon sitä mielen katkeruutta, jota jo niin nuorena oli hänen sydämeensä niin runsaassa määrässä juurrutettu.

"Älä itke, Junnu! Kyllä Jumala pitää huolen köyhistä ja orvoista," koki Pirjo lohdutella.

"Kun kaasi ne marjatk...; teillehän minä ne olisin antanut ja sitä varten ne poiminkin," sanoi poika itkunsa seasta.

"Minä tiedän sen — tiedänhän minä sen ... minä kuulin kaikki, kun Kallen kanssa inttelit...; se on yhtä hyvä kuin olisin ne saanut — ole siitä huoletta... Vedä nämät sukat jalkoisi, että syksympänä tarkenet...; eihän sinulla ole sukkaa olemassakaan. Tässä on voinpala ja leipää, että saat pureskella, kun kovin nälkä tulee," toimitti Pirjo ja pisti nyytin pojan käteen.

"Mihin päin aiot mennä?" lisäsi hän sitten.

"Eiköpä tuota tuonne kirkolle päin," sanoi poika.

"Koe nyt jo lähteä, pitkä on matka ja tulee yö. Minunkin pitää mennä, etteivät arvaisi. Hyvästi nyt ja olkoon Jumala kanssasi!" sanoi Pirjo ja puristi pojan kättä.

Poika katsoi Pirjon jälkeen niin kauvan kuin häntä näkyi. Hänestä tuntui kaikki niin autiolta ja tyhjältä; oli niinkuin hän olisi kadottanut kaiken toivonsakin, jos hänellä jotakin semmoista olisi —. Löytäisikö hän maailmassa enään ainuttakaan säälivää sydäntä — niin, löytäisikö?

Kitsalasta oli kirkolle matkaa kaksi peninkulmaa, josta heti talosta lähtien peninkulma asumatonta taivalta.

Muistaissaan matkan pituutta ja lähenevää yötä, havahtui poika haaveksimisistaan. Hän kapsahti kiveltä ylös ja alkoi astella nurpotella tietä myöten. Alkoi jo hämärtää ja matka oli pitkä. Tämän tähden kiirehti hän kulkuaan minkä voi. Mutta ilta pimeni pimenemistään; päälliseksi meni vielä paksuun pilveen ja vettä rupesi sataa vihmomaan.

Eipä olisi poika raiskalla ollut muuta neuvoa, vaan olisi täytynyt yöpyä taivas-alle, ellei joku kovan onnen sortama mies olisi viime keväänä rakentanut mökkiään puolivälille talotonta taivalta. Tämä muistui nyt pojan mieleen ja hän koki kaikin tavoin ehättää sinne. Kuitenkaan ei se ollut helppo tehtävä, sillä vettä rupesi satamaan kuin saavista kaatain ja oli pimeä kuin säkissä; sitä paitsi oli mökki hyvän matkan päässä tieltä. Vihdoin löysi hän sinne vievän polun ja alkoi sitä myöten kompuroida mökkiä kohden.

Mökki oli sängen pieni, kokoon kyhätty veistämättömistä pölkyistä. Ei ollut asumus loistava, mutta voi kuinka hyvältä se kuitenkin pojan mielestä näytti, semminkin kuin niiden muutamien lasinsirpaleiden lävitse — jotka akkunan virkaa toimittivat — näkyi valkea.

Poika koperoitsi oven ja kömpi mökkiin. Heikko valkea palaa kituutti liedellä ja loi hiukan valoa pieneen ja kurjaan asuntoon. Useita lapsia oli mökissä ja semmoinen ahtaus, ettei käsi kääntynyt, jalka jakaantunut; tuskin mahtui poika oven sisäpuolelle seisomaan.

"Kenen poika sinä olet, joka näin myöhään ja tämmöisellä säällä olet liikkeellä?" kysyi Tukalan Antti, mökin isäntä, pojalta.

"Oukkarin Juho vainajan," sanoi poika,

"Sinäkö olet Kitsalassa ollut ruoti-poikana?"

"Minä."

"Miksi lähdit siitä pois kesken aikaasi ja näin sopimattomalla ajalla."

"Minä en *lähtenyt*, he *ajoivat* minut," selitti poika.

"Tottapa he luulivat sinussa jotakin syytä olevan — mitäs teit?"

"Rikokseni ei ollut sen suurempi, kuin että tänään paimenessa ollessani noukin tuohisellisen mesimarjoja. Nämät olisin antanut Pirjolle, sillä hän on minulle ollut niin hyvä, mutta talon poika tahtoi ne anastaa minulta. Minä tietysti panin vastaan, mutta siinä mylläkässä kaatuivat marjat. Minä tuskaannuin siitä ja pölyytin vähän vääryyden tekijää. Tästä hän huutaa mölyämään. Isä tämän kuultuaan tuli hätään, pieksi minut pahanpäiväiseksi, nakkasi ulos ja käski mennä," selitti poika.

"Niinhän se on. Meidän, köyhäin, täytyy aina sortoa ja vääryyttä kärsiä... Mutta paras olisi sinun kuitenkin ollut olla kostamatta, sillä olethan vielä niin nuori ja turvaton. Paljon olen minäkin eläissäni kärsinyt, mutta nyt olen oma herrani ja isäntäni, ja tuntuu niin hyvältä, kun ei ole muiden tiellä ja jalvoissa —. Säälikseni käyt poika parka, mutta minä en voi sinua auttaa," sanoi mökin isäntä.

"Saisinko minä kuitenkin olla tässä yötä," pyysi poika murtunein mielin.

"No, kyllähän, mutta ei meillä ole mitään sinulle antamista. Makuusiastakin tulee puute, sillä ei tässä tahdo kaikki sopia pitkäksensä," sanoi isäntä.

"En minä suuria vuoteita tahdokaan ... enhän ole niille tottunut ... kyllähän minä tuolla nurkassa pöydän allakin — ... ja onhan minulla vähän evästäkin, jota Pirjo toimitti," sanoi poika.

Nyt asetuttiin maata. Isäntä ja emäntä asettausivat hekin lapsineen lattialle pitkäkseen, kun ensin oli levitetty joitakin likaisia ryysyjä alustaksi ja pään-alaseksi, sillä minkäänlaista vuodetta ei mökissä ollut. Kun näin oli talon perhe pitkälleen pannut, tuli paikat niin täyteen, ettei pojalle todellakaan jäänyt muualle tilaa kuin pöydän alla, jonne hän kömpi; hän pisti nyyttinsä päänsä alle ja käyrähti sinne maata.

Pian vaipui talon väki makeaan ja rauhalliseen uneen, usea ankarasti kuorsata päristäen.

Poika oli rasitettu kovin paljoilta murheilta ja huolilta, sentähden ei hän saanutkaan unta. Ajatukset pyörivät vaan sinne tänne ja hänen vastainen elämänsä tuntui niin toivottomalta ja mustalta. — Myrskysade pieksi mökin seiniä ja tämä synkenti vielä enemmän hänen ennestäänkin synkkää mieltänsä. Voi kuinka onnellisilta nuot nukkuajat tuntuivat pojan mielestä. Olihan heillä kuitenkin oma suoja päänsä päällä, josta ei kukaan voinut heitä yönselkään ajaa, jospa ei muuta rikkautta ollutkaan. He rakastivat toinen toistansa, uhrasivat kaikki toinen toisensa eduksi ja kärsivät kaikki yhteisesti. Hänellä ei ollut mihinkä päänsä kallistaa, ei isää eikä äitiä, ei sukulaisia eikä tuttavuuksia, ei yhtään ystävää ja auttajaa, yksin vaan tuetta ja turvatta, ja paha, tyly, tunnoton, armahtamaton ja kova, tuntematon maailma edessä. — Voi toki kuitenkin — —!

Näitä miettiessään nukahti poika kuitenkin viimein.

Aamulla kun hän heräsi, olivat mökin isäntä ja emäntä jo askareissaan. Tämän huomattuaan hypähti poika ylös, avasi nyyttinsä ja rupesi pureskelemaan einepalaa. Useat talon lapsista olivat myös jo nousseet makuultaan ja nämät kääreentyivät pojan ympärille, nähdäkseen hänen suuhunsa. He katsoivat tarkasti pojan silmiin ja näyttivät lukevan joka palan, minkä tämä pisti poskeensa. Poika ei voinut tätä nähdä säälimättä; hän jakoi palan kullekin ja pian olivat hänen vähät eväsvaransa pistetty poskeen.

Sitten lähti poika taipaleelle, kiitellen isäntää ja emäntää yönsian edestä.

Raju-ilma oli tauvonnut ja oli kaunis kirkas päivä. Monenlaiset ajatukset risteilivät nytkin pojan mielessä tietä kulkeissaan. Kuitenkin oli hänen mielensä verrattain keveämpi eilistä. Olihan mökin asukkaat olleet hänelle niin ystävällisiä ja sääliväisiä. He eivät haukkuneet häntä istukkaaksi, eikä ruotilaiseksi, ottivat vaan osaa hänen kurjuuteensa ja olisivat suoneet hänelle kaikkea hyvää.

Ensimmäinen kylän talo oli aivan tien vieressä. Oikeastaan se ei ollutkaan talo, vaan varakas, Käkelä niminen torppa. Siihen kääntyi poika. Isäntä oli portailla istumassa, kun poika tuli paikalle.

"Oh? Kenen poika-ressu?" äyhähti tuo jokseenkin lihava Käkeläinen.

"Oukkarin Juho-vainajan."

"Kitsalan ruoti-poika, vai?"

"Niin."

"Oletko jo irti Kitsalasta?"

"Olen."

"Karannut, vai?"

"Ei kun pantu."

"Teit kai jonkun rötöksen — taisit näpistellä, luulen ma?"

"En minä ole ikänä varastanut, enkä vastakaan varasta," sanoi poika ja pillahti itkemään.

"Ohoh! Älä tuota niin kovin pahakses pane; minä arvelin vaan, sillä sinunlaisesi kyllä osaavat semmoista tehdä. Sen parempi sinulle, kun olet rehellinen; sen uskonkin nyt, koska niin kipeästi otti. Mutta tahtoisinpa tietää, minkä vuoksi Kitsalaiset sinut pois panivat?" hövelsi ukko.

Poika kertoi koko jutun alusta loppuun.

"Sen parempi sinulle, kun niin on. Eihän se ole rikos eikä mikään, jos sortajaansa vähän pölyyttää; sen parempi, kun on miehessä vähän kuraassia. Mutta voitko vakuuttaa, etteivät Kitsalaiset tule sinua takaa ajamaan?" sanoi isäntä.

"Eivätkä tule," sanoi poika nyrpeissään.

"No, no, sen parempi sinulle — sehän on hyvä, oikein hyvä," sanoi ukko hymysuin.

"Mitähän paremmutta tuossa kaikessa minulle olisi?" sanoi poika kyllästyneenä.

"No, no, poikasen. Ei niin, ei niin. Voipipa siitä olla hyvääkin. Minä olen juuri tuommoista poikasta vailla kuin sinä olet. Kohta alkaa nuotan veto ja siinä minä tarvitseisin tuommoista poikaa. Voisithan alasia vetää ja muuta pientä tehtävää toimittaa, mutta sukkela siinä pitäisi olla ... saakelin sukkela — oletko sukkela, vai?" selitteli isäntä.

"Kyllähän tuota," sanoi poika hämillään, sillä hän ei osannut aavistaakaan, että hänelle nyt jo jotakin paikkaa tarjottaisiin.

"Joko nyt tahdot ruveta yrittämään? Sen parempi sinulle, jos olet joutuisa ja nöyrä. Paljoa en voi palkkaa luvata, mutta jos näen kannattavan, niin voinhan antaa vaatteen apua ja muuta semmoista — Suostutko tuumaani, vai häh?"

Pojan sydän sykähti semmoisesta äkkinäisestä ilon puuskasta, että hän pillahti taasenkin itkemään. "Minäkö, tällainen orpo, turvaton, kaikilta ylönkatsottu ja hyljätty kurja raukka, saisin näin pikaan semmoisen paikan, jossa työlläni saisin ruokani ansaita ja niin elää muiden armoitta ja ettäkö vielä saisin vaatteen apuakin," ajatteli poika itkunsa sekaan.

"No, no, poika. Ei niin, ei niin. En minä väkisten...; saathan tehdä kuinka tahdot; minä sanoin vaan," sanoi ukko.

"Kyllä minä tahdon," sai poika itkunsa seasta sanoneeksi.

"Mitä siinä sitten vesittelet...? Eihän tämä mikään hirveä asia ole...; kyllähän semmoista ennenkin... Mutta minä näen, että sinulla on hellä sydän ja se on sen parempi sinulle... Ei oikea äkäpussi hevillä itke, vähästä kummasta ei ensinkään... Saattaisihan sinusta tulla hyvinkin nöyrä — saattaisipa vaan. Lähde nyt tupaan, että saan sinut muillekin näyttää ja että saat ruokaa. Tänään ei sinun tarvitse mitään tehdä, syödä ja levätä vaan; huomena sitten aloitamme asian teon," hälsi tuo hyvä ja omituinen ukko.

Sitten otti hän poikaa kädestä kiinni ja talutti hänet huoneeseen.

"Kas tässä on parhaallinen poika, jota olemme ollut vailla. Hän tuli hakematta, ikäänkuin kutsuttu. Kelpaako tämä muille, vai?" sanoi ukko.

Poika pelkäsi kovasti, että jos ei hän kelpaisikaan.

Pojan ympärille kääreysi nyt emäntä, aikainen poika ja tyttö. Heille piti pojan tehdä tarkka tili entisestä ja nykyisestä elämästään, vanhemmistaan ynnä muista; missä isäntä suinkin voi, autti hän poikaa.

"Kyllä kai — — miks'eikäs. Hänestähan saattaisi tulla hyvinkin näppärä poika. Eihän se hänen vikansa ole, jos hän köyhänä on syntynyt ja ihminenhän köyhäkin on... Koetetaan vaan ottaa," sanoi emäntä.

Voi kuinka iloiseksi poika nyt tuli. Hänellä oli nyt jo turvapaikka, jota ei hän luullut koskaan saavansa. Ja ihmisetkin tuntuivat niin hyviltä ja ystävällisiltä, aivan toisenlaisilta kuin tuolla Kitsalassa. Hän sai muun väen kanssa oikein pöydässä syödä, eikä uunin pankolla jäännöksiä, niinkuin Kitsalassa. Illan tultua sai hän panna pehmoseen ja lämpöiseen vuoteeseen maata —; niin, olipa tämäkin toista kuin hänen entisessä kodissaan, jossa ei hänellä koskaan vakinaista makuusuaa ollut, vaan hän sai käyrähtää paljaan puun päälle mihin nurkkaan milloinkin pääsi, jotakin ryysyä käärestynä pään alle. — Sanalla sanoen: pojasta tuntui nyt kaiken haaran kautta niin hyvältä, ettei hän tahtonut todeksikaan sitä uskoa ja samalla tuntui siltä kuin uuden elämän alku hänelle koittaisi. — Viimein vaipui hän makeaan ja levolliseen uneen.

Käkelän isäntäväki oli itsekin monta kovaa kokenut. Hekin köyhinä syntyneitä, olivat saaneet kokea melkein samaa kuin nuori Oukkarikin ja moni muu. Molemmiin olivat he köyhiä naimisiin mentyänään, mutta he olivat terveet ja itseensä luottavat. Matti oli onnistunut saamaan keinotelluksi itselleen karun, mutta laajatiluksisen torpan maan. Ilomielin antoi maan-omistaja tuon hyödyttömän maapalstan Matille kovia päivätöitä vastaan. Monta surkeaa esimerkkiä nähtyään, kuinka moni torppari oli varomattomuutensa takia joutunut onnettomaksi maan-omistajan ahneuden tähden, oli Matti varova kirjain teossa ja laitti ne niin vakaville pohjille, ettei maan-omistaja parhaalla tahdollaankaan voinut missään tapauksessa päästä kaikkia hänen hikeään syömään.

Pahaa ilvettä ja mahtia pitivät ihmiset Matilla, kun hän tuohon karuun korpeen rupesi tyhjänä miehenä mökkiänsä perustamaan, mutta näistä huoli Matti viisi, eikä hän ensinkään peljännyt, mitenkä siinä kävisi, teki työtä vaan.

Mutta suuriksipa kävivät ihmisten silmät kymmenen vuoden kuluttua, kun Matti alkoi elää kellitellä omistansa. Nyt oli heillä kymmenkunta lypsävää lehmää, pari hevosta ja viljaa syödä ja säästää. — Maan-omistaja kovin kadehti Matin toimeentuloa. Useat erät koetti hän jos jollakin syyllä saada torppaa pois tai lisätä maksuja, vaan se ei ensinkään onnistunut, Matti kun oli edeltä päin asiansa vakavalle kannalle perustanut.

Kun Käkeläiset olivat itsekin köyhinä eläneet ja sitten tyhjin käsin elämänsä alkaneet, eivät he ylpistyneet hyvän toimeentulonsa vuoksi, eivätkä katsoneet kaikkiaan köyhintäkään ihmistä ylön, vaan kokivat säälitellen lievennellä heidän hätäänsä ja puutoksiansa, minkä suinkin voivat.

Nöyränä koki poika tehdä kaikki mitä hänelle käskettiin ja mihinkä hän suinkin kykeni. Kömpelösti ja huonosti se kävi ensimältä asian teko, kun hän ei ollut muuhun tottunut kuin lasta liikuttamaan ja karjaa paimentamaan. Kuitenkaan eivät Käkeläiset tuskaantuneet pojan huonoon saattoon, vaan kokivat neuvoa ja ohjata häntä parhaan taitonsa ja ymmärryksensä mukaan. —

Palkollisista pitäin kohtelivat Käkeläiset poikaa siivosti ja ystävällisesti. He eivät antaneet hänelle yhtään halveksivaa ja moittivaa sanaa, vaan kaikki pitivät häntä niinkuin hän olisi ollut oman perheen jäsen. Tämä oli pojasta ensimältä niin outoa, ettei hän tiennyt, oliko hän taivaassa vai maassa.

Ensimmäinen käsityö, jota poika sai ruveta tarentelemaan, oli nuotan kutominen. Kovin kömpelösti se kävi ja silmätkin tulivat juoksusilmiä. Kävipä usein niinkin, että jäi ottamattomia silmiäkin, ja näitä saivat sitten tottuneemmat verkkomiehet korjailla. Utterasti koki poika harjoitella tätä uutta työnlaatua, vaikka tukalalta se tuntui, jopa niin tukalalta, että selkäkin tuntui kokoon kämertyvän ja hiki päällä valui. Viimein edistyi hän niin paljon, ettei juoksusilmiä tullut, eikä ottamattomia silmiä jäänyt. Mutta oikein navakkaa verkkomiestä ei hänestä koskaan tullut, kun ei ollut saanut siihen lapsuudesta pitäen harjoitella.

Muuta käsityötä ei poika saanut Käkelässäkään opetella. Ei ollut Käkelän ukko itsekään mikään mestari niissä asioissa, vaikka kovaa työtä raatoi hän niinkuin karhu. Sitä ja tätä hän kuitenkin kosasi, mutta löyhää, törkyistä ja tavatonta tuli jälki. Sentähden katsoi ukko muidenkin käsityön tarpeen itsensä kannalta, luullen heidänkin tulevan aikaan samalla opilla kuin hän itsekin on tullut, eikä sen vuoksi suvainnut muidenkaan ryhtyvän niin vähän tuottavaan ja epä-onnistuneisiin yrityksiin. Käkelässä teetettiinkin kaikki talon kalut erityisillä mestareilla, ja piti ukko käsityötä erityisenä ammattina.

Kun sitten ruvettiin nuotan vetoon, oli poika niinkuin uudessa maailmassa. Hän sai olla muiden kanssa yhdystyössä ja he pitivät häntä vertaisenaan. Hänelle oli teetetty uudet saappaat, oikein uudesta nahasta — noin paksunlaiset ja ne tuntuivat niin lämpymiltä ja mukavilta. Niillä saatti astua veteenkin, eikä yhtään kastunut jalka, päivän päälle vaan vähän neentyivät, mutta ei yhtään palellut, vaikka oli syksyinen kylmä vesi. — Tuntui niin hyvältä ja miehevältä —, melkein renki-Pekan veroiselta. — Ja muikut ne niin sulisivat ja lipittivät nuotanperässä; näytti siltä kuin ne olisivat iloissaan ja lystiksensä lipisseet, vaikka peloissaanhan ne taisivat niin tehdä. Voi kuinka lysti niitä oli nuotanperästä vakkaan panna ja sielläkin ne vielä hyppelivät ja lipisivät.

Jouluksi sai poika uudet vaatteet ja nyt hän oli mielestensä kohta aikamies — melkein muiden

veroinen... Tuntui siltä kuin hänestä tulisi ihminen.

Kumma kyllä, ei kukaan Käkeläisistä ollut muistanut pitää mitään lukua pojan lukemisesta. Tämä seikka pisti ukon päähän joulu-iltana. Hän oikein säikähti tämän seikan muistaissaan.

"Mitenkäs se onkaan — tuota noin. Osaatko sinä lukea ensinkään?" kysyi ukko pojalta yht'äkkiä.

Poikakin säikähti noin äkkinäisestä kysymyksestä ja ei kerinnyt siihen niin pian vastaamaan.

"Häh — vai?"

"Kyllähän tuota vähän."

"Vähänkö vaan — — niinkö? Noin ison pojan pitäisi osata jo paljon... Kumma kun en tuota ennen ole ... — annas koetan," sanoi ukko ja sivalsi Uuden testamentin pöydältä.

"Noh, tuosta noin," sanoi ukko, osoittaen sormellansa ensimmäistä kohtaa, mikä sattui eteen aukenemaan.

"Ja — minä — kaikene — tavarani — kulutane — köyhäine — ravinnoksi," tankkasi ukko edellä, kun ei poika niin rivoon kerennyt.

"Ei se niin ole."

"Häh — kuinkas?"

Poika luki solkeensa useita värsyjä.

"Mitä? Oletpa pianaikaa parempi kuin minä itse — osaatko ulkoakin? sanoi ukko ihmetellen.

"Osaahan tuota."

"Mihin asti?"

"Kirjani yli."

"Ovatpa ne Kitsalaiset opettaneet sinut kuitenkin hyvästi kirjalle...; ovathan he kelpo ihmisiä," päätteli ukko.

"Ei minua Kitsalaiset ole opettaneet."

"Kukas sitten?"

"Äiti-vainaja; sitten olen itsekseni paimenessa ollessani lukenut," sanoi poika ja vesikierteet nousivat hänen silmiinsä.

"Sen parempi sinulle. Tulevana vuonna rippikouluun — — — Saat olla meillä niin kauvan kuin haluttaa," arveli ukko hyvillään.

IV.

Yhä edelleen.

Vuosia on kulunut. Juho Oukkari ei ole enään poikanen vaan aikainen mies. Leveä-hartiainen, lyhyenlanta, tanakka mies on hän. Kaikki pienuudesta pitäen kohdanneet puutokset ja kärsimiset eivät olleet voineet turhaksi tehdä hänen kehkeentymistänsä.

Oukkari ei ole enään Käkelässä. Siinä on hän ollut yhteenkolmatta ikävuoteensa asti. Siinä oli hän käynyt kunnialla rippikoulun, siinä kasonnut mieheksi ja saanut luottamusta, arvoa ja kunnioitusta. Hyvä ja ystävällinen väli oli koko ajan vallinnut Käkeläisten ja Oukkarin välillä; ei ainuttakaan harkkasanaa oltu koko sillä pitkällä ajalla vaihdettu. Alusta alkain oli hänen vaatteistansa pidetty hyvää huolta, niin että hänellä aina oli ehyet, terveet, puhtaat ja lämpymät verhot. Rahapalkkaakin hänelle maksettiin viimeiseltä hyväsestään ja se tuntui Oukkarista joltakin.

Eräänä kertana tuli Käkälään Römölän isäntä.

"Minkälainen on tuo Oukkari-vainajan poika?" kysyi hän Käkäläiseltä.

"Mitä parasta olla saattaa," vastasi Käkäläinen.

"Mutta Kitsalan isäntä sanoi, ettei hänestä tule ikänä ihmistä.

"Hym! Mitä Kitsalaisista. Ketä he juuri ihmisenä pitävät, paitsi itseään? — Hänestä on tullut jo ihminen, ja kelvos on tullutkin," vakuutti ukko.

"Vieläkö teidän haluttaa häntä pitää? Ottaisin hänet rengiksi."

"No, kyllähän tuota —. Mutta olenhan ajatellut, että tulisimme aikaan poikasemmallakin, mutta miten voisimme erota," sanoi Käkäläinen.

"No, mutta ellette te häntä enään niin välttämättömästi tarvitse, niin minä koetan saada hänet rengikseni. Minä maksan hyvän palkan, sillä olen minäkin luullut huomanneeni hänet kelpo pojaksi."

Oukkari kutsuttiin saapuville.

"Mitä sanot? Römölä tahtoo sinua rengikseen," sanoi Käkäläinen pojan tultua.

Poika säpsähti, sillä mitään semmoista ei hän ollut odottanut.

"Mitä sanot?" kysyi ukko toisen kerran, kun poika ei vastannut ensimmäiseen kysymykseen.

"No, ettekö te sitten enään...? Minä luulin, että te vielä..." sanoi poika punastellen.

"Enhän minä sinua ... mutta kun tulisimme poikasella toimeen... Eikähän sinua vähällä palkalla ilkeä, niin..." sanoi Käkälän ukko hämyillen.

"Kun te ette enään, niin kyllä kaiketi minä," sanoi nuori Oukkari ujosti.

"Niin, rupea vaan meille, minä maksan hyvän palkan. — Kyllä meilläkin on työtä ja ruokaa," sanoi Römöläinen.

Hän esitteli Oukkarille, mitä hän antaisi palkkaa ja kysyi, olisiko hän siihen tyytyväinen.

"Onhan sitä siinä liiaksikin," sanoi nuorukainen, katsettaankaan lattiasta kohottamatta.

Kun sitten muutto-aika tuli, täytyi hänen muuttaa Römölään. Vaikealta se tuntui, sillä olihan Käkälän isäntä ja emäntä olleet hänelle niinkuin toinen isä ja äiti, ja muu väki niinkuin veljet ja sisaret. Vesissä silmin jätteli hän kaikki hyvästi ja lähti astelemaan Römölää kohden.

Nyt oli Oukkari alhaisesta tilastaan kohonnut rengiksi, oikein isopalkkaiseksi rengiksi. Tuo yhteiskunnan liika, joka oli ollut tarpeettomana rasituksena ja vaivallisena kuormana useankin mielestä, oli kuitenkin siitä huolimatta käynyt semmoiseksi kaluksi, että häntä voitiin nyt edullisesti käyttää.

Juho itsekään ei ollut huomaamatta tätä ylennystään. "Olenhan nyt jo niinkuin muutkin ihmiset, vaikkeivät sanoneet minusta ihmistä tulevan — — ainakin renki-Pekan veroinen ... jos en vähän parempikin ... eihän hänellä niin isoa palkkaakaan ... olenhan rippikoulun käynyt mies ja ensikerrallapa tuota pääsi, hyvinpä pääsikin, etunenässä vaan, vaikka hyvätkin käyvät useita vuosia... Kitsalan Kallekin kahdesti," mietti Juho itseksensä ja kummaili itekin, kun hänestäkin tuli semmoinen ihminen, jota tarvitaan.

Römölä oli varakas talo. Isäntä ja emäntä olivat hyvän luontoisia ja niitä harvinaisia rikkaita ihmisiä, jotka pitävät työmiestäkin ihmisenä ja antavat heille arvoa. Tämän tähden ei Juhosta paikkojen vaihdos tuntunut niin pahalta kuin hän pelkäsi. Kuitenkin oli hänellä ensimmältä ikävä Käkälään ja sen vuoksi kävikin hän siellä niin usein kuin tilaisuus salli. Pian perehtyi hän kuitenkin uuteen kotiinsa.

Vaikka Juho olikin jo näin nuorena saanut luottamusta, ja sai suuremman palkan kuin moni muu, ei hän ollut kuitenkaan mikään monipuolinen mies. Kun hän ei ollut nuoruudessaan saanut minkäänlaista ohjausta ja oppia minkäänlaiseen teollisuuteen, eipä vielä saanut itsekseenkään harjoitella siihen, jäi hän tökeröksi, niinkuin moni muukin, ja niin oli kun olikin hänellä "peukalo keskellä kämmentä". Kuitenkin oli hän nyt mies, omatakeinen mies, ja tämän voimasta oli hän hankkinut itsellensä tuon jo poikasesta pitäin niin kovin halutun puukon, sillä eihän kuka voinut häntä sitä itsellensä hankkimasta estää.

Niin teki Oukkari, mutta mitäpä siitä oli enään hyvää. Salaa muilta, aivan ypö yksinänsä, koetteli hän vuolta jykerrellä ja valmistella yhtä ja toista kaluntapaista, sillä tunsipa hän vielä nytkin itsessään

jonkunlaista puutetta siinä suhteessa ja samassa halua jotakin opetella. Mutta "ruuna" aina vaan tuli, yritti hän vielä mitä yrittikin. Näitä yrityksiään ei hän tuonutkaan koskaan muiden näköön, vaan särki ne palasiksi, ja niin ne menivät samaa tietä kuin syntyneetkin olivat.

Näin tavoin supistui Juhon puukon virka päretten kiskomiseen ja vitsojen karsimiseen. Ennestään jo tiedämme, että hän oli jonkunlainen verkon kutoja. Ja kun vielä lisäämme, että hän oli oppinut lisäksi nuotan tiheimmässä perukassa tekemään silmän yhdellä pistolla — joka taito oli hyvinkin tarpeellinen, kun ei töpelö sormen pää mahtunut pieneen silmään — niin ovat kaikki käsityöt luetellut, mitä Oukkari-poika kykeni tekemään. — — Eipä vielä aivan kaikki, sillä Kitsalasta paimenessa kulkiessaan oli hän oppinut tekemään hyviä tuohisia.

Mutta vaikka Juho olikin näin tökerö käsityön tekijä, raatoi hän isoa työtä kahden edestä. Kun hän pääsi kovan työn rintamaan, kas silloin oli hän oikeassa elementissään. Siinä hän raatoi kuin karhu, hellittämättä ja helpottamatta vähääkään, oli paikka kova tai pehmeä. Poissa piti silloin olla keppamiesten. Aamusta varhain, illasta myöhään, myllehti hän yhtä ahkerasti ja samoin teki hän, oli yksin tai kaksin, joukossa taikka itsekseen. Ei häntä tarvinnut nukittaa eikä nakittaa, vaan hän teki aina yhtä uutterasti, olipa asiat miten olivat; työ oli vaan hänen käskijänsä. — Niin, kelpasipa Römöläisen semmoista renkiä pitää.

Tämä olikin Römölän isännän mielestä pää-asia, sillä eipä koko pitäjässä harrastettu eikä harjoiteltu yleiseen käsityön tekoa.

Juho ei ollut mikään mallikas mieskään, niinkuin ennestään tiedämme. Päälle päätteeksi oli hänellä niin leveät kämmenet, että kun hän puristi vanhan virsikirjan pitkän painoksen kouransa, ei sitä näkynyt eikä kuulunut.

Kun hän oli pienuudesta pitäin oppinut yllänsä pitämään tavattoman suuria aikamiesten vanhoja mekkoja, oli hän siihen niin tottunut, etteivät parhaankokoisetkaan vaatteet ottaneet häntä aikaisenaan oikein seuratakseen. Ne näyttivät olevan ikäänkuin Juhon vieressä, ei erin kaukana, mutta ei oikein lähelläkään. Aina ne näyttivät vaan hänestä erilleen pyrkivän, eikä hän huolinut niitä suurin kohennella. Tavasta hän kuitenkin rinnuksista riuhtasi takkiansa lähemmäksi, kun se kovin kaukana miehestä avonaisena reuhotti ja kohautti molemmin käsin housujansa, kun ne kovin alas valuivat. Paidankaulus se ei koskaan ollut huivin alla, vaan huivi oli paljaalla kaulalla, niinkuin mikäkin vanne, joka on pantu jonkun pölkyn päähän, estämään sen hajoamista. Kengätkin ne tahtoivat olla läntässä milloin yhdelle, kulloin toiselle puolelle.

Niinkuin arvata sopii, ei Oukkari ollut kaiken tämän tähden mikään tyttöjen hempukka. Eikäpä Juhokaan heistä näyttänyt piittaavan niin mitään, eleli ja oleili vaan itseksensä omaa elämäänsä, niinkuin tyttöjä ei olisi olemassakaan.

Kylän kulkija ei Juho ensinkään ollut. Se ei tullut kysymykseenkään että hän olisi yöllä kyliä kulkenut, sillä sitä ei hän koskaan tehnyt. Mutta päivilläkään ei hän halunnut kodistansa mihinkään liikkua, tilaisuudenkaan tarjoutuessa. Pyhäpäivätkin istui hän tavallisesti kotona, lueskellen ahkerasti raamattua, virsikirjaa ja muita kirjoja. Nuorten hommista, puuhista ja leikeistä ei hän välittänyt suurin mitään, mutta kun he kisapaikaksensa valitsivat Römölän taloa lähellä olevan tasaisen hiekkannummen ja kokoontuivat siihen iloansa pitämään, pistäysi Juhokin toisinansa sinne. Ei hän kuitenkaan osaa ottanut toisien iloon, seisoi vaan ullankanteella ja katseli heidän iloaan. Kun sitten sattui miellyttävä ja riehakka kohtaus, vetäysi Juhonkin suu nauruun, mutta ääneensä se ei koskaan päässyt.

Sattuipa sitten niin, että eräänä kesäisenä pyhä-iltana Kitsalankin pojat tulivat Römölän luona oleviin nuorten kisoihin; Oukkari sattui myös olemaan siellä. Toisten siinä remutessa, sattui Kalle vihdoin huomaamaan Juhon.

"Kas vaan! Eikö totta vieköön meidän istukas-Jussikin ole täällä ... eipä olisi uskonut," räyhähti Kalle, kävellen samassa Juhon luo ja potkasten häntä kintuille.

Paheksumisen nurinaa rupesi kuulumaan joukosta.

Juhon ahavoitunut leveä naama lensi entistäkin punaisemmaksi. Hänen huulensa värähtelivät ja kaikki luulivat, että hän ankarasti kostaa tuon julkean hävyttömyyden.

"Minä en ole enään teidän istukkaanne, enkä teidän kiusattavanne ja potkittavanne; ne ajat ovat menneet. — Voisin ehkä kostaa tuon hävyttömyytesi, mutta minä en tahdo," sanoi Juho vaan sävyisästi.

Hän oli oppinut hillitsemään itsensä.

Kaikki kummastelivat Juhon mielen malttia ja tyyneyttä noin sokaisevassa kohtauksessa. Heidän kunniantuntonsa tuli loukatuksi tuon Kallen hävyttömyyden tähden niin, että he rupesivat yksistä

neuvoin häväisemään Kallea ja tämä kävi viimein niin ankaraksi, että Kitsalan pojat katsoivat parhaaksi pötkiä sääriinsä.

Kun sitten palkollisten pestuu-aika taasen tuli, kutsui isäntä Juhon kamariinsa.

"Mitenkä se on, Juho, vieläkö haluat olla meillä renkinä?" kysyi isäntä.

"Kyllähän tuota — ... mitäpä se hyppelemälläkään paranee."

"Kuinkas sen palkan kanssa on?"

"Kyllä sitä siinä on, mitä minulla nyt on ollut," sanoi Juho lakkiaan pyöritellen.

Sillä ne olivat kaupat tehty, eikä siitä sen enempää puhuttu. Ja niin kauvan kuin Juho Römölässä oli, ei niistä rengin-kaupoista piitattu yhtään mitään. Isäntä ei pyytänyt ei koskenut Juhoa, eikä Juho kysynyt, saako hän olla vielä talossa tahi ei. Kun palkan makson aika tuli, maksoi isäntä palkan ja siihen oli Juho tyytyväinen. Sitten oli hän edelleenkin Römölässä niinkuin kotonaan ainakin.

Eräänä vuonna koetti eräs talon isäntä saada Juhon rengikseen, luvaten vielä isomman palkan kuin hänellä Römölästä oli.

"Kyllä siinä on palkkaa minun laiselleni miehelle, enkä minä lähde tästä talosta pois," sanoi Juho ja siihen se asia jäi.

Tämmöistä elämää elänyt, tämmöistä aikaa viettänyt oli Juho Römölässä jo yhdeksän vuotta ja sen enempää ei oltu koskaan kysytty ei käsketty. Yhtä yhtäkaikkinen oli Juho koko ajan tyttölöille kuin muullekin maailman humulle; oli niinkuin hän olisi katkeroitunut jostakin syystä maailman menoa vastaan.

Mutta kaikella on rajansa. Tulipa Juhon kymmenentenä palvelusvuotena Römölään uusi piika, tuolta toisesta Nätkinän kylästä; Riettuksi häntä kutsuttiin. Hän oli tuommainen luja jässäkkä, joka ei vähästä kummasta rutistunut korviansa riputtamaan, eikä vaivojansa valittamaan. Leveä- ja punaposkisena, lyhyt ja paksuvartaloinen raatoi hän paksuilla käsivarsillansa kaikki päivät mitä raskaampia maantöitä, kertaakaan uupumatta ja nurkumatta.

Heti kun Riettu Römölään tuli, huomasi hän, ettei Jussi ole Pekkoja pahempi. Vähät huoli hän siitä, etteivät Juhon vaatteet tahtoneet seurata miestä, jos ei paidankaulus pysynyt huivin alla ja jos eivät kengänkannat olleet aina niin suorassa; ne olivat pikku asioita hänen mielestään, sillä Riettu katseli, minkälainen hän oli työn rinnassa; samasia tähtäili Juhokin Rietusta. — Oli miten oli, mutta he eivät katselleet huonoilla silmillä toisiansa, eikä Juhosta Rietun paksu vartalokaan näyttänyt miltään muulta kuin semmoiselta, jommoisen sen ollakin pitää.

Kuitenkaan nämät eivät tulleet milloinkaan muiden näkyviin, sillä kumpikin heistä oli olevinaan, niinkuin ei mitään olisi.

Vaikka niin oli, viihtyivät he kuitenkin aivan hyvin, silloin kuin he yksissä olivat. Oliko heistä toinen tahi toinen poissa joltakin työpaikalta, tunsivat siellä ollut sydämessään salaista kaihoa ja ikävää. Ei ollut oikein selvillä, mitä se oli, mutta painoi se vaan mieltä niin oudosti ja sydän-alassa tuntui niin somalta. — Ja Riettu se kohteli Juhoa niin ystävällisesti ja miellyttävästi. Ei hän koskaan halveksijan lailla pisteliäästi Juholle puhunut, vaan aina hänen puheensa oli jonkunmoista kunnioitusta ja myötätuntoisuutta Juhoa kohtaan.

Tämmöisessä myötätuntoisuudessa kului aikaa toista vuotta. Tälläväläin oli kuitenkin jotakin muidenkin silmiin pistävää ilmi tullut. Ei oltu, nimittäin, koskaan nähty, että Juho olisi kenenkään muun piian kengistä pitänyt semmoista huolta kuin Rietun. Joka ilta kuin Riettu riisui jalkansa, tarkasteli Juho, olivatko kengät rikki tai tervan puutteessa. Molemmissa tapauksissa korjasi Juho puutteen ja ehyenä ja täydessä voimassa löysi Riettu kenkensä aamusilla ylösnoustuansa uunin pankolta. Samoin olivat asiat päinvastaisessa tapauksessakin, sillä eipä Juhollakaan ollut nyt koskaan rikkinäisiä vaatteita, vaan erinäisellä huolella olivat ne aina eheiksi paikatut. Ketkä näitä kaikkia tekivät, ei Juhon ja Rietun mielestä ollut olevinaan ensinkään selvillä, vaikka muut kaikki sen älysivät, ja kuitenkin Juho ja Riettu sen parhaiten tiesivät.

Tällä menolla kului aikaa pari vuotta.

Eräänä pyhä-iltana sattui niin, että kaikki muu väki luisti pois, mikä mihinkin, ja Juho ja Riettu jäivät kahden huoneeseen.

"On nyt niin lämmin ja kaunis ilma," aloitteli Riettu.

"Niin on, mutta onhan nyt kaunein kesäkin," sanoi Juho, katsellen häpeillen ulos ikkunasta.

"Kaikki ovat menneet kylään, tai mihin lienevät menneet," jatkoi Riettu.

"Paitsi me," jämäytti Juho.

"Niin, paitsi me ... mehän olemme täällä kotona, vaikka kaikki muut ovat menneet. Ja se on kumma: ei minun haluta mennä mihinkään," jatkoi Riettu.

"Eikä minunkaan."

"Se on kummallista — — ... miksi me molemmat, sinä ja minä, olemme niin yhdenlaisia...; oikein minusta on kumma! — — ettei haluta kyläänkään," tuumaili Riettu.

"Niinköhän."

"Niinpä se on," sanoi Riettu vähän kylmentyneenä Juhon yhtäkaikkisuudesta, joka yhä vaan katseli ulos akkunasta.

Seurasi pitkä äänettämyys ja Juho naputteli sillä välin sormellaan akkuna-ruutua.

"Mitenkä on, Riettu, kävisiköhän se...?" sanoi Juho viimein ja kääntyi Riettuun päin.

"Miks'ei se kävisi," sanoi Riettu, mutta hän kävi entistä punaisemmaksi. — — —

Seuraavana pyhänä tuli Juho aamulla varhain isännän kamariin.

"Kävisiköhän se ... — minä olen ajatellut..." aloitteli Juho.

"Mikä niin?" kysyi isäntä, ollen vielä unen horroksissa.

"Minä olen ajatellut — tuota noin, että..."

"Että mitä?"

"Että tuo Riettu."

"Minä arvaan...; olenhan sen huomannut. — Sinä tahtoisit kai sanoa, että menisitte naimisiin."

"Niinhän sitä."

"Ja"

"Enhän minä olisi uskaltanut, mutta..."

"Mutta tahtoisit minua puhemieheksi?" autteli isäntä.

"Niinhän sitä..."

"Mutta eihän kerkeä enään täksi pyhäksi — muutoin aivan mielelläni," sanoi isäntä.

"Eihän sillä niin kiirettä..." sanoi Juho ja lähti pois kamarista.

Mitään muutosta Juhon ja Rietun elämässä ei huomattu seuraavalla viikolla; he olivat vaan, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, eikä vakava isäntäkään siitä mitään virkannut.

Kovinpa ihmiset ällistelivät ensi pyhänä, kun Juho ja Riettu kuulutettiin avioliittoon.

"Kuka olisi uskonut, että tuo meidän istukaskin..." sanoi Kitsalan emäntäkin.

"Mitä kummempi asia se on kuin monen muunkaan," tokaisi siihen Käkäläinen.

"Niin, mitäs teidän ... kyllähän teidän," sanoi emäntä hieman häveten.

"Mitä väliä siinä on...? — Ihmisiähän hekin ovat," sanoi Käkälän ukko, käänsi halveksivaisesti selkensä emännälle ja lähti mennä pynttämään pois.

Mieliharmissaan lähti Kitsalan emäntä hamppasemaan toisaanne päin — orleanssi vaatteet ne pieksivät kinttuja niin ahkerasti, huolimatta siitä vähääkään, vaikka helmukset olivat saaneet lisäpainoa ja väriä kaikenlaisesta rapakosta ja liasta.

"Nuokin nyt ... tuommainen tollisko tuommoisen sarsi-Rietun, jolla ei ole yllä muuta kuin villavaatetta, mukaistaanhan mullikin puskee ... kyllähän minä tiedän kuinka siinä käypi: laittavat vaan uusia istukkaita taasen ja ehkä mekin saamme niistä osamme... Ja tuo Käkeläinenkin sitten..." mutisi Kitsalan emäntä itsekseen, arvostellen maailman menoa omalta kannaltaan.

Kun kuulutukset olivat laillisessa järjestyksessä loppuun tulleet, pidettiin Juhon ja Rietun häät. Ei ne olleet mitkään loistavat, mutta siirappi-viinaa niissä oli runsaasti ja kaikkian enimmän sitä tarjottiin Römölän ja Käkelän isäntä-väelle.

Näin oli Juho kohonnut niin paljon, että hän oli etevämpi renki-Pekkaa, sillä olipa hänellä nyt oma puukko, niinkuin Pekallakin, mutta vieläpä Riettukin, jonkalaista Pekalla ei ennen ollut, eikä vastakaan saanut.

Edelleenkin oli Juho Riettuneen Römölässä, niinkuin ei olisi mitään tapahtunut; alkuperäisillä puheilla olivat he talossa niinkuin renki ja piika ainakin.

Ajan-oloon kävi kuitenkin niin, että eräs Oukkari tuli entisten lisäksi Römölään, ja tämä ei ollut Juhon ja Rietun mielestä oikein sopevaa siihen asemaan nähden, missä he tunsivat olevansa. Vaikkei talon puolelta tätä vastaan tehty pienintäkään muistutusta, vaivasi se asia kuitenkin Juhon ja Rietun mieltä, sillä myötäänsä täytyi kuitenkin jonkun henkilön olla heille erotetussa huoneen nurkassa hoitelemassa vaativaa pikku Oukkaria, jos heidän mieli oli myötäänsä olla työssä.

V.

Toiset tuumat.

"Kuinkahan se on...? Näinköhän se käypi laatuun? Minusta tuntuu, etteivät asiat ole oikein... — Tuo lapsihan se...", aloitteli Riettu eräänä iltana maata pannelsaan puhelemaan.

"Niinkö sinustakin...? Niin minustakin," sanoi Juho.

"Vaikkeivät isäntä ja emäntä ole mitään sanoneet, olen minä kuitenkin huomaavinani, ettei ole niinkuin ennen," jatkoi Riettu.

"Niin minäkin."

"Eiköhän meidän ole elämäämme muuttaminen? Rupeaisimme vaikka huonemiehiksi," esitteli Riettu.

"Eihän toki huonemiehiksi...; ei sekään hääviä... Parempihan toki torpparinakin..." arveli Juho.

"Niin, niin. Parempihan olisi oma mökki kuin toisen huoneen nurkka ... vaikkapa huonompikin — eihän olisi muiden tiellä. Mutta eivät hekään kaikki niin hyviä päiviä elä," arveli Riettu.

"Maailma on niin monittain...; elävähän Käkeläisetkin ... — onhan ihmisessä itsessäänkin useinkin vikaa," puolusteli Juho jo kauvan hautuneita mielipiteitään.

"Kunhan saataisiinkin hyvä torpan maa, semmoinen kuin Käkeläisilläkin — voi kun olisi hyvä; sittenhän emme olisi muiden tiellä ja saisimme elää itsenäisinä ja tehdä työtä omalla maatilukallamme —; olisihan se niin hyvä — Juho kulta," tuumaili Riettu, halailen Juhoa.

"Älähän nyt tuossa — olenhan sitä jo kauvan miettinyt. Kiverän isäntä kuuluisi ottavan torpparin, ja olen miettinyt mennä hänen kanssaan kaupantekoon," ilmoitteli Juho.

"Niinkö? Sittenhän ajattelet samaa kuin minäkin. — Voi Juho-kulta! Mene heti kaupantekoon, että päästäisiin itsenäisiksi ja saataisiin oma mökki — olisi niin hyvä. Mene Kiverän luo jo huomenna, tuumaillemaan asiasta," hopitti Riettu.

"Maltahan nyt — kyllähän minä, kun joudun," sanoi Juho ja käännähti toiselle kyljelle.

Huomen päivän illalla oli Juho Kiverässä kaupaa hieromassa.

"Kyllä kaiketi minä — miks'eikäs, kun vaan kaupoissa sovitaan — miks'enkäs minä... Koko hakapalstan saat haltuusi, mutta maksuja myös täytyy olla — sehän on tietty... Eihän sitä toki muutoin," tuumaili Kiverä kaupanteon aikana.

"Enhän minä muutoin toki tahdokaan, — kuinkas muutoin," myönteli Juho.

"Senhän minä tiedänkin —... Olethan sinä... Kyllähän sinä osaat työtä tehdä — kyllähän minä uskallan, mutta hyvä kirjuri meidän pitää saada," tuumaili Kiverä.

"Mistähän se saataisiin?"

"Kyllähän niitä on, kun kirkolle mennään — onhan niitä, mutta kyllä siltavouti, Kiskonen, on hyvä, paras näillä tienoilla; sopiihan mennä hänen luoksensa," esitteli Kiverä.

"Kyllä kaiketi, mutta emmeköhän ota mukaamme Käkeläisenkin?" ehdoitteli Juho.

"Mitäpä me hänellä...? Kyllä kaiketi se siltavoutikin... Hän on ymmärtäväisempi kuin kaikki Käkeläiset yhteensä...; kyllä hän ymmärtää," vastusteli Kiverä.

Lähdettiin sitten yksistä tuumin kirkonkylään torpan kirjoja teettämään.

Siltavoudin luo sitä sitten mentiin ja hyvästipä siellä otettiin kirjain teettäjät vastaan.

Niinkuin käytännöllinen mies ainakin, ryhtyi siltavouti heti työhön; Kiverä selitteli ehtoja ja kirjuri laati ne paperille. Ensimmäiseksi vuodeksi pantiin vain päivätöitä joka viides viikko omassa ruoassa, toisena joka kolmas ja kolmantena joka toinen viikko. Tämmöisenä pysyivät sitten päivätyöt kaksi vuotta, mutta sitten piti torpasta olla joka päivä mies talon työssä. Kun nämä ehdot olivat paperille pantu, esitteli Kiverä kirjaan pantavaksi vielä seuraavan määräyksen: "Maan-omistaja olkoon oikeutettu tekemään torpalle sittemmin koroituksia, jos hän sen tarpeelliseksi näkee."

"Koroituksia!? Mitä ne koroitukset ovat? Minun mielestäni on siinä kylläksi koroituksia, kun joka päivä mies on työssä," sanoi Juho ja kohotti päätään ylemmäksi.

"Mitä, vaadinkos minä torpasta heti täydet päivätyöt, vaikka olisin voinut...? Eikähän se niin vaarallista ole, mutta sinä et ymmärrä — — ainahan se on tavallista... Ja enkähän minä suinkaan väkisten...; kyllähän minä muitakin — —... Vai mitä te arvelette, eikö se ole aivan tavallista?" tuumaili Kiverä, kääntyen viimeistä kysymystä tehdessään siltavoudin puoleen.

"Joo. Kyllä sitä paljon käytetään 'almänninkein' vuoksi," sanoi siltavouti, kohottaen päätänsä ja silmälasejansa.

"Mitä ne almänninkit ovat, onko semmoisia Käkeläisenkin torpan kirjoissa?" kysyi Juho tohtunna.

"Kyllä niitä on aina ja ovat ne Käkeläisenkin ... kuinkas muutoin," ehätti Kiverä sanomaan.

Niihin selityksiin tyytyi Juho ja niin tehtiin kauppakirjat valmiiksi, oikein kaksipuoliset, joista toisen sai Kiverä, toisen Oukkari.

Kiverä ei ollut ennestään mikään kartanon omistaja, mutta muutoin varakas mies. Hän oli muualta vasta paikkakuntaan muuttanut ja oli nykyään ostanut Laholan laajan, mutta rappiolla olevan tilan. Hän oli paljon kulkenut maata ja tullut tuntemaan torppari-olot kovimmissakin muodoissa. Hän aikoi nyt ottaa usiampia torppareita laajalle maatilallensa ja niillä hyödyttää itseään.

Voi kuinka vapaalta ja itsenäiseltä Juho nyt mielestänsä tuntui, astellessaan vaimonsa luo, kun oli torpan kirjat lakkariassa.

Oitis ryhtyi Juho toimeen. Hän oli hyvin säästäväinen mies. Koko pitkän palveluksensa ajalla ei hän ollut hukannut ainuttakaan penniä muihin kuin välttämättömiin tarpeisiin... Tämän tähden oli hänellä säästöissä useammat sadat markat. Näillä teetti hän huoneet ja muut tarvittavat kalut, sillä eipä hän töpelyytensä vuoksi kyennyt koemmin huoneen nurkalle kuin muuhunkaan parempaan puutyöhön. Itse ryhtyi hän heti innolla hirsien, halkojen ja aidaksien hakkuusen, ja sitä hän kyllä osasi. Kesällä kaatoi hän kaskea, raatoi peltoa, raivasi niittyä, pani aitaa —; niin, kyllähän sitä aina työtä on, semminkin niin uudessa talossa.

Ensi syksyn tullessa päästiin oman katon alle asumaan ja se tuntui joltakin. Keväällä kaadettu kaski oli saatu paloksi ja kylvetyksi. Varoja oli vielä jäljellä, että voitiin ostaa viljaa talven varaksi ja laakkasarvinen kytökin mylvi navetassa. Olihan hyvä elämän alku, toivoa ja elämää täynnä, ja kahta kertaa paremmaksi ja onnellisemmaksi tunsu Juho itsensä renki-Pekkaa, joka vielä naimatonna yhä koki olla köytytellä joutuisasti pienenevällä palkalla renkinä; silmin nähtävästi ei ollut enään kaukana se aika, jolloin hänestä tulee vakainainen istukas.

Oukkarin torpan tilukset olivat todellakin laajat, mutta karut ne olivat. Siitä huoli Juho kuitenkin viisi, mutta itseensä luottavana teki hän vaan työtä, laskematta vähääkään lukua, oliko siinä vähän vai paljon

työtä, oliko maa karua taikka lihavaa. Tällöinen itsensä uhraavaisuus ja ponnisteleminen ei voinut mennä vastaavitta hedelmittä ja heidän toimeentulonsa vaurastui aika ajalta.

Pitkin aikaakin oli Juho ahkera lukemaan, mutta nyt päässeensä oman kodin rauhaan, jossa etäisyyden vuoksi eivät vieraatkaan juuri usein häirinneet, tuli tämä kaikkina joutohetkinä hänen varsinaiseksi työkseen. Tästä sai hän yhä enemmän ja enemmän uutta valoa. Sillä vaikutti hänen ymmärryksensä ollutkaan juuri terävintä laatua, selkeni hänelle kuitenkin ajan-oloon yksi ja toinen ennen ymmärtämätön kohta ja paikka, jopa semmoisiakin, joita ei hän osannut aavistaakaan. Viimein vakaantui tämä tieto Juhossa syväksi uskonnolliseksi vakuutukseksi; ja panipa hän niissä asioissa monen viisaammankin häpeään. Nyt hän rupesi käsittämään, minkälaista rakkautta se on, jolla Jumala ihmisiä rakastaa ja kuinka äärettömästi hän on häntäkin rakastanut hamasta lapsuudestaan, vaikka hän ymmärtämättömyydessään ensinnä nurkui tätä Jumalan järjestystä vastaan. — Voi kuinka onnellisilta ja itsenäisiltä he nyt mielestensä tuntuivat.

Tällöisissä oloissa oli kulunut aikaa kymmenkunnan vuotta. Oukkarin elämä oli niin vaurastunut, että he elivät ja tulivat toimeen omasta varasta. Vaikka päivätyöt olivat niin raskaat, ei niistäkään ollut jäänyt koko ajalla ainuttakaan päivää rästiksi, sillä Juho oli vuonnavuotuistansa palkannut miehen niitä tekemään.

Koska tällä ajalla ei Kiverä käynyt torpassa ainuttakaan kertaa, mutta nyt tuli hän sinne eräänä päivänä. Juhoa kummastutti tämä tapaus kovin, eikä hän ymmärtänyt oliko se hyvä tai paha, mutta oudolta se vaan tuntui. Niin arvokkaalle vieraille koettiin heti toimittaa istuinta, samassa kehoittaen häntä istumaan.

"Te tulette tässä hyvästi toimeen," aloitteli Kiverä.

"Kyllähän, Jumalan kiitos, kun tekee kovasti työtä," myönteli Juho.

"Kyllä teillä on hyvä torppa," kehuskeli Kiverä.

"Kyllähän... Työnteollahan ne karutkin maat paranevat," arveli Juho.

"Teidän täytyy nyt jo ruveta tekemään koroituksia," sanoi Kiverä.

"Mitä? — Eivätkö kaikki päivätyöt ole rehellisesti tehdyt?" kysyi Juho ällistyneenä.

"Noo — kyllähän, mutta..."

"Mitä siinä sitten on puhumista?"

"Onpa siinä. Kuka näin laajatiluksisen ja hyvän torpan antaa sen vertaisella maksulla?"

"Kovalla työnteolla tässä elää kituuttaa, mutta ei sen kadehdittavaa elämää luulisi olevan. Minusta on tästä maksua kylläksi ja ovathan ne torpan kirjoissa määrättyt," selitteli ja puolusteli Juho.

"Niin, mutta minä pidätin itselleni oikeuden tehdä koroituksia, jos ma tahdon ja minä tahdon...; se on sanottu —. Jaa-a," sanoi Kiverä voitollisesti.

"Semmoisiako ne teidän almänninkinne olivatkin?" sanoi Juho alakuloisesti, sillä hän alkoi käsittää mitä nuot koroitukset ja almännikit merkitsivät.

"Niin, semmoisia ne olivat. Jokaisen täällä tulee pitää itsestensä huolta," sanoi Kiverä ilkkuen.

Tämä vaikutti Juhoon niinkuin salahman isku. Hän alkoi käsittää, mikä nyt on edessä ja että heiltä aiotaan riistää elämisen mahdollisuuskin. Kaikki vastukset, vaivat ja ponnistukset, joita hän oli perheensä eduksi uhrannut, näytti nyt raukeevan tyhjäksi, ja kauhea epätoivo ja tyhjiys tuntui ammottavan kitaansa, nielläksensä kaikki yhdellä nielausella. Kaiken tämän tähden ei Juho voinut sanoa kaukaan aikaan mitään, istui vaan kumarassa, tukien toisella kädellään päätään.

"Minkälaisia koroituksia te sitten tahtoisitte panna?" kysyi hän vihdoinkin epätoivon ponnistuksella.

"Kaksi tynnyriä rukiita, kaksi leiviskää voita vuosittain ja joka toinen päivä hevospäivätyö lisäksi entisille päivätöille," luetteli Kiverä koroituksiaan.

"Siihen en voi mennä, koska on sula mahdottomuus saada niitä maksetuksi. Tässä on työtä niukasta elämisestä nukkaan asti ja jos siihen vielä lisämaksuja tulee, niin on varma perikato edessä," sanoi Juho ja kyöneleet herahtivat hänen silmiinsä.

"Siihen en minä voi mitään... Olkoon kauppa sitten purettu," sanoi Kiverä kylmästi.

"Ja kuitenkin voitte, jos tahdotte. — Seuratkaa nyt omantuntonne ääntä ja antakaa kaupat olla entisellään," sanoi Juho, turvaten pyytelemiseen ja Kiverän omaantuntoon.

"Minkä minä olen sanonut, siinä minä pysyn, siinä eivät auta tunnot eivätkä itkut," sanoi Kiverä pilkallisesti ja meni vihoissaan pois.

VI.

Kivelle meni.

Tuli kova katovuosi. Oukkarikin on niittänyt torpas taan hallan paneman laihon, huonomman kuin moni muu — eipä kummakaan, sillä olihan se syrjäinen paikka. Se oli viimeinen niukka sato, jonka hän torpastaan korjasi, sillä Kiverä hääti todellakin hänet pois pesiltään. Oukkari ei ollutkaan enään omista pienissä ja rakkaissa huoneissaan, vaan hän oli perheensä kanssa loisena eräässä pienessä syrjäisessä talossa. — Huoneetkin olivat menneet "almänninkeihin".

Kovat ajat tulivat nyt tilattomalle kansalle. Tilalliset kokivat tulla toimeen niin vähällä työväellä kuin suinkin mahdollista oli. Tämän tähden ei köyhä kansa saanut työtä ja jos joku saikin, eivät saaneet muuta palkkaa kuin ruoan ja silläkin oli työmiehiä tarjona vaikka kuinka paljon. Seuraus siitä oli se, että työmiesten perheet jäivät lumelle suin ja muuta neuvoa ei ollut kuin että heidän täytyi lähteä mierolle.

Oukkari oli kuitenkin tänä tukalana aikana paremmassa asemassa kuin moni muu vertaisensa. Torpastansa oli hän kuitenkin saanut jotakin pöhnää leivän lisäksi ja paitsi sitä oli heillä lehmä, joista oli iso apu heidän elämiselleen.

Vaikka seuraavat vuodet eivät olleet katovuosia, ei työväen tila siitä paljon parannut, sillä kova katovuosi oli maakunnan niin tyhjentänyt, ettei se ollut siitä ensinkään toipua ja työpalkat olivat niin pienet, ettei perhe niistä paljon kostunut. Oukkarikin koki raataa niinkuin orja, niin paljon kuin voimat vähänkin riittivät, mutta ansiot eivät riittäneet perheen toimeentuloksi, sillä se oli käynyt jo monilukuiseksi. Tämän tähden hupenivat hänen entiset varansa hupenemistaan; lehmä lehmän perästä, kalu kalun jäljestä meni, ja viimein menivät kaikki niin tarkkaan, ettei ollut jäljellä muuta kuin tyhjät kädet ja alaston, nälkäinen joukko.

Pitäjässä oli tapana, että kaikki itselliset pantiin tilallisten holhouksen alaisiksi; yhdellä isännällä oli tavallisesti useampia itsellisiä perheitä kaitseltavana. Semmoisen holhouksen alle pantiin Oukkarikin.

Nämät holhouksen alle pannut henkilöt eivät saaneet isäntänsä kirjallisetta luvatta liikkua paikkakunnastansa mihinkään muuante työn-ansiota etsimään, vaikkeivät omassa pitäjässä olisi palkakseen saaneet mitään muuta kuin ruoan. Tilalliset kyllä osasivat näitä sääntöjä hyväksensä käyttä, niin etteivät työmiehet nytkään juuri paljon työpalkoistansa kehuneet. Tämän tähden vallitsi monessa perheessä kova hätä ja puutos. Usealla ei ollut vielääkään muuta neuvoa kuin että latoa ja turjustaa lapsiliutansa isoon koriin ja lähteä kelkalla niitä vetelemään pitkin tietä, eläkkeeseen armoleivästä. Mutta kun kerjääminen on kovasti kielletty, kävi tämänkin elinkeinon tavallisesti niin, että he tuotiin kyydillä kotipaikoillensa ja kustannukset sai kunta suorittaa. Tämmöistä ja nälkäkuolemaa välttääkseen, turvaannuttiin yleiseen pettuleipään, jolla tavallisesti ei ollut muuta höyteenä kuin yhtä karvaat kyyneleet kuin leipäkin oli.

Oukkarikin koki ponnistella kaikki voimansa, saadaksensa perheellensä elatusta, mutta vähäksipä näkyivät miehen voimat. Hän mietti päänsä ympäri löytääksensä jotakin keinoa, joka auttaisi tässä tukalassa tilassa, mutta eipä sitä ollut helppo löytää. Vihdoin päätti hän mennä vieraisiin paikkakuntiin parempaa työn-ansiota hakemaan. Siinä tarkoituksessa meni hän kaitsija-isäntänsä luo, saadaksensa häneltä lupaa hankkeillensa.

"Mitäs Oukkari nyt asioitsee?" kysyi kaitsijamies viran-omaisesti.

"Olisihan sitä vähän, aikoisin — tuota..."

"Mitä aikoisit?"

"Aikoisin mennä ... kun tuota täälläkin niin huonosti... Kun antaisitte kirjan, niin menisin..." aloitteli Juho arasti.

"Mihin menisit? Sano asiasi suoraan, en minä jouda yhden asian kanssa kauvan venyttelemään," sanoi isäntä.

"Menisin muualta työtä etsimään, kun saisin kirjan...; niinhän tuota täälläkin vähän..."

"Ei ajatustakaan. Pysy vaan koreasti paikoillasi; kyllä täälläkin on työtä, ken sitä vaan tehdä haluttaa," sanoi isäntä kaikella virkamahtinsa painolla.

"Joukko kuolee nälkään, enkä minä kerjäämäänkään..." sanoi Juho ja lähti alakuloisena pois.

Huomena meni Juho nimismiehen luo, pyytämään häneltä työkirjaa, mutta tämäkään ei sitä antanut, kun ei ollut kaitsijamiehen lupaa.

Katkeralla mielellä palasi Juho kotiin. Sinne päästyänsä huusivat lapset leipää, mutta sitä ei ollut antaa. Tämä teki kovin kipeää Juhon sydämelle ja koko seuraavana yönä ei hän voinut nukkua silmän täyttä. Omasta näljästään ei hän suurin lukua pitänyt, mutta vaimo ja lapset kun kärsivät, sitä ei hän voinut kestää. Epätoivo tahtoi valloittaa sielun ja mielen. Hän oli kaikkensa koettanut, kaikkensa yrittänyt, ajatellut sinne ja tänne, mutta aina vaan oli suo siellä, vetelä täällä ja apua ei kuulunut kustaan. — — —

Täysi kesä oli jo. Aamulla sivui Juho tyhjän kontin selkäänsä ja alkoi astella pois kylästä niine kirjoineen. Ei kukaan muu kuin hänen vaimonsa tiennyt, mihin hän meni. Tuskan pakottamana täytyi Juhon, huolimatta kaikista säännöistä, lähteä ulompaa hakemaan edullisempaa työtä. Pitkät matkat kuljettuaan, tapasi hän vihdoin S——n pitäjässä kuokkatyötä. Hän sai mielestäänsä edullisen urakan ja alkoi siinä raataa kuin nälkäinen karhu.

Kun hän oli siinä ollut noin kolmisen viikkoa, tuli nimismies kyselemään, onko Juholla passia. Tästä hämmästyti Juho niin, että hän lensi punaiseksi kuin leppäkerttu. Hän ei voinut sanoa ainuttakaan sanaa, ja hän oikein vapisi pelvosta.

"Onko sinulla passia, vai eikö ole? Sano suoraan," sanoi nimismies virka-innossaan.

"Ei minulla ole mitään passia...; minä en saanut, vaikka tahdoin," sanoi Juho vapisevalla äänellä.

"Se on huono puolustus; sen enemmän on syytä epäillä sinun rehellisyydestäsi," sanoi nimismies.

"Kyllä minä rehellinen mies olen," puolusteli Juho itseänsä.

"Samaa sanoo suurin konnakin itsestäänsä," sanoi nimismies.

Pitemmittä mutkitta pisti nimismies Juhon kiinni ja passitti hänet vangin-kyydillä vietäväksi sen nimismiehen luo, josta Juho ilmoitti itsensä olevan.

Mustaakin mustemmaksi kävi nyt Juhon mieli. Hän oli vankina, vaikkei hän ollut neulan edestä yhdellekään ihmiselle mitään pahaa ja vääryyttä tehnyt. Sallimus ja koko maailma näytti hänet kietoneen pauloihinsa, kiristääkseen, piirittääkseen ja ahdistaa kseen häntä joka puolelta, niin ettei ollut mitään mahdollisuuden toivoakaan siitä pois päästä. Entinen elämänsäkin muistui nyt Juhon mieleen aina lapsuudesta saakka. Ruusujen ja kukkasten päällä kävelemistä ei sekään ollut, mutta ei häntä kuitenkaan koskaan ennen oltu vangittu. Kaikki tämä kävi niin Juhon sydämelle, ettei hän vankirattailla istuessaan voinut katsoa vastaan tulevia ihmisiääkään silmiin, vaan koki vältellä heidän katseitaan niin paljon kuin voi. Yö- ja syöttöpaikoissa oli kaikkian pahin, sillä silloin oli hän kaikkien uteliaisuuden esineenä. Kaikki häntä katselivat niinkuin lehmä uutta konttia ja melkein kaikki kyselivät Juho raikalta, mitä pahaa hän oli tehnyt, koska oli kiinni pantu ja nyt vangin kyydillä kuljetettiin. Pitkiä selityksiä eivätkä he tosin Juholta saaneet, vaan mitäpä sekään Juhon surua auttoi.

Koko sillä ajalla, kun hän kotimatalla viipyi, ei Juho voinut syödä yhtään palaa, vaikka ruokaa kyllä oli tarjolla. Ei hän myös silmää ummistanut niinä kolmena vuorokautena, mitkä matkalla kuluivat, niin apeana oli hänen mielensä.

Kun he tulivat kotipitäjän nimismiehen luo, ei tämä ollut kotona, eikä sanottu tulevan ennenkuin illalla. Päiväkauden sai hän istua kytkettynä väentuvan penkillä, kaikkein katseltavana ja arvosteltavana. Yksi ja toinen kuiski toisille: "Mitähän pahaa Oukkari on tehnyt, koska on kiinni pantu?"

Juho kuuli kaikki nämät kuiskeet ja ne kävivät kipeästi hänen sydämelleen kuin puukon pistokset. — Häntä luullaan nyt varkaaksi, kenties murhamieheksikin, mietti hän.

Kun nimismies tuli kotia, meni hän heti väentupaan Oukkaria katsomaan, sillä hän oli jo saanut asiasta tiedon. Hänkin oli kuullut noita ihmisten kuiskeita ja arveluita. Niin paljon kuin ihmisiä

saapuvilla oli, hyömäsi nimismiehen perässä väentupaan, kuulemaan, mitä tämä Oukkarille sanoisi.

Nimismies otti vanginkuljettajan mukana olevan matkapassin ja silmäili sitä.

"Se siitä tulee, kun lähtee passitta toisiin pitäjiin työhön," sanoi nimismies ja päästi Juhon irti.

"Eikö sillä sen pahempaa rikosta ollutkaan?" kyseli monikin nyt toisiltaan kummastellen; tuntuipa siltä, että he olisivat mieluummin kuulleet Juhon olevan ison rikoksen tekijän, kuin viattoman miehen.

Kovin alakuloisena lähti Juho astelemaan majataloansa kohden. Tuntui siltä, kuin hän todellakin olisi joku iso pahantekijä ja että häntä ajettaisiin takaa ja pantaisiin taasen kiinni. Tämän tähden säikähti hän jokaista lentoon pyrähtävää lintustakin. Jos hän näki jonkun ihmisen metsäisellä tiellä vastaansa tulevan, pökäsi hän suoraa päätä metsään, ettei vastaan tulija häntä huomaisi. Väsymys ja uupumus rupesi häntä nyt niin mielenliikutuksen kanssa yksissäneuvoin vaivaamaan, että kaikki esineet rupesivat näyttämään ihmisiltä ja hänen täytyi poiketa muutamaaan metsätaloon, jonka saunaan hän kenenkään huomaamatta hiipi, sillä nyt oli jo yö. Sen penkille oikaisi hän väsyneen ruumiinsa ja vaipui levottomaan uneen.

Kun aurinko nousi, hiipi hän kenenkään huomaamatta saunasta ulos ja alkoi astella pesäpaikkaansa kohden.

Nälkäisenä olivat siellä vaimo ja lapset. Ei heille jäänyt Juhon lähtiessä muuta syömistä kuin muutamia pettuleipiä ja pianhan semmoiset varat olivat syödyt. Kovalla oli nälkä pitänyt perhettä sillä aikaa, kun Juho oli ollut poissa, mutta olihan kuitenkin hengissä pysytty. Vaimo oli kokenut kaikin tavoin ansaita suurus-hiukkaa petäjäisen sekaan ja armelijaat emännät antoivat hänelle joskus hiukan muikun silakkata ja piimä-pisareta, etteivät kaikenai hiukeneisi. He olivat odottaneet, että isä lähettäisi heille vähänkään varoja, että saisivat ankaraa hätäänsä lievitetyksi, mutta kovin kummaksi kävi heille, kun isä tuli näin äkki-arvaamatta ja aivan odottamatta kotiin.

Nolona istui Juho jakkaralle kotiin päästyänsä. Ei hän eikä vaimonsa puhuneet isoon aikaan ainuttakaan sanaa, sillä vaimokin aavisti, etteivät asiat ole oikeassa.

"Pianpa sieltä tultiinkin," sanoi vaimo vihdoin.

"Pianhan tuota."

"Eikö saanut sielläkään työtä?"

"Kyllä kaiketi, mutta..."

Siihen jäi keskustelu hyväksi aikaa.

Pitkän ajan päästä rupesi Juho hitaasti kaivamaan poveansa. Vihdoin sai hän näkösälle liivin povitaskun, joka oli äimällä ja nuoralla ommeltu kiinni. Tätä rupesi hän varovasti ratkomaan auki. Sen tehtyään veti hän taskusta esille kokoon käärityn likaisen rievun, joka oli vielä langalla kiinni solmieltu. Sitä hän nyt rupesi auki kehittelemään ja kun se oli vihdoin tapahtunut, otti hän sieltä muutamia setelirahoja ja ojensi ne vaimollensa.

"Tuossa on vähän rahaa, että saat itsellesi ja lapsille ruokaa," sanoi hän sitten.

Vaimo oikein säikähti. Hän ei ollut osannut aavistaakaan, että Juho olisi sillä ajalla mitään saanut kokoon.

Vapisevin käsin rupesi hän rahoja levittelemään ja ihmeekseen huomasi hän niitä olevan kolmekymmentä markkaa. Tämän summan oli Juho ennen kiinnipanoansa kerinnyt ansaita ja isäntä, jolle hän kuokki, oli rehellisesti maksanut joka pennin, mitä hän oli ansainnut, vaikka hänellä olisi ollut hyvä tila juonitella Juhon äkinäisen kiinnipanon vuoksi.

Vaimon mielestä se oli paljon, odottamattoman paljon. Kaukaan aikaan ei oltu niin rikkaita oltu; hätäkö nyt elää ja olla. Vaimon huolet poistuivat kerrassaan niinkuin tuhka tuuleen ja lapsetkin tulivat iloisiksi kuin käki metsässä; oliko kumma, sillä olivathan he kuulleet saavansa ruokaa.

Heti meni vaimo talosta ruokavärkkiä ostamaan. Pian palasi hän sieltä; pari kappaa perunoita ja muutaman naulan muikkuja toi hän tullessaan.

Pian olivat perunat kuorineen padassa kiehua porisemassa. Lapset eivät tahtoneet malttaa odottaa niiden kypsymistä. Terävillä tikuilla pistelivät he pataan heti kun perunat rupesivat kiehumaan; olipa äidillä koko työ, saadaksensa lapsia pysytetyksi ulohtaalla niin kauvan kuin perunat kypsyivät.

Kauvan ei viipynyt, ennenkuin ne isossa puokupissa höyryivät pöydällä. Niiden höyryävä tuoksu

tuntui lasten mielestä niin hyvältä, että oikein vesi kielelle valui.

Lapset kääreentyivät perunakupin ympärille niine käskemisine ja äiti kiiruhti heidän perässään, pitämään järjestystä. Eivät ne lapset joutaneet kuorimaan ja perkkaillemaan perunoita. Olipa se mikä rupinen tahi muu vikanainen peruna tahansa, mutta armotta se rutistettiin kouransilmässä rikki ja pudotettiin muikun silakkakuppiin. Siitä ne sitten paksujen puulusikoiden avulla luisuivat hyvästä putouksesta alas ja pettuleipäkin sai siinä samassa semmoisen kyydin, ettei äsken ollut mointa saanut.

Perunain ääreen päästyänsä näki vaimo ihmeekseen, ettei Juho tullutkaan. Tavallisesti oli hän aina niine käskemisine tullut syömään, kun näki, että ruoka oli pöydällä ja että muutkin menivät.

"Tule nyt Juho, sinäkin syömään...! Tietystihän sinullakin on nälkä," sanoi vaimo.

Juho ei liikahtanut paikaltakaan. Hän istui vaan yhdessä ja samassa paikassa, mihin hän oli kotiin tullessa istunut. Pää käteen nojauntuneena oli hän aloittanut istumisensa ja niin hän istui vieläkin. Kun joku ulkonainen asia häiritsi häntä mietteissään, kohautti hän vähän itseään ja tuhrasi käsiseljällään nokkaansa.

Niin hän teki nytkin, kun vaimonsa perunakupille kutsui.

"Etkö kuullut?" sanoi vaimo, kun huomasi, ettei Juho ollut kuten ennen.

Juho ei liikahtanut entistä enempää, tuhrasi vaan taasenkin nokkaansa ja jäi entiselleen. Vaimon mielestä näytti siltä kuin joku luonnoton asia olisi painamassa hänen mieltään, ja niinhän olikin.

"No, tule nyt, Juho, perunat loppuvat ja sinä jäät ilman," kehoitti vaimo, kun näki, ettei Juho ollut taallaankaan.

"Enhän minä — en tarvitse," sanoi Juho, vähän itseään liikuttaen.

Niin. Juholla oli jotakin toista miettimistä kuin nälkä, perunat muikun silakoineen ja kaikki muut hyvät yhteensä. Hän oli ollut vankina ja sehän oli jotakin hirveää, joka saatti kaikki ruumiilliset tarpeet ja puutokset tuntumattomaksi. Kova sielun tuska raivosi hänen sydämessään ja hän tunsu itsensä kaikkian kurjimmaksi ja vihelijäisemmäksi ihmiseksi, mitä maa kantaa, huonommaksi renki-Pekkaakin, sillä eihän hän toki ollut koskaan vankina ollut.

"Voi voi! Ethän sinä ole enään entiselläsi, et kuule etkä näe enään yhtään mitään, olet vaan niinkuin kuollut, eikä sinusta saa mitään selvää," sanoi vaimo ja siihen se hänenkin syömisensä jäi.

"Mikä sinua vaivaa, kun sinä olet noin kummallinen?" kysyi hän sitten miehensä luo astellen.

"Panivat minut kiinni ja toivat vankina vallesmanniin," sanoi Juho.

"Herra Jumala...! Panivat kiinni!? Ethän, herran tähden vaan noita rahoja...? ilmankos niitä olikin niin paljon," sanoi Riettu ja hän oikein vapisi kauhusta.

"Sinäkinkö semmoista... Ettäkö minä...? Älä minusta semmoista luule... Vaikka paikalle kuolisin, en sittenkään... Kovalla työlläni olen rahat ansainnut," sanoi Juho ja katsoa muljautti Riettua silmiin.

"No miksikä ne sitten sinut kiinni panivat?"

"Kun ei minulla ollut kirjoja."

"Senkö vuoksi vaan? Eihän se ole rikos, eikä mikään... Olethan yhtä kunniallinen mies kuin ennenkin. En minä tuommoisen asian vuoksi antaisi surulle noin suurta valtaa," sanoi vaimo ilostuneena, kun kuuli, ettei Juho ollutkaan mitään rikosta tehnyt.

"Niin, vain kun ei enään saa omassa vapaudessakaan olla, panevat kiinni, vaikkei ole mitään pahaakaan tehnyt. Millä me nyt elämme, kun ei pääse muualle työtä hakemaan? — Kuolema kai tässä..." sanoi Juho ja kyynelet valuivat alas hänen karkeita poskiansa myöten.

Siihen jäi Juho miettimään ja suremaan. Hänestä tuntui elämä niin tukalalta, pahalta ja kiusalliselta, jopa täydelliseltä orjan elämältäkin. Tästä halusi hän päästä ja hän koetti keksiä keinoja tästä pelastuakseen, mutta niitäpä ei vaan löytynyt, vaikka kuinkakin olisi koettanut päätänsä vaivata. Hänen mieleensä muistui heidän entinen rauhaisa torppansa, jossa sai elää ja olla aivan oman mielensä mukaan, eikä siellä ollut kenenkään tiellä ja nyrvittäväenä, eikä kukaan tullut kiinni panemaan. Voi kuinka hyviltä ja vapailta ne ajat tuntuivat Juhosta. "Jospa sen olisi saanut pitää ja siinä asua ja olla, niin, jospa. Vääryydellä ja kavaluudella oli sekin heiltä viety, ja sitten oli Kiverä myönyt heidän hikensä ja vaivansa muille korkeasta hinnasta. Koettaisiko aloittaa uudestaan, mutta mitenkäpä aloitti, lapsia oli jo paljon ja eikä ollut muuta kuin tyhjät kädet ... mitenkäpä aloitti —? Ja jos alottaiskin, niin mistäpä

saisi maata...? Kukapa antaisi, ei kukaan, ja vaikkapa antaisivatkin, niin pettäisivät taas kuitenkin, niinkuin ennenkin."

Näitä mietti Juho ja hänen mielensä kävi entistäkin katkerammaksi ja synkemmäksi. Tässä piirissä pyörivät ja risteilivät hänen ajatuksensa, eivätkä ne osanneet ulos siitä sokkelosta. Vaikka kuinkakin hän olisi koettanut niitä toisaalle johtaa, eivät ne kuitenkaan mihinkään muualle lyöneet eivätkä laskeneet.

Siinä istui Juho sen päivän ja melkein koko yönkin; vasta aamupuolella yötä kömpi hän vuoteesen maata.

VII.

Uudet tuumat.

Kolmannen päivän aamuna kotiin tulonsa jälkeen, pisti Juho pettua konttiin, nakkasi sen selkäänsä, otti kirveen olallensa ja alkoi astella metsää kohden. Hän oli nyt mielestensä keksinyt pelastuskeinon tästä orjan ahdistuksesta. Entistä elämäänsä muistellessaan, oli hänen mieleensä muistunut, kuinka onnelliselta Tukalan Antti näytti joukkonsa keskellä, silloin kuin hän Kitsalasta pois ajettiin ja oli siinä yötä. Vaikka asunto näyttikin silloin niin kurjalta ja pieneltä hänen mielestään, olivat he kuitenkin oloonsa tyytyväisiä ja omassa vapaudessaan, eivätkä olleet kenenkään käskyläisiä ja vallan-alaisia.

Tämä muisto elvytti Juhon. Hänkin aikoi laittaa itsellensä ja perheellensä mökin, vaikka kuinka huono ja pieni se vielä tulisikin, vaikkapa pienempi kuin Tukalan Antin. —

Tätä mökin paikkaa lähti Juho nyt haeskelemaan. Suurin ei hän kenellekään puhunut mietteistään ja keksinnöistään, vaan piti ne omana tietonaan.

"Mihin sinä nyt menet?" kysyi vaimo, kun näki Juhon hankkivan itseänsä matkaan.

"Menen mä häntä," sanoi vaan Juho ja siihen selitykseen sai vaimo tyytyä.

Kauvas kruunun salolle asteli Juho, aina tuonne Lemmesvaaran liepeille. Sen eteläisellä rinteellä oli niin tiheää korpea, ettei päivä päässyt läpi paistamaan; siellä korven juurella oli saman niminen lampi kuin vaarakin oli.

Kaukana oli se paikka muista ihmis-asunnoista. Kahta peninkulmaa lähempänä ei ollut ainuttakaan taloa.

Siinä korven ja vaaran rajamailla riisui Juho kontin pois seljästänsä ja rupesi katselemaan, mitä siellä sisällä on. Hän otti sieltä esille petäjäistä, suoloja ja muutamia muikkuja. Sitten hän otti lakin pois päästänsä, pani kätensä ristiin ja siunasi. Hyvällä halulla söi hän karuja eväitänsä, sillä hänelle oli tullut kiivas nälkä, tallustellessaan pitkän matkan. Syötyään joi hän tuohilipillä vettä Lemmeslammista. Syönnin jälkeen rupesi häntä raukaisemaan ja hän kytkähti kuusen juurelle pitkällensä, pannen kontin päänsä alle.

Kun hän oli siinä vähän nukahtanut, hyppäsi hän ylös ja lähti katselemaan mökin paikkaa. Siellä hän samoili ristirastiin vaaran rinteitä, kierteli lammin-rantoja ja korpia, mutta niin mukavaa paikkaa ei hän vaan mistään löytänyt, kuin se, missä hän oli syönyt ja levännyt ja missä hänen konttinsa riippui kuusen oksalla —; oikeinpa se jo tuntui Juhosta kodikkaalta.

Siinä löi hän kirveensä ensikerran petäjän kylkeen, aloittaaksensa uutta taloa. Juhlalliselta tuntui Juhosta se hetki. "Olihan tämä kruunun, eikä kenenkään muun... Kaukanakin oli tässä poissa muiden tieltä, johon ei ihmisten vääräisyys ja ahneus ylettyisi orjuuttamaan ja rasittamaan. Kukaan ei voi häntä tästä pois ajaa, eikä kiinni panna."

Näin mietti Juho työtä alkaissaan ja hän oikein iloitsi tästä vapaudestaan.

Kolme vuorokautta voi Juho vaan olla sillä kerralla mökkinsä työssä, sillä karu eväs ei riittänyt sen pitemmäksi ajaksi.

Kun Juho tuli kotia, kysyi Riettu: "Missä sinä nyt olet ollut?"

"Olen ma häntä vaan ollut," sanoi Juho, eikä siitä sillä kerralla sen selvempää tullut.

Riettu koki panna miehellensä ruokaa mitä parasta voi: petäjäistä, perunoita ja muikkuja.

"Ostamme, Riettu, kaikella rahallamme viljaa ja panemme paljon petäjäistä sekaan ... aion olla kauan omassa ruoassa," sanoi Juho, ahkerasti pistellen ruokaa suuhunsa.

"Tehdään vaan niin, mutta mitä sinulla todellakin on mielessä?" sanoi vaimo.

"No, saahan tuon sinulle sanoa, vaikkeihän tuota sinunkaan muille... Minulla on taasenkin uuden talon alku ... semmoinen pieni," sanoi Juho iloisesti ja hänen suunsa vetäysi oikein hymyyn.

"Älähän nyt toki narraa minua, Juho; mitenkäpä me enää saisimme pahaisenkaan mökin ja kukapa meille maata antaisi?" sanoi vaimo epätoivoisesti.

"Enkä narraa...; se on totinen tosi. Enkä minä Kiverältä, ja muilta laisiltansa maata tahdokaan, minä otan sitä isommasta talosta," vakuutti Juho.

"No mistä vaimen?"

"Kruunulta."

"Kruunulta! Onko keisarillakin maita?" kysyi Riettu ihmeissään, joka ei juuri paljon tiennyt kameraalillisista asioista.

"Silläpä sitä onkin oikein oloksi asti," sanoi Juho.

"Missä se talonpaikka on?"

"Tuolla Lemmesvaaran kupeella."

"Enhän tiedä missä koko Lemmesvaara onkaan...; onko se kaukana?"

"Onpa sinne... Ei ole ainuttakaan taloa kahta peninkulmaa lähempänä," sanoi Juho arvokkaasti.

"Olkoonpa vaan, vaikka kuinka kaukana tahansa. Kunhan vaan saadaan oma mökki, vaikkapa vaan pahanenkin, ja omaa maata palanenkaan haltuumme, niin siinä on kyllä. Voi, voi, Juho, kuinka hyvä mies sinä olet — aikapa tässä nyt suremaan, vaikka kiinnikin panivat, kun ei ole kuitenkaan mitään pahaa tehnyt," sanoi vaimo iloisesti, kietoen kätensä miehensä kaulaan.

Hän tiesi nyt varmasti, ettei Juho häntä narrannut ja toivon säde valaisi hänenkin epätoivoista sydäntänsä.

Seuraavana maanantaina lähti Juho taasen astelemaan, kontti selässä, Lemmesvaaraa kohden. Sinne päästyänsä, teki hän ensitöikseen erään tuuhean kuusen juurelle hakokotuksen, johon hän sitten kokoili kuivia sammalia. Tässä lepäsi hän yönsä, sillä kesäiset ilmat eivät olleet kylmät.

Vaikka Juho oli ollut vaan kolme päivää talonpaikalla työssä, oli hänellä kuitenkin jo huoneen alkua. Vaaran rinteeltä oli hän puukangilla vieriteltyt kiviä kivijalaksi ja niitä saatuansa, rupesi hän lyömään hirsä kokoon; niin tulivat multahirret paikoilleen.

Tätä aloitettua työtänsä rupesi Juho nyt innolla jatkamaan. Hänellä ei ollut piilua, seinävaraa, luotilautaa, vääntiötä, kuorimarautaa eikä sahaa, mitkä työ-aseet ovat salvumiehelle niin välttämättömät — ei muuta kuin kirves vaan, mutta sillä huimi hän tarmonsä takaa.

Turhiapa nuot niin monilukuiset työ-aseet Juholle olisivat olleetkin, sillä eipä hän olisi edes tiennyt, mitä kummia kaikilla noilla tehtäisiinkään. Entisen torppansa huoneet ja muut tarpeellisimmat kalut oli hän silloin voinut teettää säästetyillä palkkarahoillansa, mutta milläpä hän nyt teetti, kuin ei ollut muuta kuin suuri joukko ja kaksi tyhjää kättä. Täytyipä nyt itse tehdä mitä voi, vaikkapa jälki kuinka huonoa vielä olisi tullutkin.

Tästä kaikesta saattamattomuudestansa ei Juho nyt joutanut suurin lukua laskemaan, sillä hänen piti saada oma mökki, tulkoon se sitten kuinka huono tahansa.

Ei hän yrittänytkään pälkkimään ja veistämään hirsä kirveellään, hän vaan ne kuori ja kolo. Sitten hän vyörytteli ne teloja myöten mökin alun seinälle. Koiran kaulalle hän sitten telskitti hirsien salvointen kohdat. Tavasta muljautti hän hirren suullen, tunnustellaksensa, joko se läheneisi toisen hirren selkää. Kun se painui likimaihinkaan, oli Juho tyytyväinen, sillä varauksista ja muista tiheyksistä huoli hän viisi. "Pannaan rohtua rakoon, onhan metsässä niitä," mutisi Juho itseksensä tyytyväisenä. Tulivatko nurkat yhtäpitkät, se oli Juholle yhden tekevä ja tämän yhtäkaikkisuuden vuoksi tulivatkin

toiset nurkanpääät kyynärittäin pitempiä kuin toiset.

Ei Juhon rakennus ollut suuri, kahdeksakyynäräinen vaan. Ei voinut vankkakaan mies yksin hallita pitempiä, sylintäyteisiä ja satavuotisia korven honkia. Työtäpä oli niitäkin väännellessä ja seinälle pusatessa. Kovin pakotti hartioita illalla maata pannahsa, mutta kun pääsi pitkäkseen sammalvuoteelle hakokotukseen, tuntui niin hyvältä ja mukavalta.

Ei Juho saanut rakennustaan erin korkeaksikaan, sillä ei hän voinut yksin hirsiä korkealle saada. Hätinä sai hän sen niin korkeaksi, että pitkälläinen mies voi suorana seisoa kurkihirren alla. Kun hän sai harjavuolen pannuksi, rupesi hän veistelemään onsista petäjistä kouruja vesikattoa varten. Niitä riittävästi saatuansa, latoi hän ne katoksi.

Voi kuinka hyvä nyt oli Juhosta, kun oli oma suoja. Vaikka kuinkakin olisi myrsky raivonnut ja taivas vettä valunut, ei vaan ne tuntuneet tuvassa, eikä sade niskaan valunut. Sinne hän muutti sammalvuoteensa ja siellä oli niin hyvä levätä, olipa ulkona minkäläinen ilma tahansa.

Sitten tuli muurin teko. Puulapiolla kaivoi hän savea ja vaaranrinteeltä sai hän kiviä ja hiekkaa. Mökin teelmän luo teki hän maahan kolon ja siihen hän kantoi kontilla hiekkaa, ja savea ja vettä isolla tuohesta tehdyllä töselöllä Lemmeslammesta. Kolossa hän sitten polki paljain jalvoin aineksia niin kauvan, että siitä vihdoin tuli jonkunlaista muurisaven tapaista. Sitten hän vyörytteli kiviä mökkiin, eikä ollut arka niitä valikoidessaan, sillä mistäpä Juho tiesi mikä niistä mihinkin paikkaan sopi. Niitä hän koki sovitella paikoillensa kuten parhaiten taisi, ja puulastalla lapikoitsi hän savea rakoihin. Kun hän oli melkein pari viikkoa muhjannut uunin teon kanssa ja päätänsä vaivannut miettimisellä, miten siitä hyvä tulisi, sai hän uunin valmiiksi. Ei se ollut mitään sievintä laatua, mutta uuni, tai oikeimmin kiuvas se kumminkin oli.

Niinkuin ennestään jo tiedetään, ei Juho ollut mikään erin-omainen mestari semmoisiin töihin, mutta sen käytännöllisempi hän oli. Mökin siaa tiheään korpeen peratessaan, hakkasi hän kantojen päät tasapäisiksi, varustellen siten jo istuimia mökkiinsä. "Nepä eivät säry, eivätkä lapset voi niitä kaadella ja kolistella ... ja mistäpä tässä paremmat nikkarit tulevat," mietti Juho ja hän oikein iloitsi keksinnöstään.

Erästä talosta kylällä oli hän saanut pari vanhaa navetan pientä akkuna-purria tienatuksi. Pienet ne olivat ja rikkeimiä ruutujakin niissä oli, mutta olipa niissä kylliksi kokoa muuttaa toisesta päästä terveet ruudut rikkeinten siaan, ja yhtäkaikki oli niissä ruudullisissa päissä yllin kyllin kokoa Juhon uuden rakennuksen akkunoiksi. Tätä lasimestarin virkaa toimittaissaan särkyi kuitenkin Juholta muudan tarpeellinen ruutu ja toista ei ollutkaan sialle panna. "Voi voikanenkin," sanoi Juho silloin ja raapasi korvan taustaansa. Neuvottomaksi ei hän kuitenkaan nytkään tullut, sillä pitemmittä miettimisittä pisti hän rikkeimmen sialle kahdesta vastakkain ommellusta tuohesta toisen, ja sillä se asia oli autettu. Näin varustetut akkunat kantoi hän sitten mökillensä ja alkoi sovitella niitä paikoillensa. Kirveellä alkoi hän seinän ulkopuolelle reikien pieliin jyskyttää jonkunmoista lovea, johon vanha navetan akkunapuite mahtuisi kokonaisuudessaan rikkeimine ja terveine ruutuineen; kuitenkin koki hän sovittaa terveet ruudut seinässä olevien läpien kohdalle.

Oven teki Juho myös mökkiin omalla laillaan. Hän, näette, veisteli hienollaisia kuusia litteiksi ja sovitellen liitteli niitä jonkunlaiseen puitteen muotoon. Tämän kokoon saatuansa, naulasi hän niihin puunauloilla niin monin kerroin tuohilevyjä, että niitä tuli paria tuumaa paksusti. Sen hän sitten sovitti puusaranoilla ovenreiälle, ja niin oli ovi valmis.

Lattiasta huoli Juho viisi. Hän kantoi vaan kontilla hiekkaa permannelle ja levitteli sen kantojen väliin, ja sillä se sai kelvata.

Kuusi viikkoa oli Juho telminyt uuden mökkinsä rakentamisessa, ja siihen oli hän uhrannut sielunsa ja ruumiinsa voimat niin tarkkaan, ettei niistä olisi ollut muruakaan muuhun suuntaan pois antaa. Mutta senpä hedelmänä olikin nyt uusi ja aivan oma mökki, jonka kanssa ei Juho luullut olevan kenenkään muun tekemistä kuin hänen oman itsensä, ja se oli hänen mielestensä nykyisissä oloissa iso asia.

Kun hän oli uuden keksintönsä saanut näin pitkälle toteutumaan, riensi hän keveällä mielellä sitä vaimollensa ilmoittamaan, esitellen, että muutettaisiin omaan mökkiin.

Sitä iloa ei voi kukaan kuolevainen kuvailla, minkä tämä uutinen vaimossa vaikutti. Toivotonna oli hän jo maailman menoa kauvan katsellut, ja tuntenut olevansa perheensä kanssa auttamattomasti pinnistettynä siihen kuiluun, jossa he ovat kaikkien syötävänä, mutta eipä kukaan heidän. Hänkö — hekö... Heilläkö olisi nyt oma mökki — ihan semmoinen, jota ei voisi enään kukaan heiltä mielivaltaisesti pois ottaa, eipä itse Kiveräkään... Tämähän oli vaimonkin mielestä jotakin suurta ja kekseliästä Juhonkin puolelta ajateltuna, ja näitä tuntiessaan ei hän voinut muuta kuin ihaella Juhonsa suurta miehuutta, pontevuutta ja kekseliäisyyttä.

Eihän muuta. Ehdottomasti suostui vaimo Juhon esitykseen, että muutettaisiin heti omaan mökkiin. Olihan hänkin kyllikseen saanut nähdä ja tuntea, minkälainen on olla toisen huoneen nurkassa ja muiden isäntävallan alaisena. Olihan hän ihmisenä ja perheen äitinä kokenut toimia perheensä eduksi ja siinä uhrata kaikki voimansa ja tarmonsä, mutta yhtäkaikki oli heidän täytyntä olla alla-airoin ja muiden armoilla.

Tämän ilosanoman palkinnoksi Juholle ei ollut vaimolla muuta antaa kuin vanhentuneet käsivartensa. Nämät kiersi hän miehensä kaulaan, ja tämän teki hän yhtä suurella rakkaudella, helleydellä ja varmuudella, kuin jos sen olisi tehnyt joku nuori, vasta naitu, urhoollista ritariaan syleilevä aatelisnainen.

Eipä tuo Rietun syleily ollut vaikutukseltaankaan vähäisempi, sillä vedet kiertyivät Juhon silmiin ja eikä hän hennonnut häiritä tätä sydänten kohtausten lämmintä tulta.

Kun näin oltiin yksimielisiä majanmuuton suhteen, ei siinä pitkiä neuvotteluita tarvittu, vaan ryhdyttiin tuumasta toimeen. Ei siinä liioin tarvittu pitkää aikaa muuttamisen varustamiseen, sillä pian olivat vähät tavarat koolla. Juho pani kontin pohjalle pienen padan, vähäisen suola- ja jauhopussin ja päällimmäksi pettuleipiä. Sitten kieppasi hän kontin selkäänsä, koppoi nuorimmasta vanhimman lapsen syliinsä ja alkoi astella. Vaimo kääri nuorimman lapsen ryysyihin, otti sen syliinsä ja kiirehti Juhon jälkeen; vanhimmat lapset saivat kävellä perässä. Siinä se sitten oli.

Ei ollut mikään helppo tehtävä kuitenkaan tuo majanmuutto. Ei oltu vielä kovinkaan pitkältä menty, kun jo kävelevistä nuorin lapsi alkoi nihkailla ja ehtimiseen valittaa väsymystensä. Koettiin usein istahtaa ja viihdyttää lasta sekä kehoittaa häntä kaikin tavoin jatkamaan matkaa, mutta ei tämäkään keino kauvaksi auttanut, sillä yhä tiheämpään päivitteli lapsi uupumistaan. Vaikka Juholla oli ennestäänkin kyllä tarakkaa, ei ollut muuta neuvoa kuin nostaa uupunut lapsi kontin päälle istumaan; sitten sitä taasenkin mennä ponnistettiin eteenpäin. Minkäänlaista tietä ei ollut. Kylästä lähtein oli tosin karjan-polkuja, mutta pian nekin loppuivat. Aivan poluttomia maita ja korpia samottiin nyt Lemmesvaaraa kohden. Juho kömpi edellä, taivutellen ja taitellen puunoksia pois tieltä, että joukko pääsisi jäljessä, ja joukko se seurasi Juhoa niin luottavasti ja turvallisesti kuin olisi hän heitä vienyt johonkin isoon palatsiin. — Niin paljon kuin mahdollista, koki Juho vältellä veteliä soita ja rämeitä, mutta kaikesti ei se ollut mahdollinen. Oli niin laajoja nevoja, että olisi peninkulmittain jatkunut matka, jos olisi lähtenyt niitä kaikkia kiertämään; sen vuoksi täytyi rämpiä joskus niiden ylikin. Usein pudottiin vyötärettä myöti vetelään suohon, mutta sieltä kömmittiin jälleen ylös ja vuovattiin eteenpäin.

Matka oli siksi pitkä, ettei voitu yhteen menoon perille päästä. Lapsetkin alkoivat ehtimiseen nälkänsä ja väsyänsä päivitellä. Tämän tähden täytyi muutaman ison suon poikki päästyä ruveta ruokailemaan ja levähtämään. Kun oli mättäille istuttu, otti Juho vaimon seljässä olleesta kontista, jossa oli kaikenlaista keveämpää kamuskaa, ison tuohisen ja lähti kävelemään. Lähtiessään kehoitti hän joukkoansa odottamaan niin kauvan, kun hän palaa takaisin. Kauvan ei hän viipynyt sillä retkellä. Tullessaan toi hän tuohisen täyden kypsiä suomuramia. Kontti otettiin nyt käsille ja sieltä vedettiin esille pettuleipiä ja suolapussi. Niiden ympärille kokoontui nyt perhe. Poikkeuksena noista niukoista ruokavaroista loisti keskellä muurama-tuohinen niin viettelevän ja viehättävän näköisenä. Nuorimmat lapset eivät olleet koskaan ennen semmoisia nähneet ja heitä se enimmäin ihmetytti; käsittivät kuitenkin sen, että suuhunpantavia ne olivat. Juho murti pettua palasen kullekin ja niin oli ateria alkanut. Pettua kastettiin suolaan ja haukattiin hyvällä halulla. Juho kehoitti, että otettaisiin tuohisesta palalle painoa. Kun lapset panivat ensikerran suuhunsa muuramia, eivät he tienneet mitä sanoa ja ajatella. Koskaan eivät he ennen olleet saaneet niin makeata ja hyvää särvintä ja pettu se huilasi nyt taasen niin mielellään kurkusta alas.

"Voi, isä! Mitä tämä on?... Ei ikään me ole näin hyvää ruokaa saaneet... Onko siellä uuvessa ko'issa tämmöistä särvintä...? Isä, onko?! — Onko teillä vielä tämmöistä, onko, isä —? Antakaa vielä," hälisivät lapset yhteen ääneen, pyörien isänsä ympärillä, samalla nykien häntä takin liepeestä.

Juho ei voinut vastustaa lastensa pyyntöä, niin väsynyt ja uupunut kuin hän olikin. Hän otti tyhjennetyin tuohisen ja lähti toisia muuramia korvesta noukkimaan. Ja lapset ne niin iloisesti ja luottavasti hyppelivät ja iloitsivat; olihan syytäkin, sillä oltiinhan nyt menossa omaan kotiin.

Kun Juho palasi täysinäisen muurama-tuohisensa kanssa, tyhjensivät lapset sen riemuissaan, sillä olihan nyt entistä parempi.

"Ken ei syrji syötyään, sille ei sikiä sian porsaas, eikä kasva lampahan karitsat," sanoo sananlasku. Syrjälleen paneminen täytyi tapahtua Oukkarinkin perheessä tämän syömisin jälkeen. Sillä vaikkei ateria ollut sen väkevempi, raukasi se nälistyneet ja väsyneet lapset niin, etteivät he voineet paikalta päkähtää. Kun heitä kehoitettiin lähtemään, päivittelivät he, etteivät jaksä kävellä. Heidän silmänsä laukkasivat ja luppailivat, ja viimein heistä yksi ja toinen kellistyi mättään koloon nukkumaan. He olivat ryystäneet tuohisen pohjalta hyvästi kypsyneistä muuramista valunutta nestettä ja tämä oli mennyt

heidän heikkoihin jäseniinsä. — Niin, olihan heidän ateriallansa nyt oikein juomisiakin.

Ei vanhemmat parhaalla tahdollaankaan voineet tälle odottamattomalle pulmalle mitään, vaikka mieli paloi matkaa jatkamaan. Ei ollut muuta neuvoa, kuin että heidänkin täytyi panna pitkäkseen, odottamaan lasten heräämistä. Väsyneetpä heidänkin raajansa olivat, mutta siitä eivät he olisi mitään huolineet, kun vaan olisivat päässeet eteenpäin samoamaan; kyllähän he semmoisia olivat oppineet elämässään näkemään.

Lapset nukkuivat kauvan. Iltakin alkoi lähetä ja matkaa oli vielä pitkästi. Suurella vaivalla saatiin he viimeinkin hereille, mutta kovin raukeita he vielä sittenkin olivat. Kuitenkin lähdettiin matkaa jatkamaan, mutta kovin kävelevät lapset päivittelivät kinttujaan kipeiksi ja muutakin väsymystään. Ja tosiaankaan ei heidän tilansa juuri kadehdittavalta näyttänyt. Risut, kivet ja kannot olivat repineet heidän paljaat jalkansa rikki, niin että veri juoksi pitkin kinttuja, sillä heillä ei ollut minkäänlaisia jalkineita.

Ilta lähenei ja ilma rupesi jäähtymään, mutta vielä oli pitkästi matkaa uuteen kotiin. Kaiken muun hyvän lisäksi rupesi vielä kylmäkin hätyyttämään vetelissä soissa rämpiviä, läpi märjiksi kastuneita lapsia. Kipeästi kävivät edellä meniöiden sujuttamat ja takaisin ponnahtavat varpujen nauvahdukset, risujen reväisemiset, kantojen kopsahdukset ja kivien kömähtelemiset rikki revityihin ja kylmästä turtauneisin raajoihin, mutta eteenpäin piti vaan päästä. Voi kuinka mielellään Juho ja Riettu olisivat ottaneet nihkaa tekevät ja paapattavat lapsensa kuormansa lisäksi, mutta heillä oli jo tarakkaa liiaksikin, eikähän heillä ollut ylimääräisiä voimia.

Ilman kylmeneminen vaikutti sen, että maasta nousi niin ankara sumu, ettei parin kolmen sylen päähän voinut toista ihmistä nähdä. Tämä teki vielä hankalammaksi ennestäänkin jo niin vaivaloisen matkan. Täysi työ oli vanhuksilla saada koossapidetyksi yhä jäljemmäs jääviä lapsia. Viimeiseltä ei ollut muuta neuvoa, kuin että täytyi heitä kädestä taluttaa.

Olisipa luullut, että niin synkällä, oudolla, poluttomalla sydänmaalla ja niin paksussa sumussa vielä eksyminenkin tulisi vaaraksi kaiken muun hyvän lisäksi, ja tätä vaimo kovin pelkäsikin. Turha oli kuitenkin se pelko, sillä vaistonsa avulla osasi Juho määräpaikkaansa yhtä varmasti kuin joku tuiki tarkka maanmittari.

Aurinko kohoitteli laitaansa synkän korven yli, valaisten paksun ja synkän sumun vaalean savun kaltaiseksi usvaksi. Tämä näky virkistyi majanmuuttajat ponnistelemaan viimeiset voimansa ja pian olivatkin he perillä.

Voi kuinka hyvältä tuntui Juhosta ja Rietusta, kun he saivat laskea raskaat tarakkansa oman mökkinsä eteen. Oli niinkuin kaikki se sortovalta, jota he elämässään olivat niin runsaassa määrässä osaksensa saaneet, olisi heidän hartioiltaan yhdellä kerralla pois vierähtänyt. Sanomaton ilo ja vapauden tunne valtasi heidän mielensä, sillä olivathan he nyt taasenkin vapaita ja itsenäisiä ihmisiä ja aivan riippumattomia kenenkään oikuista ja mielivallasta. Molemmiin he itseksensä päättivät hiljaisuudessa, että he kaiken voimansa ja tarmonsä takaa koettavat tätä uutta vapaata elämää perustaa.

Kauvan ei kuitenkaan ollut aikaa tunteitten vallassa olla. Kova väsymys vaivasi niin lapsia kuin vanhempiaikin; täytyi ruveta toimimaan niin, että saatiin tuota niin välttämätöntä ruumiin lepoa.

Juho avasi mökin oven ja perhe astui "sisälle". Varaselta oli hän laittanut sinne sammalista vuoteita perhettänsä varten. Hyvältä tuntui, kun sai oikaista väsyneet raajansa pehmeälle sammalvuoteelle ja vielä aivan omassa mökissä. Turtaantuneet ja kangistuneet jäsenet alkoivat vähitellen lämmitä ja norjeta, ja oikein tykytti selkää ja muita raajoja, niin hyvää teki lepääminen. — Pian nukkuivat he kaikin virkistävään uneen.

VIII.

Eteenpäin vaan.

Aurinko oli jo korkealla, kun he heräsivät. Juho ja Riettu tunsivat itsensä virkistyneiltä ja sydän oli toivoa täynnä. Juhlalliselta tuntui se hetki, kun he oman mökkinsä edessä kannon nenässä istuivat kauniina kesä-aamuna. Ilma oli tyyni ja aurinko loimotti pilvettömältä taivaalta täydellä terällä, valaisten ja lämmittäen kolkkoa korpea. Linnut lauloivat ja visertelivät aamuvirttänsä liiaksikin lähellä

uutta taloa olevissa puissa. Hyönteiset surisivat, survoivat, pyörivät ja tanssivat suurissa parvissa mökin ympärillä olevalla aukiolla. Yksi ja toinen lintu tuiskahti puusta alas ja noukasi lennosta hyörivän hyönteisen suuhunsa, lentäen sen kanssa poikiensa luo pesään, siten hankkien heille einepalaa. — Niin, olihan luonto heille avoinna, niinkuin kaikille muillekin.

Tämä näky teki Juhoon syvän vaikutuksen. "Voi kuinka Jumala on hyvä!" huudahti hän. "Katsokaat taivaan lintuja, eivät he kylvä, eivätkä niitä, eivät myös kokoo riiheen, ja teidän taivaallinen Isänne ruokkii heidät. Ettekö te paljon enempi ole kuin he," lisäsi hän sitten raamatun omilla sanoilla.

Kauvan eivät he joutaneet kuitenkaan tätä vakuuttavaa ja ihanaa luonnon kauneutta nauttimaan, sillä elämän velvollisuudet kutsuivat heitä toimintaan. Piti ruveta einettä hankkimaan —; niinkuin lintuisetkin olivat tehneet.

Riettu rupesi virittämään tulta ja Juho meni Lemmeslammesta noutamaan vettä padalla ja tuohisella. Juhlallisen hetken kunniaksi keitettiin selvästä viljasta nytkin puuro; sopihan nyt juhlia, sillä olihan se ensimmäinen ateria heidän toisessa kodissaan.

Lapset olivat nukkuneet yhtä kytkää aina siihen saakka kuin puuro tuli valmiiksi, mutta nyt he herätettiin syömään. Makeata tuli puuro, vaikka silmänä oli vaan suolavettä ja vaikkei särvin ollut sen parempaa kuin Lemmeslammin vettä. Kummako se, sillä kauvan oli siitä, kuin perhe oli selvää puuroa syönyt.

Talouden parantamisen puuhat tulivat nyt joka-aikaiseksi huoleksi. Kesä kyllä oli jo jotenkin kulunut, mutta ei kuitenkaan niin, ettei vielä voinut kaskea kaataa. Tähän työhön ryhtyivätkin Juho ja Riettu nyt kaikkein ensiksi. Lemmesvaaran rinteelle alkoivat he halmetta hakata yksistä neuvoin. Eipä kauvan viipynytään, ennenkuin heillä oli semmoinen ala aukiona, etteivät luulleet sen enempää voivansa kylvöön saada.

Nyt ruvettiin hankkimaan huoneita lisää. Oli päätetty hankkia pari vasikkaa talveksi, että saataisiin ajanoloon lehmiä. Piti ruveta niiden varalta hankkimaan navettaa ja rehulatoa. Navetta rakennettiin paljoa isompi kuin tupa — —; mikäpä sen tietää, vaikka talo vielä paisuisikin, täytyi olla varuillansa. Ja eipä ollut nyt konstikaan isompaa huonetta tehdä, sillä olihan heitä nyt kaksi, että voitiin pitempiä hirsia liikutella. Rakennukseltaan ei uusi rakennus tullut yhtään parempi kuin tupakaan, sillä eipä Riettu ollut parempi rakennusmestari kuin Juhokaan, mutta navetta siitä kumminkin tuli.

Vaikka navetan teko oli vienyt paljon aikaa, piti kuitenkin saada vielä rehu-vajakin, sillä tarvitsihan laittaa kesän aikana rehua aiottuin vasikkain varalla. Kasken poltto ja muut kiireiset työt estivät, ettei rehusuojaa joudettu perin vankkaa tekemään. Vedettiinhän vaan neljä hirrenkatturua rakennuksen pohjaksi. Niihin hakkasi Juho kirveellä jonkunlaisia lovia ja pystytti niihin pönkkien turviin patsaat. Sitten vedettiin toiset neljä hirttä; nekin lovitettiin ja patsaat ruodotettiin. Patsasten neniin hinattiin lovitetut hirret, kurki-hirsi pantiin ja veistetyitä kouruja katoksi, ja niin oli vajan ulko-asu valmis. Sisustamatta se kuitenkin vielä oli, sillä Juho tahtoi siihen rakentaa vielä oikein parvekkeen erilaisia tarpeita varten. Ympäri rakennusta kiertävä aita rakennettiin muka sitä varten, etteivät eläimet saisi syödä vajaan kertyneitä varoja, vaikkeihän siellä mitään eläimiä ollut, joku sattumalta sinne osaantunut kulkuhevonen toisinaan vaan.

Tosin tämä rakennus tehtiin vaan väliaikaiseksi, mutta vahva ei siitä tullutkaan rakenteeltaan. Vähimmälläkin tuulella vapisi se kuin sarpa virrassa ja kovemmalla tuulella heilui se niin kovasti, että luuli sen siinä paikassa kaatuvan. Juhossa ei ollut miestä koneellisesti pöngitsemään huojuvaa vajaan, mutta kuitenkin koki hän tukea sitä maahan lyödyillä tu'eilla minkä voi. Paljon ei se siitäkään parannut, mutta vähän kuitenkin. Semmoiseksi se sitten jäi kauaksi aikaa, sillä: "Siltään on sikasen kärsä, kun se kerran kesken jää."

Sitten poltettiin kaski ja laitettiin kylvökuntoon. Kun vielä oli hankittu rehua vasikkain varalta ja pantu talteen uuteen vajaan, olivat tärkeimmät talon kesätyöt tehdyt.

Uudessa talossa ei ollut ensimmältä minkään muunlaista astiaa kuin pata ja tuohinen, ne mitkä tullessa tuotiin. Juurisaavi koselo ja rappeentunut ämpäriresu, perheen entiset ja ainoat astiat, jotka Juho mökille jälestäpäin kuljetti, eivät suuresti lisänneet talon niukkoja astiavaroja.

Juhossa ei ollut miestä tätä puutetta poistamaan, sillä hän ei osannut senkään verran puuta toisiinsa liittää, että hänen tekemänsä astia olisi pitänyt pieniä kivejäkään; eipä hän olisi saanut astiaa niin paljon kokoonkaan, että pitämistä olisi voitu edes koettaakaan.

Vaikka niin olivat asiat, ei kuitenkaan Juholla mennyt käsi päähän, eikä hän tullut neuvottomaksi. Hän oli käytännöllisempi mies nyt kuin koskaan ennen, eikä häntä estänyt mikään pulma, sillä hän tahtoi kaikista vastuksista huolimatta perustaa oman vapaan ja muista riippumattoman elämän.

Juho oli kaikessa tökeryydessään varttunut erittäin hyväksi tuohisen tekijäksi. Jo Kitsalassa ollessaan oli hän paimenessa kulkiessaan siihen taiteesen itseään harjoitellut. Puukkoa ei hän tosin Kitsalasta mukaansa saanut, niiden pyhyyttä kun niin ankarasti valvottiin. Kuitenkin kaiketenkin onni Juhoa ohjasi. Hän, näette, tapasi retkillään usein toisia paimenpoikia, mitkä eivät olleet niin tarkan yhteiskunnan kasvatuksen alaisia kuin Juho. Heillä oli veitset mukanaan ja heiltä sai Juhokin tavasta niitä lainaksi. Laittipa Pirjokin joskus hänelle veitsen mukaan salaa Kitsalassa ollessaan. Niissä tiloissa koetettiin usein, ken parhaan ja pitävemmän tuohisen saapi. Tässä ammatissa harjaannuttiin niin, että raaka-aineetkin tutkittiin ja valikoitiin tarkoin kilpailemaan ruvetessa. Tuohen piti olla paksua, pehmeää, nuortea ja pieni-ällästä. Kyllä kaiketi varjokkaissa korveissa oli hyvinkin paksutuohisia koivuja, mutta niiden tuohi oli rauskaa, haurasta ja tiheää ja pitkä-ällästä, eikä niinmuodoin kelvannut kelpo tuohisen aineeksi. Korven sydämeen ei yritettykään aineita etsimään, vaan etsittiin ahojen laidoilla olevia urpakoivuja ja nämätpä useinkin saivat nahkansa heittää tuohi-teollisuutta harjoittaville paimenpojille. Totta kyllä, etteivät nämät tämän käsityön harjoittelijat olleet mitään mittaus-opillisia yrittelijöitä, sillä eihän heillä semmoisista ollut mitään tietoa. Kuitenkin he osasivat aivan tarkoin niitata tuohilevyjen kulmat, samassa valvoen, ettei tuohinen vaan tulisi laidoiltansa löysä.

Tätä opittua taitoaan käytti nyt Juho tökeröisyytensä palkinnoksi. Pehmeimmät, nuorteimmat, tuhteimmat, paksuimmat ja ällittömimmät tuohet valitsi hän aineikseen ja ajanpitkään rakensi hän leväys-aikoina mitä kauneimpia ja tiviimpiä tuohisia semmoisen paljouden, ettei niitä suinkaan ollut vähä; olipa semmoisiakin joukossa, jotka vetivät ummelleen kaksi kappaa.

Jonkun ajan kuluttua oli Juholla uuden navetan perällä semmoinen kasa tuohisia, ettei niiden olisi luullut mihinkään mahtuvan. Nämätpä sitten olivatkin astioina talon kaikissa tarpeissa, olivatpa ne minkä laatuista tahansa. Niinpä olivat ne suola- ja jauho-kopsina, vesi-, ruoka- ja sarvin-astioina, aina vaan, missä asiassa milloinkin vaan astiaa tarvittiin.

Kun näin oli varattu, mitä varata voitiin, täytyi Juhon lähteä pois kotoa. Kotiin jäävistä ruokavaroista huoli hän viisi. Petäjänkuori-levyjä oli kylläksi puiden oksilla kuivamassa ja saihan toisia metsästä, elleivät entiset riittäisi. Juho oli Lemmeslampeen tehnyt jonkunmoisen katiskan tapaisen. Vaikkei se häävi ollutkaan, eksyi sinne kuitenkin aina joku sydänmaan oppimaton ja pöllö kala, sillä eihän heitä kukaan ollut milloinkaan käynyt kiusaamassa ja kavaloiksi opettamassa. Niinpä sai perhe joskus lammesta petäjäiselle höystöä ja tätä pidettiin tarkasti kuin yrttiä, etteihän vaan kovin pitkiä välejä tulisi. Kun vielä päälliseksi metsä antoi marjoja särpimeksi, niin mitätpä Juholla oli syytä huolehtia kotiin jääneen perheensä eväistä. — Kyllä kai elävät, sillä yhteisestihän täytyi kärsiä uutta taloa tehdessä.

Niin, se seikka ei ollut ensinkään syynä Juhon poismenemisellä. Hänellä oli toiset tuumat, sillä eihän heillä ollut vielä vasikoita ja kuitenkin oli niitä varten jo navetta tehty ja rehua laitettu. Niitä täytyi nyt lähteä hankkimaan yhdellä tai toisella tavalla, muutoinhan ei päästäisi koskaan karjaan käsiksi ja eikä toimeentulo koskaan paraneisi.

Juho lähti nyt hakemaan semmoista työpaikkaa, mistä saisi ansaita rahaa vasikkain hinnaksi taikka suorastansa vasikat. Talosta taloon kulki hän näitä etuja kyselemässä, mutta turhaan, sillä kaikkialla tarjottiin hänelle vaan jyväkappa päiväpalkaksi. Tämmöiseen kauppaan ei Juho voinut suostua, sillä eihän hän sillä tavalla olisi saanut vasikoita.

Kun hän oli aikansa kulkenut ja kysellyt, eikä mitään semmoista tienestiä löytänyt, alkoi hän käydä epätoivoiseksi koko vasikkojen saamisesta. Epätoivossaan päätti hän lähteä pitkän sydänmaan poikki polkutietä menemään toiseen pitäjäänsä etsimään, että eikö tuota sieltä löytyisi vasikka-työtä. — Ei hän peljännyt kiinnipanoakaan.

Puolivälissä taivalta oli Heikale niminen uudistalo. Nämät olivat pitkällisen taistelun jälkeen päässeet siihen asemaan, että he tarentelivat jo pitämään vierasta väkeäkin, lisätäksensä viljelyksiään. Heillä oli puute viljasta ja rahasta, mutta he olivat kasvattaneet eläimiä ja niitä he olisivat antaneet työpalkaksi, mutta eivät he olleet ketään sillä kaupalla saaneet.

Tähän saapui Juho väsyksissä myöhään illalla. Hyvän-illan sanottuaan istahti hän penkille ja huokasi raskaasti.

"Mistäs sitä ollaan?" kysyi Heikaleen isäntä.

"Tuolta ollaan vaan oman pitäjään Metsäkulman takalistolta," sanoi Juho.

"Mihin sitä ollaan matkassa?"

"Olenpahan vaan kuljeskellut etsimässä, mistä saisi ansaita työllä rahaa tai vasikkata."

"Rahaa meillä ei ole, mutta elukkata meillä kyllä olisi työstä antaa," sanoi isäntä.

"Näinköhän?" sanoi Juho ja oikasi itsensä suoraksi, tuhraten nokkaansa.

"Kyllä olisi, kun vaan kaupoissa sovittaisiin," sanoi isäntä.

"Mikäpä olisi sopeissa... Minkälaista elukkata teillä olisi?"

"Isompata, pienempätä, vanhempata, nuorempata, mikä vaan sopisi."

"Pitäisi olla lehmäsiä."

"Niitä ne juuri ovatkin."

"Minkälaista työ on...? Minä en ole juuri mikään mestari," sanoi Juho pelvollaan.

"Oja-työtä."

"Sitä kyllä voin tehdä, mutta oja ei tule minulta oikein suoraa," sanoi Juho yhä vielä arkana.

"Ei haittaa mitään, sillä vedellä on notkeat niskat... Mutta vielä on eräs paha juttu... Oma ruokako?" puheli isäntä.

"Ei suinkaan minun eväilläni paljon työtä tehdä," sanoi Juho nolosti.

"Meillä on petäjä-leipä," sanoi isäntä vähän häpeissään.

"Eikö sen pahempaa? Kyllä siihen olen tottunut... Se ei haittaa mitään, kun vaan pääsen talon ruokaan," sanoi Juho jo vähän ilostuneena.

"Kun vaan siihen tyydytte, niin aivan kernaasti saatte ruveta talon ruuassa työhön. Nyt lepäämme ja aamulla katselemme elukat ja työn," sanoi isäntä.

Sattumalta olivat semmoiset ihmiset tavanneet toisensa, mitkä toinen toistaan tarvitsivat. Yhteiset puutokset ja ponnistukset olivat pysyttäneet heidät samalla arvo-asteella, jonka vuoksi he pian ymmärsivät toisensa, vaikka ensimältä huonouttansa häveten vähän ujosteltiin.

Juhon sydän tuli nyt niin keveäksi, että tuntui siltä kuin monen leiviskän painoinen kuorma olisi sieltä pois pudonnut. Olihan nyt toivoa saada vasikat, joita hän niin hartaasti halusi — "niin ja miks'eikäs sitä vasikkain ja ojaamisen hinnoista sovittaisi, koska häntä tähänkin asti," mietti Juho. Hän tunsu itsensä niin virkistyneeksi ja voimistuneeksi, että hän olisi paikalla tarttunut työhön kiinni, kun vaan olisi ollut päivä. — "Ei ole kuin petäjäleipää — no kaikkikiäkin häntä sitten peljätäänkin, ikäänkuin ei se kelpaisi ja sillä toimeen tulisi," tuumaili Juho iltasta syödessään ja puri pettua niin vinhasti ja hyvällä halulla kuin se olisi ollut ranskan pullaa.

Aamulla lähdettiin elukoita katsomaan, ennenkuin ne metsään laskettiin.

"Siinä ovat, valitkaa mitä vaan haluatte, nuorempata tai aikaista elukkata," kehoitti isäntä.

"Minä haluan vasikoita; aikaisiin ei varani ja voimani riitä...; yhden aikaisen hinnalla saan hyvässä lykyssä kaksi vasikkata," arveli Juho.

"Olkoon sitten niin," sanoi isäntä.

Ja kaksi viimetalvista vasikkaa valitsi Juho.

Nyt lähdettiin ojamaata katsomaan. Ojattava maa oli korpi-rämettä ja hyvin vesiperäistä. Siinä oli paljon pystyssä olevia tuoreita puita ja liekojakin oli maassa runsaasti. Ennenkin oli siinä kaivaa räpöstetty vähän ojaa, niin että ojamaan kovuus oli kaikki näköisällä.

Ikäänkuin aavistaen, oli Heikaleen isäntä miettinyt, että korvesta voisi ehkä tulla viljamaa. Omilla voimillansa koetti hän tätä aatettansa toteuttaa, mutta pian huomasi hän, että yhtäällä on yhden jälki. Hänen tointansa, apuansa ja työtänsä tarvittiin joka paikassa ja tämän tähden ei hän voinut mitään uudistusta aikaan saada. Tämä pulma se oli Heikaleen isännän saanut miettimään, että eiköhän tuota saisi elukoilla uudistyon tekijää, vaikka onkin petäjäleipä syötävänä.

"Paljonkohan tällaiseen maahan kaivaisitte ojaa kahdesta vasikasta?" kysyi isäntä.

"Niin paljon kuin tahdotte."

"Vaan pitäisihän olla joku määrä."

"Pankaa sitten semmoinen."

"Se on vähän vaikea, sillä pitäisihän tietää, montako penniä syleltä ja montako syliä," mietti isäntä.

"Mitä niillä tiedoilla tehtäisiin?"

"Eihän muutoin tiedä, kuinka paljon kahdella vasikalla ojaa saapi," väitteli isäntä.

"Minä en ymmärrä penni- ja sylilaskuja, vaan kyllä minä ojaan mutkille ja muuten, ja niin kauvas kuin vasikalla pääsee...; sanokaa sitten kun piisaa," vakuutti Juho.

Siihen selitykseen tyytyi isäntäkin ja hyvällä syyllä kylläkin, sillä eipä hänkään ollut mikään pätevä laskumies.

Nyt ryhtyi Juho työhön täydellä innolla. Korpi huiskui ja lekahteli, kun hän siellä ryskäsi ja huimi. Märjässä maassa väenteli hän sylin kanssa juurineen kaatuneita puita ja poikkihakatuista liekoja. Tämän tähden oli hän yltä päältä niin murassa ja rapakossa, ettei hänessä ollut muuta valkosta näköisällä kuin silmävalkuaiset. Tuskin maltoi hän hetkeäkään huovahtaa syömän-aikoinakaan, ja aamulla ani varahin, ennen muiden ylösousemista, oli hän jo työssä. Illasta oli hän niin myöhään kuin vaan vähänkin näki. Mutta väsynyt olikin Juho iltasilla taloon tullessaan. Usein kävi niin, ettei hän voinut kättään ojentaa oven-linkkua avatakseen. Niissä tapauksissa täytyi hänen kolkuttaa, että huoneessa-olijat tietäisivät tulla ovea avaamaan.

Ensimmäisellä viikolla kävi Heikaleen isäntä katsomassa Juhon työtä. Tosiaankaan ei ollut oja erin suoraa ja kaunista, mutta kokoa siinä oli hyvällä varalla ja sitä näytti tulevan rutosti, niin kovaan maahan nähden.

Luottaen kokemuksesta saatuun vahvaan uskoon, että vedellä on notkeat niskat, ei isäntä piitannut mitään vähäisistä mutkista; kokoahan siinä oli hyvästi ja se oli pää-asia. Kaiken tämän tähden ei hän pitkin pistätellyt Juhon työtä katsomassa, sillä näkihän hän, että ojaa sitä tulee; paitsi sitä oli hänellä itselläänkin kylliksi työtä ja hommaa, niin ettei hän suinkaan pitkin joutanut muiden kintereillä pyörimään.

Kun aikaa oli kulunut useampia viikkoja Juhon työhöntulosta, arveli isäntä, että kyllä pitäisi käydä katsomassa taasen vasikkain ansaitsijan työpaikkaa.

Tällä välin oli Juho möyrästännyt työpaikalla mielensä mukaan ja jälkeä sitä oli tullut.

Suuriksi kävivät isännän silmät, kun hän huomasi, mikä muutos korvelle oli tullut. Ennen hyllyvä ja porahteleva korpi oli muuttunut miehenkantavaksi maaksi ja torvena vaelsi vesi Juhon kaivamia ojia myöten tiehensä. Tätä näkö-alaa oli näinkin lyhyessä ajassa karttunut niin paljon Juhon työstä ja sehän se isännästäkin oli kumma.

Näitä katsellessaan ja ymmärtäessään tuli hän niin ymmälle, ettei tiennyt mitä ajatella ja päättää; olipa pelkoa, etteivät vasikat enään piisaisikaan. Kiireen kynttä lähti hän pois eikä puhunut Juholle hiotuista sanaa.

Oli siinä peninkulman päässä eräässä uudistorpassa asumassa tavaton kirjamies, jonka taitoa koko paikkakunta ihmetteli. Hän tiesi sanoa, kuinka monta ohranjyvää menee pääksyttäin ryssänvirstaan ja annakan osasi hän lukea niin tarkkaan, ettei lukematta jäänyt ainuttakaan pilkkua. Kaikki kuun syntymiset ja auringon pimenemiset osasi hän selittää niinkuin viisi sormeansa. Olipa hän oppinut ennustamaankin, milloin aurinko tulee semmoiselle paikalle, jolloin se ennustaa tuhoa tai onnea.

Tämän luo laputti nyt Heikaleen isäntä hädässään. Tietomies lähti hänen mukanaan, tähystelemään, onko Juho todellakin kaivanut ojaa niin paljon kuin vasikoista olisi pitänyt kaivaa.

Isäntä ja tietomies tulivat yhtenä Juhon työmaalle. Juho ei ollut millänsäkään heidän tulostaan, kaivoi ja myllehti vaan, niinkuin ei olisi mitään tapahtunut.

"Minusta näyttää, että Juho on enemmän tehnyt kuin tehdä olisi pitänyt kahdesta vasikasta," sanoi annakka-mies.

"Niin minustakin tuntuu."

"No, miks'ette häntä kiellä?"

"Enhän itsekään tiedä mitenkä se on ... onkohan nyt jo liian paljon?" sanoi isäntä.

"Onpa vaan... Jos ette tahdo maailmaa nurin saattaa, ja kaikkea omaisuuttanne menettää, niin teidän tulee hänet hyvän-sään aikana kieltää. Eikö se ole oikeus ja kohtuus?"

"Kyllä kaiketi, mutta en vieläkään käsitä, mitä te oikeastaan tarkoittatte," sanoi Heikaleen isäntä.

"Mitäkö minä tarkoitan — —? sepä on kumma. Asiahan on aivan selvä: Oukkari on tehnyt työtä liiaksi kahdesta vasikasta," sanoi tietomies.

"Niin, vain kokonaisuudessaan ... onkohan hän jo liiaksi...? Mitä minun pitäisi tehdä?"

"Ei mitään muuta kuin antaa hänelle ensinnäkin vasikat ja korvata sitten liika työ," selitti tuo rehellinen tietomies.

"Paljonkohan minun pitäisi vielä korvata?" kysyi isäntä peloissaan.

"Noo ... ehkä noin tynnyri ruista," arveli luottamusmies.

"Eihän se paljon olekaan, kun katselee tätä työ-alaa...; luulin enemmänkin ... kyllä minä sen mielellänikin," tuumaili isäntä luottavasti.

Siitä sitten lähdettiin Juhon luo. Parhaaltansa oli hän sylikaupalla vääntämässä kantoja.

"Kuule, Juho. Sinun ei tarvitse enään vasikoista kaivaa," sanoi isäntä.

"Näinköhän," sanoi Juho ja oikasi selkänsä suoraksi.

Hän näytti kummastelevan, että joko nyt on loppu.

"Niin; olet tehnyt työtä liiaksikin ja nyt saat heittää," sanoi isäntä.

"Onkohan? — Enhän ole luullut vielä toistakaan vasikkaa ansainneeni...; onkohan niinkuin sanoitte?" sanoi Juho ja katsoi isäntää silmiin kysyvästi.

"Niin on. Vasikat olet nyt ansainnut," vakuutti isäntä.

"Mutta olenkohan niistä jo kylläksi tehnyt?" arveli Juho yhä epäillen.

"Olet kuin oletkin, siitä et pääse mihinkään. Onhan tässä ojaa niinkuin luodevettä, enkä minä liikoja tahdo," vakuutti isäntä.

"Jokohan niin ... tuumitaanpahan sitten, mutta ojaani en minä voi kesken heittää," sanoi Juho, ja taasen lyödä läimäytti hän työ-aseellaan niin että korpi kajahti.

Kun Juho tuli kotiin ja kolkuttamalla saanut oven aukeamaan, oli isäntä häntä vastassa.

"Olet kaivanut vasikkain edestä ja vielä muutakin ... lisäksi — —; vasikat ovat nyt sinun ja toivon että ylimääräisestä työstäkin sovitaan," tuumaili isäntä kotiin tulleelle vasikkain tienaaajalle.

"Näinköhän? Oletteko laskeneet, mitä vasikka ja ojasyltä maksaa?" arveli Juho.

"Olen laskenut ja tullut siihen päätökseen, että saat vasikkain päälliseksi vielä tynnyrillisen rukiita," selitti isäntä.

"Eihän toki! Kyllä kai ne vasikatkin... Entäs oman perheenne leipä?" arveli Juho salaperäisesti.

"Se ei kuulu väliimme. Söimme me mitä söimme, se ei kuulu sinuun. Mutta ruistynnyrin annamme sinulle liiasta työstäsi kuitenkin, ajattele siitä mitä vielä ajatteletkin. Mun ei auta, ja se on sanottu, mikä on sanottu", sanoi Heikaleen isäntä, vähän liiaksi itsetietoisesta.

"Kylläkaiketi minä, mutta olisinhan minä vielä..." sanoi Juho ällistellen.

Niin sen kävi kuin Heikaleen isäntä oli sanonut ja päättänyt: vasikat olivat nyt Juhon ja vieläpä ruistakin talven varaksi. Juho ei ollut osannut aavistaakaan, että hän nyt olisi jo vasikat ansainnut ja sitä kummemmalta tuntui hänestä koko juttu. Hän hommasi nyt lähteä vasikoita yksin kotiinsa viemään, mutta Heikaleen isäntäväki katsoi sen perin mahdottomaksi. Sentähden laittivat he Juholle kumppanin avuksi, jonka piti saattaa hänet perille asti. Juholle pantiin kovasti evästä konttiin kotimatkan varalle. Ja kuin eronhetki tuli, oli Juhon oikein vaikea erota niin hyvistä ihmisistä. Kyyneleet kierähtivät hänen silmiinsä, kun hän hyvästijätöksi mykkänä puristi isännän ja emännän kättä. — —

Sitä iloa ei voi kukaan kuvailla, mikä Oukkarissa nousi, kun Juho vasikoineen kotiin tuli. He eivät olleet saaneet minkäänlaista tietoa sen koommin kuin Juho kotoa lähti, mihin päinkään hän on mennyt. Vasikatkin heillä muistuvat usein mieleen, mutta sen ajatuksen kokivat he kuolettaa, sillä semmoinen rikkaus tuntui heistä peräti mahdottomalta. Mutta nyt. Isä tulikin näin pian ja äkki-arvaamatta kotiin,

kahden kauniin vasikan kanssa. Kilvan hyväilivät vaimo ja lapset isää ja vasikoita ja tämä teki elämän niin iloiseksi, hauskaksi ja rattoisaksi. Kahdenpuoliset kärsimykset, vaivat ja ponnistukset unhotettiin taasenkin ja nautittiin vaan hetken tuottamaa iloa ja riemastusta. — Niin. Tuskin suurin sotapäällikkökään voittoretkiltä kotiin palattuansa on suurempaa riemua ja sydämellisyyttä voinut perheensä keskellä aikaan saada kuin Juho nyt.

Vasikoista pidettiin erin-omaista huolta. Itsekukin koetti tarjota niille mehevimmän palan ja Juho sanoi, ettei niiltä suinkaan petäjävelli saa puuttua.

IX.

Yhä vaan.

Kauvan ei joudettu tässä riemun valossa hekumoimaan. Kova talvi oli tulossa ja täytyi varustella sitä vastaan-ottamaan. Huoleksi ei se kyllä Oukkarin isäntäväelle käynyt, mutta olisihan ollut peräti huonosti tehty, ellei olisi mitään huolta pidetty pitkän talven varalta. Tosinhan heillä oli tynnyri ruista petäjäisen höystöksi ja se oli heistä paljon, mutta kuitenkin älyisivät he, ettei se riittä lukuisan perheen elatukseksi. Petäjänkuori-levyjä oli kyllä varattu suuri karsinallinen navetan nurkkaan, niin ettei niistä puutetta tullut, mutta piti haalia jotakin särvinvärkkiäkin.

Ruvettiin kokoilemaan kaikenlaisia marjoja, mitä saatavissa oli. Tässä työssä oli osallisina kaikki lapsetkin, mitkä vaan kynnelle kykenivät. Pian oli suurin osa suuresta tuohisjoukosta täytetty monenlaisilla punapintaisilla marjoilla. Lemmeslammen vettä saivat marjoilla täytetyt tuohiset vielä niin paljon kuin niihin mahtui, ja siinä oli niiden höysteleväminen ja maustaminen.

Lemmesvaaran kylkeen kaivoi Juho luolan alle jotenkin välkeän kuopan. Tänne sioitettiin marjatuohiset ja tämä oli tästä lähtien talon varsinaisena kellarina. Eikä tämä semmoiseksi turhanpäiväinen ollutkaan, sillä kylmä oli kallioinen luola; eikä siellä talvella mikään jäätynytäkään, sillä Juho laitti jonkunlaista katosta kuopan päälle ja piti aukon aina suljettuna ja peitettynä.

Syksypänä ruvettiin ansojen punontaan ja linnun pyyntiin. Tökeröisiä tulivat ansat ja tökerösti kävi pyytäminenkin. Juho oli niin kömpelö ja tottumaton siihen toimeen, ettei koko tuumasta olisi tullut niin mitään, ellei Riettu olisi ollut hieman nokkelampi ja kätevämpi; vanhimmat lapset jo myös vähin auttavat. Ei se pyynti käynyt sittenkään rivakkaasti ja sälevästi. Paksuja olivat seljäspuut, paksuja viritystikut ja ansat. Vihit tehtiin niin korkeita ja vankkoja, että ne melkein olisivat pidättäneet lehmikarjan —; sen vuoksi kai niin tehtiin, etteivät linnut ylitse pääsisi.

Vaikka pyydykset olivat tämmöisiä kölsyjä, käpertyi kuitenkin yksi ja toinen metso, koppelo, ukko- ja akkateeri, pyy ja riekko ansaan. Ne harvat loukkaat, mitkä olivat pyydystämässä, olivat niin kömpelösti tehdyt, ettei niillä saatu ainuttakaan päätä.

Jospa Juho olisi voinut pyssyä käyttää, olisi hänellä ollut kyllitellen metsänriistaa tarjona kaikesta nimestä, metsän kultaiseen kuninkaaseen saakka. Niin, kyllä kaiketi, mutta mistäpä tuli Juholle pyssyt, ruudit, lyijyt? Ja jospa niitä olisi ollutkin, mitäpä hän olisi niillä tehnyt, sillä koko elämänsä ajalla ei hän ollut laukassut pyssyä kuin yhden ainoan kerran, eikä osannut silloin riihen seinäänkään; siitä saakka pelkäsi Juho pyssyä pahemmin kuin kuolemaa.

Niin. Saatuja lintuja ei suinkaan hauskein pidetty. Pikkuisen keitettiin tavasta lintua petäjäisen särpymeksi ja tuntuipa se liemineen antavan petäjäiselle aika kyydin, sillä eipä se nyt joutanut suussa pyörimään. Mitä vähänkin voitiin säästää, suolattiin ne ja paistettiin; näin laitettuna pantiin ne tuohisiin ja vietiin kuoppaan talven varaksi.

Näin tavoin oli heille karttunut melkoiset määrät lintua ja marjoja. Hyvällä ja iloisella mielellä ottivat he vastaan kovan ja pitkän talven. Tästä kaikesta hyvästä kiitteli Juho usein Jumalaa, kun hän on heitä niin paljon auttanut ja heille näin paljon hyvyyttä uskonut.

Kesällä ei tietty ahtaudesta mitään, kun tarjettiin maata heinävajassa ja navetassa. Mutta ahtaalta tuntui ensi-alussa maja, kun perhe talven tullen sinne kokoontui. Ei siellä ollut paljon käden eikä jalan sias, mutta siellä sitä kuitenkin oltiin ja toimeen tultiin. Ei tuota rakennusta tehdessä ollut mikään arkkitehti mitään piirustusta antanut, eikä laskenut lukua, kuinka monta kuutiojalkaa siinä tulee ilmaa

kunkin huoneessa olijan osalle. Paljon ei sitä olisi osaksi tullutkaan, sillä makuulla kun oltiin, oli kylki kyljessä kiinni, ellei vaan kannot sitä estäneet. Ei siinä kyllä ollut venttiilejä, eikä muita ilmanvaihtotorvia, mutta onneksi oli Juho semmoinen rakennustaituri, että hän kyllä oli kohti miettimisin osannut rakentaa niin, että siinä oli kylläksi ilmanvaihtoa hataruutensa tähden; lakeen heitetty reppana täydensi sen vielä täydellisemmäksi.

Siellä pärevalkean ääressä luki Juho vanhaa raamattuansa, virsikirjaansa ja katekismoansa. Hän opetti lapsiansa lukemaan ja silloin istuivat lapset piirissä kantojen nenissä, isä keskellä; näyttipä se jonkunmoiselta koululta. Ei kukaan lapsista niskoitellut ainuttakaan kertaa, kun isä antoi merkin, että nyt lukeminen alkaa, vaan hiljaisina kokoontuivat he hyvässä järjestyksessä niinkuin luokalle ainakin. Niissä tilaisuuksissa opetti Juho lapsillensa kykynsä mukaan Jumalan pelkoa ja rakkautta, samassa tyrkyttäen heille, minkälainen ihmisen velvollisuus on lähimmäistään kohtaan. Tällä ei kuitenkaan ymmärrettäkö sitä, ettei Juho milloinkaan muulloin olisi lapsilleen puhellut Jumalasta kuin lukuhetkillä, ei, sillä se oli hänen ainaisena huolenansa ja tehtävänänsä, mutta luku-ajoilla oli se välttämätön tehtävä.

Semmoinen koulu se Oukkarin lapsilla oli.

Paljon ei työtä tehty Oukkarissa talvella. Juho vaan hakkaili tarvittavat pirttipuut ja vähän aidaksia, joita hän luuli tarvittavan syksyllä raivaamallaan niitylle. Koetettiinpa pyydystellä jäniksiäkin särpymen lisäksi, mutta ei yksikään pitkäkorva takertunut heidän pyydyksiinsä, niin kömpelösti olivat ne laitetut. Syksyllä oli Juho kyhäillyt muutamia katoksia puiden alle ja viritellyt niihin ansoja. Niitä kävi hän tavantakaa katsomassa ja korjailemassa; joskus hän niiltä retkiltään toi jonkun koppelon tai teeren.

Siihen rajoittuivat talon talviset ulkotyöt.

Sisätöistä ei ollut puhuttakaan. Lukuun-ottamatta sitä, että niin pienessä mökissä olisi ollut mahdoton mitään semmoista yrittääkään, olivat he — kuten tunnetaan — niin kykenemättömiä mihinkään käsityöhön, ettei semmoista voinut tulla kysymykseenkään. Ei kuulunut mökistä karstan karsketta, ei rukiin surinaa, eikä pirran pauketta; ei siellä myös kirves kapsahdellut, ei höylä hissahdellut eikä saha karnahdellut. Kuitenkin kuului mökistä joskus jotakin outoa kolketta, joka ei suorastaan kuulunut käsitöihin, vaikka se oli laillaan sisätyötä. Silloin kuin tuo kolke kuului, survottiin mökissä isossa haapaisessa huhmarissa puu-petkeleellä petäjän kuoria hienoksi. — Semmoinen oli talon mylly, semmoiset syötävät suurukset. —

Näin elettiin Oukkarissa talven yli ilman ihmisten avutta, muiden turvan tuottamatta. Kaikki ihmiset ihmettelivät, että millä herran voimalla he hengissä pysyvät, kun Juhoa ei talvikautena näkynyt kylillä apua etsimässä. Usea oli hommassa lähteäkseen katsomaan, oliko heistä enään ainuttakaan päätä hengissä. Pelkkään aikomiseen nuot huolehtimiset kuitenkin jäivät ja oukkarilaiset jäivät kuin jäivätkin oman onnensa nojaan. Juho huolehti kaikkian vähimmän tämmöisistä asioista, sillä petäjäistä oli yllin kyllin; olipa selvää viljaakin pitkin talvea silloin tällöin linnusta keitettyyn laimeaan liemeen velliksi vispata, ja marjoja ja marjavettä pistettiin suuhun petäjäiselle kyytimieheksi —. Hätäkos silloin oli. Se vaan, että talossa oli keväällä aika kasa oikein isoja ja paksuja rukiin-olkeja, jopa niin isoja, että olisivat kelvanneet vaikka minkälaisen huoneen seinälle, nimittäin kuorituita — petäjiä.

X.

Elämää vaan.

On kulunut joku aika. Eteenpäin on pyritty Oukkarissa ja eteenpäin on laillaan mentykin. Juho on vointinsa mukaan koettanut purastaa peltoa. Paljon ei sitä karttunut, sillä kovaa vastarintaa tekivät kankaan kivet ja ikikorven kannot. Vähitellen karttui sitä kuitenkin, niin että voitiin kylvää perunaa ja vähän muutakin viljaa. Niittyपालasia oli Juho myös kokenut raivata korven laiteille, mutta eipä sitäkään paljon tullut, sillä: "yhtäällä on yhden jälki", varsinkin uutta taloa tehdessä.

Hyötymään päin sitä kuitenkin oltiin yhdessä ja toisessa suhteessa. Rukiita oli saatu ensimmäisestä halmeesta kokonaista kaksi tynnyrillistä ja se oli paljon; toista kaskea oli kaadettu. Vasikat olivat kasonneet aikaisiksi elukoiksi; ne olivat poikineet ja lypsivät nyt maitoa. Petäjät seisoivat yhtä uljaina ja hyväntahtoisina kuin ennenkin, tarjoten nahkaansa yhtä alttiisti kuin ennenkin perheen tarpeeksi, jos muutoin entiset petäjä-varat puuttuisivat. Lintumaat sekä marikot olivat entisessä kunnossa; siis entiset edut olivat aivan samat kuin ennenkin ja mitä oli työn kautta hyödytty, se oli pelkkä voitto.

Kun näin hyvästi asiat olivat, oltiin hyvässä toivossa. Juho jo usein puhui uuden ja paremman asuinhuoneen teosta, mutta siltäänpä se aina jäi.

"Jospa meillä heti alussa olisi ollut näin vapaa ja ominainen talonpaikka, niin toisin olisivat nyt asiamme ... olisi parempi tupakin, vaikka hyvä tämä näinkin on, parempi kuin mitenkään muutoin... Jospa oltaisiin edes nuorempia," arveli Juho joskus.

Eipä kummakaan, vaikka Juho tavasta näin arvelikin. Hän oli jo ikämies. Päälliseksi olivat koko elämänaikaiset ankarat ponnistukset, nälkä ja kärsimiset hänet ennen aikaansa vanhantaneet. Kai tunsii Juho voimansa vähenevän edellä mainituista sanoista lausuisaan.

Niin. Olihan hieman edistytty kaikilla aloilla, mutta eräässä suhteessa oli taloudellinen edistys suurin ja huomattavin. Talon emäntä, Riettu, oli, näette, siunatussa tilassa, ja kun kesä tuli kauneimmilleen, lahjoitti hän perheelle yhden henkilön lisää. Tämä oli kuudes heidän elävistä lapsistaan ja tytär se oli.

Tuskin koko elämässään oli Juho ollut niin tukalassa tilassa kuin nyt. Ei ollut ajattelemistakaan saada lasta hengissä viedyksi kirkolle kastettavaksi. Kastamatta ei hän tahtonut missään tapauksessa lasta jättää, sillä Juhosta tuntui syntyä ja pakanuus pääsevän pesimään perheeseen, jos vaan lapsi jäisi pitemmäksi aikaa kastamatta.

"Mutta mitenkä saada pappi tänne näin synkälle salolle, johon oli niin pitkä matka ja johon ei ollut minkäänlaista tietä, eipä edes polkukahastakaan? Ja jospa jotenkin saisi papin, mistä saisi kummit, sillä eipä ole ihmisiä lähellä, ja kukapa turhan-päiten lähtisi semmoista vaivaa näkemään?" mietti Juho.

Vuorokauden vaivasi Juhoa nämät ajatukset, mutta sitten teki hän päätöksensä.

Ensinnä rupeksi hän pitämään kummeista huolta, sillä papin saantia ei hän niinkään paljon epäillyt. Kolmen neljänneksen päässä Juhon mökistä oli toinenkin uudis-asukas. Tämä oli Juhon esimerkistä rohkaistuneena ruvennut haluamaan päästäksensä oman turpeen miehiksi. Kappaleen aikaa jälempin kuin Juho, perusti hänkin mökkinsä kruunun metsään ja tuli niin Oukkarin lähimmäksi naapuriksi. Kirveläksi kutsuttiin tätä uutta naapuritaloa.

Näiden lähimmisten naapureinsa puoleen kääntyi Juho ensi hädässään. Hän meni Kirvelään, esitti asiansa ja pyysi sekä isäntää että emäntää tulemaan kummeiksi vastasyntyneelle lapsellensa, luvaten papin noutaa kotiinsa. Ilolla lupasivat he sen tehdä ja Juho lähti sieltä suoraan metsiä myöten samoamaan pappilaa kohden. Päästyänsä lähimmaiseen taloon, meni hän huoneeseen ja pyysi arasti isäntää ja emäntää kummiksi.

"Kyllähän sitä pitäisi, mutta onhan sinne niin pitkä matka, eikähän sinne osaisikaan, kun ei ole tietä eikä mitään," sanoi isäntä, pyörien selin Juhoon, maahanluoduilla silmillä.

Emäntä myös ei ollut Juhoa näkevinäänkään, kuljeskelihan vaan siinä maatapäisenä.

Juho ymmärsi oitis, ettei heidän haluta. Alakuloisena lähti hän. Pihalla tapasi hän talon rengin ja piian.

"Ehkä nuot... He eivät ole rikkaita," ajatteli Juho.

Hän lähenei heitä ja pyysi kummeiksi.

"Ei häntä tiedä ... mutta voisihan sitä sentään... Mietitäänpä häntä tässä asiaa," sanoi renki, mutta Juho luuli huomanneensa, että renki ja piika vilkasivat pilkallisesti toisiansa silmiin.

Eräässä toisessa talossa kävi Juho samalla asialla ja samansuuntaisia vastauksia sai hän siellä kuin edellisessäkin talossa. Sitten ei hän puhunut kenellekään mitään koko kummijutusta. — —

Päivä oli puolessa, kun Juho astui sisälle kirkkoherran virkahuoneeseen. Hän oli myöhän joutunut kotoaan lähtemään ja asiainsa sekä pitkän matkan tähden oli hänen täytynyt olla välillä yötä.

"Mitäs Oukkarille kuuluu?" kysyi kirkkoherra tavallisuuden mukaan.

"Kuuluuhan sitä... Minulle taas on syntynyt pikkunen," sanoi Juho.

"Nyt vielä!?"

"Niinpä meidän Herramme on nähnyt hyväksi tehdä."

"Eipä silti. Mitä hän tekee, se on kaikki hyvin tehty. Mutta mitä te oikein tarkoittatte, lasta kastetuksi, vai mitä?" sanoi kirkkoherra.

"Semmoinen on tarkoitukseni."

"Onko lapsi täällä?"

"Eikä ole, se on kotona."

"No kuinka sitten voidaan kastaminen toimittaa, kun ei lapsikaan ole täällä?" sanoi kirkkoherra kummastellen, ja katsoi kysyvästi Juhoa silmiin.

"Tarkoitukseni oli, että tuota ... niinkuin että ... pyytää kirkkoherraa sinne kotiin lasta ristimään," puheli Juho.

"Miks'ei lasta tuotu tänne?"

"Sitä ei voi; heikkoa lasta ei voi hengissä tänne saada."

"Panisitte hätäkasteeseen."

"Kukapa senkään tekisi; ... ei pistättele meillä vieraat."

"Kyllä se on mahdoton, että minun lähteä sinne; niin pitkä matka, eikä tietä minkäänlaista."

"Mentäisiin sen mukaan kuin jaksettaisiin... Oltaisiin välillä yötä."

"Kuka minulle kaikki tämmöiset vaivat maksaa?" sanoi kirkkoherra, ikäänkuin huomaamatta, sillä hän oli jo tuntonsa kanssa ahtaalla.

"Semmoiset vaivat maksetaan vanhurskasten ylösnousemisessa... 'Minkä te teitte yhdelle näistä pienimmistä, sen te teitte minulle'. Muistakaa näitä Vapahtajan omia sanoja," muistutti Juho terävästi.

Vesikierteet nousivat kirkkoherran silmiin. Hän tarttui syliksi ryysyiseen Juhoon ja virkahti:

"Olette oikeassa, veliseni. Te olette antaneet minulle terveellisen muistutuksen; kiitos siitä! — Kun minä otan vähän ruokaa, niin sitten heti lähdemme," sanoi kirkkoherra.

Juho meni väenpuolelle odottamaan ja kirkkoherra toimitti hänellekin ruokaa.

Kirkkoherra oli hyvänluontoinen mies ja valmis palvelemaan ja auttamaan kaikkia, samassa kuin hän uskon vakuutuksella ja tunnon rauhalla teki työtä sielun hoidossa, eikä vaan palkan edestä ja elääkseen. Mutta vaikka näin oli, tuntui tuo matka hänestä liialliselta ja vastahakoiselta, jopa siihen määrään asti, että oli horjahtua pois oikealta laidalta.

Pian tuli kirkkoherra ja sitten lähdettiin tallustelemaan Juhon mökkiä kohden.

Kirkkoherra oli paljon nuorempi Juhoa, norja ja voimakas mies. Ravakkaasti ja kepeästi käveli hän ja kulkeminen tuntui hänestä leikinteolta.

Kankeasti ja kömpelösti kävi rapistuneen ja vaivoistaan väsyneen Juhon kulku, mutta varmasti. Sääliksi kävi kirkkoherran, kun hän paksuissa, monikertaan paikatuissa sarkavaate-pantuksissa ja tuohivirsuissa mennä väännätteli eteenpäin kuumalla kesähelteellä.

Paljon ei puhuttu taipaleella.

"Tokkohan vaan jaksatte kävellä perille asti?" sanoi kirkkoherra muutamasti.

"Olenpa minä tämän välin niin monasti ... kunhan vaan itse jaksaisitte," arveli Juho.

"Eikö noihin teidän virsuihinne mene vesi?" kysyi kirkkoherra eräällä vetisellä rämeellä.

"Tottahan menee jos tuleekin... Pahemmin on teidän laitanne, sillä teidän kengissäonne ei ole tuloreikiä ja menopaikkoja kyllä löytyy," arveli Juho.

Pian ilmestyi kaksi vastakohtaa. Juho virkistyi sitä paremmaksi kävelijäksi, mitä enemmän hän kulki, mutta kirkkoherra teki uupumusta. Kangistuneet ja köntistyneet jäsenet norjenivat ja notkistuivat vaan Juholla, kun hän sai niitä kiusailla ja liikutella, jota vastaan kirkkoherran vähemmän kärsineet ja harjoitetut raajat alkoivat uupua ja veltostua.

Juhon vauhti kävi viimein niin sietämättömäksi, ettei kirkkoherra ollut mitenkään voida perässä pysyä. Kivi kivelältä, kanto kannolta ja mätäs mättäältä otti Juho semmoisia harppoja, että olisi luullut jonkun jousen häntä nakkelevan.

"Ai, ai, Juho! Älkää kävelkö niin hurjasti, minä en voi seurata," sanoi kirkkoherra viimein.

"Joko nyt?" sanoi Juho ja hiljensi vauhtiansa.

Illalla ehdittiin muutamaan taloon ja jäätiin siihen yöksi.

"Meidän pitää lähteä auringon noustessa, että kerkeän palata huomenna kotiin," sanoi kirkkoherra Juholle.

"Kyllä."

"Herätä sinä minua, jos en minä itse heräisi, pyyteli kirkkoherra.

"Kyllä."

Kovin kipeinä ja kankeina olivat kirkkoherran kintut, kun Juho hänet aamulla herätti. Tuntui siltä, ettei niillä ensinkään voi kävellä. Kuitenkin lähdettiin taipaleelle. Kaikessa kömpelyydessään ja kankeudessaan oli Juho nyt verrattain parempi kävelymies kuin kirkkoherra. Vähitellen vertyivät kirkkoherrankin jalat niin, että voitiin mennä tavallista kytkää.

"Onko täällä kummejakaan?" kysyi kirkkoherra, kun oli kappaleen aikaa kävelty.

"Eiköpä niitä liene," sanoi Juho, eikä kääntänyt päätänsäkään, kävellä telsi vaan.

Se oli ainoa haastelu, mitä tällä viime taipaleella puhuttiin.

Nyt tultiin perille. Mikä näky. Kauhean korkean vaaran kupeella, pienessä jylhän ja synkän korven silmässä on Juhon asumus, mataloine asuin-, navetta- ja vaja-huoneineen. Kevätkesän aamupäivän aurinko lempeästi ja lämpymästi valaisi ja lämmitti kolkkoa ja jylhää seutua ja Lemmeslammen tyyni ja peilikirkas pinta näytti siltä, kuin se silmää iskien olisi kuiskinut: täälläkin asuu ihmisiä, joilla on sydän.

Kirkkoherra oli kyllä kuullut puhuttavan Oukkarin yksinkertaisesta ja alkuperäisestä elämästä ja asunnosta, mutta tämmöiseksi ei hän ollut sitä käsittänyt; mielikuviutus kertomusten johdosta oli synnyttänyt väärän kuvan. Omituisilta siis näyttivät todellisuudessa nämät talouden huoneet jo päältäkin päin, pitkine tasaamattomine nurkkineen ja veistämättömine hirsineen.

Pihalla vastaan-ottamassa oli koko Oukkarin lapsiliuta ryysyvaatteineen, ja sieltä täältä pilkisti heidän paljas ihonsa repaleisten ryysyjen alta. Kullakin heillä oli aivan uudet tuohivirsut jalvoissa, ja siitä piti ymmärtää, että he olivat oikein juhlatamineissaan. Etunenässä seisoivat Kirvelän Tahvo lakki kourassa; hänelläkin oli uudet virsut jalvoissa ja yhtä monikertaan paikatut vaatteet päällä kuin Oukkarillakin. Syvästi kumartaen toivotti hän kirkkoherran tervetulleeksi.

Kirkkoherra astui esille ja tervehti vastaan-ottajia. Sitten rupesi hän pyrkimään huoneeseen ja Juho avasi tuohi-ovenssa. Köykkysissään astui kirkkoherra sisälle. Huoneessa oli melkein pimeä, sillä ne muutamat lasinsirpaleet, jotka Juho oli seinään sovittanut, olivat savun ja lian kanssa niin piintyneet, ettei tiennyt juuri, oliko huoneessa ikkunoita olemassakaan. Sitten vasta kun silmä oli tottunut tuohon ankaraan hämärään, huomasi parilla seinällä jotakin mustan-punaiselta kuultavaa pientä reikää.

Heti kun kirkkoherra oli huoneeseen astunut, painoi Juho oven kiinni. Köykkysissään yritti kirkkoherra astumaan eteenpäin, mutta ensimmäisen askeleen otettuansa, kompastui hän kantaan ja kaatui ylönkuppuraisiaan. Ponnahtaen siitä ylös, löi hän pänsä kattoon, sillä hän oli tavallista pitempi mies.

"Antakaa oven olla auki. Täällä on niin pimeä, etten näe vähääkään eteeni ja loukon itseni palasiksi," kehoitti kirkkoherra ulkopuolella ovenvartiana olevaa Juhoa.

Juho totteli ja nyt rupesi kirkkoherra paremmin näkemään eteensä.

Omituinen näky aukeni kirkkoherran eteen täälläkin. Korkeita kantoja oli siellä täällä permannolla, eikä minkäänlaista lattiaa ollut, paljas maa vaan kantojen välillä. Perällä makasi talon emäntä lapsivuodettansa. Vuoteena oli hänellä vanha rikkinäinen takareki, jonka päällä oli joitakin kirveellä veistetyitä lautoja. — Joitakin mastopuun hakijoilta oli särkynyt takareki, jonka vuoksi he heittivät sen kelpaamattomana metsään. Tämän sattui Juho löytämään ja hänen mielestään oli väärin, että semmoinen taideteos saa jäädä metsän hyväksi. Sentähden kantoi hän sen kotiinsa ja nyt hän oli sovittanut sen tärkeään toimeensa, ja semmoisena oli se talon ainoana ylellisyys-tavarana.

Siinä ei vielä kaikki. Tämän omituisen, ryysyillä peitetyn vuoteen kohdalle seinään oli lyöty jotenkin pitkä, koukkupäinen ja tukeva puunaula. Pitkästä vitsasangasta riippui naulan koukussa tavattoman iso tuohinen. Se oli tehty eri tavalla kuin tavalliset tuohiset. Ensinnäkin oli se tavattoman pitkä leveytensä suhteen ja kaksinkertainen joka paikasta, paikoin useamman kertainenkin. Tuohia oli pantu pitkittäin ja poikittain ja selvästi näki, että se oli tehty useammasta kappaleesta. Lutasimia oli siinä tavallista enemmän, laidoillakin, ja paikoittain oli niitä pantu ristiinkin, ikäänkuin koristukseksi. Huomiota herätti

sekin, kuin siinä joka paikassa oli tuohen ihopuoli päälläpäin, aivan päinvastoin kuin tavallisesti.

Oitis herätti tuo kummallinen koukusta riippuva tuohinen kirkkoherran huomion. Hänen ajatuksensa pyörähtivät juuri miettimään tuon kummallisen esineen merkitystä, mutta samassa sai hän elävän ja todellisen vastauksen kysyville mietteillensä. Pieni, kireä ja äkkinäinen kirahdus kuului kummallisesta tuohisesta, ja vaimo ojensi heti kätensä ja alkoi liikuttaa riippuvaa tuohista. Kirkkoherra oikein säpsähti tuota outoa ilmiötä. "Kehto", mutisi hän puoli-ääneen. Vaimon liikutellessa pienokaistaan, huomasi kirkkoherra, että tuossa uuden-aikaisessa kehdoissa oli tuohen ihopuoli kehdon sisäpuolella samoin kuin päälläkin päin. — Juho oli ollut näin juhlallisessa tilassa oikein taitelijatuulella.

Kirkkoherra oli nähnyt kylläksi. Hän kömpi ovesta ulos, missä Juho ja Tahvo, ynnä talon lapset olivat uskollisesti vahtia seisomassa.

"Ketä tässä kirjoitetaan kummeiksi?" kysyi kirkkoherra.

"Eipä tässä näy muita vieraita, kun tuo naapurin isäntä," selitti Juho.

"Eikö hänen emäntäänsäkään?"

"Hän olisi kyllä kernaasti tullut, mutta hän tuli kipeäksi, kovin kipeäksi, juuri kun piti lähteä ... ei kyennyt lähtemään," selitti Kirvelän Tahvo.

"Mistä nyt kummeja saadaan?" kysyi kirkkoherra.

"Otetaan mitä on. Kirkkoherra rupeaa yhdeksi, Tahvo toiseksi ja kyllä minäkin rupean...; mistäpä tässä nyt enemmän... Pilkkana pitivät muut kummiksi kutsutut," selitteli Juho.

Kirkkoherra kirjoitti sitten kummeiksi mitä saatavissa oli.

"Huoneessa ei saata lasta kastaa, siellä ei sovi," sanoi kirkkoherra.

"Jos niin on, niin toimitetaan kastaminen täällä ulkona, onhan nyt kaunis ilma," arveli Juho.

"Parasta on. Laittakaa tänne kaste-vettä," toimitti kirkkoherra.

Juho lähti liikkeelle. Suorastaan meni hän navettaan. Pian palasi hän sieltä. Hänellä oli tuohinen kädessä ja hän kiirehti sen kanssa lammesta vettä noutamaan. Sieltä tultuaan asetti hän vedellä täytetyn tuohisen aivan metsän rintaan pitkän kannon päähän.

Tämän tuohisen oli Juho vasituisesti tehnyt kastemaljaa varten. Se oli tehty samaan malliin kuin tavalliset tuohiset, mutta yhtäkaikki oli Juho osannut laittaa sille sen merkityksen, minkä tämmöinen juhlallinen tilaisuus vaati. Hän, nimittäin, oli ottanut tuohen hilsepuolelta pois ensimmäisen yli asti lähtevän ohkasan hilsekerroksen ja tehnyt tuohisen nurin päin, niin että hilsepuoli oli sisällä ja ihopuoli päällä. Kun tähän sitten pantiin vettä, näytti siltä kuin vesi olisi peljännyt tuohisen pintaa, sillä niin erillään se siitä koki pysytellä. Hopeakirkkaana seisoivat vesi tuohisessa, korkeammalla keskeltä kuin laidoilta ja helmeili ympäri reunojansa niin kauniisti, että olisi luullut kaikkein kauniimman helminauhan käärityn tuohisen reunoille.

Juhlallinen oli hetkikin, mutta kylläpä Juhokin oli kaikki taitonsa pannut liikkeelle, saadaksensa kaikki oikein juhlalliseksi.

Kirvelän Tahvo nouti nyt lapsen mökistä ja toimitus alkoi. Tahvo piti lasta, ja Juho ja hän asettuivat kahden ison petäjän väliin, jotka olivat niin parhaanlaisen matkan päässä toisistaan, että he parhaaksi mahtuivat niiden väliin: lapset pilkistelivät mikä minkin puun takaa, kummastellen tätä outoa toimitusta.

Koko toimituksen ajan lauloivat linnut monenkaltaisilla äänillänsä iloisia ja kauniita säveleitänsä puiden latvoissa, niin että koko seutu tuntui olevan yhtenä sävelistönä. Lempeä, mutta jotenkin navakka tuuli humauteli ja suhahteli petäjien latvoissa ja oksissa, ja tämä tuntui siltä, kuin tuuli olisi yhtynyt lintujen lauluun ja soittanut passoa sekaan.

Kuinkahan lienee niin sattunut, mutta samassa kun kirkkoherra kysyi kummeilta: "Tahdotkos sinä kastetta tämän uskon tunnustuksen päälle?" lentää tohautti muutamia teeriä aivan pihan aukian äärimmäisien puiden latvaan, vaikkei suinkaan ollut se vuoden-aika, jolloin teeret puissa istuvat. Metsän asukkaat näyttivät itsekin oudostuvan tätä asemaansa, sillä ne kääntelivät itseänsä joka suunnalle niinkuin viiri, päät ja pyrstöt pystyssä. Niidenkin petäjien latvoissa oli muutamia, joiden välissä Juho ja Tahvo lapsen kanssa seisoivat.

Kun kirkkoherra pani vettä omituisesta kastemaljasta lapsen päähän, sanoen: "Minä kastan sinun, Kreeta, nimeen Isän" j.n.e., kuikistelivat teeret pitkäkaulaisina puista alas, ikäänkuin tiedustellen, mitä

kaikkea siellä alhaalla on tekeillä. Sitten ne muutaman kerran ännähtää kuhauttavat ja lähtivät lentämään.

Koko toimitus tuntui kirkkoherrasta Väinämöisen soitolta. Hänen mielessään väikkyi semmoinen tunne, että Lemmeslammen pinnalle nousisivat ryntäillensä Ahto Vellamonsa ja tytärtensä kanssa, sillä Tapioa ja metsän kultaista kuningasta ei hänen mielestensä puuttunut, koska Juho ja Tahvo hänen mielikuvituksissaan, paksuissa paikkanutuissaan seisoessaan puiden seassa korven varjokkaassa siimeksessä, näyttivät hänestä semmoisilta.

Toimitus tuli nyt päätetyksi. Lapsi oli tullut otetuksi kristillisen kirkon ja seurakunnan jäseneksi. Niinkuin tiedämme, oli hän tyttö ja hänestä tehtiin äidin kaima, sillä ennestään ei heillä semmoista ollut; mutta tuskinpa yksikään lapsi on juhlallisemmin kastettu kuin tämä.

Juho rupesi laittamaan kirkkoherralle ruokaa, sillä eihän emäntä nyt miten voinut sitä tehdä. Kahden pitkän kannon päähän pihalle asetti hän kirveellä veistetyn laudan, jolle hän alkoi tuoda ruokavarojansa. Hän oli hankkinut tätä tarvetta varten vähän melkein selvää leipää. Aivan uusissa tuohisissa kantoi hän laudalle voita ja viiliä kuopasta. Olipa hänellä vielä varastossa tuoresuolasta lahnaakin, sillä hän oli onnistunut Lemmeslammesta saamaan niitä muutamia joku päivä sitten. Kun hän oli vielä tuonut laudalle puukkotölänsä ja tökeröisesti tehdyn puulusikka-koliskon, niin oli pöydän kattaminen päättynyt.

Juho kehoitti nyt kirkkoherraa syömään. Nälkä kaivelikin kirkkoherran sydän-alaa, sillä hän ei ollut voinut syödä aamulla, varhain kun yöpaikasta lähdettiin. Mielellään totteli hän kehoitusta ja istuuntui, ei pöydän, vaan laudan ääreen. Voi ja viili oli niin puhdasta, että kirkkoherra oikein ihmetteli sitä mielessään, vertaillaan tätä vastakohtaa heidän muuhun elämäänsä. Viilissäkään ei ollut ainuttakaan rikkaa, eikä tomun hiukkaa. Paksu päällinen oli vaan puhdas ja valkea kuin kiko, ja hieno-röyhelöinen pinta osoitti, että piimiminen oli niin hyvässä järjestyksessä onnistunut kuin se suinkin onnistua saattaa.

Hyvällä halulla pisteli kirkkoherra ruokaa suuhunsa omituiselta pöydältä, kummallisista astioista ja oudossa ruokasalissa. Viili se seiso jähkänä ja jyrkkälaitaisena pohjaa myöti kuin seinä, eikä lievähellut vähintäkään siihen koloon, josta kirkkoherra ahnaasti poskeensa pisteli; petunsekainen leipäkään ei yhtään kaakarrellut vanhan viilin mukana alas mennessään.

"Kuinka te olette noin hyvää voita ja viiliä voineet saada?" kysyi kirkkoherra syömästä päästyään.

"Lehmäthän niitä antavat," sanoi Juho, oudoksuen kirkkoherran kysymystä.

"Minä tarkoitan sitä, kun voi on niin puhdasta ja maukasta, ja viili niin hyvästi piimynyttä," oikasi kirkkoherra.

"Ei käy lehmän-antiin paneminen sekä niinkuin leipään ... tuota —: ja — ja meillä on hyvä kuoppa," selitti Juho viattomasti.

"Tuohisissako te piimitätte kaikki maitonne?"

"Joka tipan, mitä ei muutoin syödä."

"Onko teillä ensinkään muita astioita kuin tuohisia?" kysyi kirkkoherra.

"On pata ja juurisaavi."

"Kirnu?"

"Sekin on tuohesta ... mutta saattaahan tuota silläkin..." arveli Juho.

"Kyllä teillä on viheliäisiä ja kurjin elämä, mitä olla saattaa." arveli kirkkoherra.

"Kuinka niin?" kysyi Juho loukatun tunnolla ja rengautti silmänsä suuriksi kuin suitsirenkaat.

"Teidän asuinhuoneenne on niin kurja, etten ole koskaan moista nähnyt, ja teidän koko elämänne osoittaa suurinta kurjuutta ja puutosta, sillä teiltä näyttää puuttuvan välttämättömimmätkin elämän tarpeet," sanoi kirkkoherra avonaisesti.

"Näinköhän arvelette? ... minä ajattelen toisin — mikäpä meillä täällä olisi hätänä? Olemmehan itsenäisiä ihmisiä, eikä kukaan täällä meitä sorra, polje eikä tee mitään vääryyttä. Päinvastoin on Jumala antanut ja uskonut meille liiankin paljon ja kaikesta hyvydestään kiitämme häntä. Loistoa ja ihmisten seuraa emme kaipaa ...; syömme mitä saamme ja olemme osaamme tyytyväiset, sillä meillä on Jumala, johon luotamme ja hän kyllä pitää huolen meistä," tuumaili Juho luottavasti,

"Olette oikeassa siinäkin asiassa. Suurin onni ihmiselle on se, että on osaansa tyytyväinen ja pelkää Jumalaa," sanoi kirkkoherra ja tarttui Juhon käteen, merkiksi, että hän on täydellisesti ymmärtänyt Juhon tarkoituksen.

Kun kirkkoherra oli einehtimisensä päälle vähän levähtänyt, hankki hän itsensä paluumatkalle. Emännän ja joka lapsen jätteli hän erikseen hyvästi, ja Kirvelän Tahvo odotti lakki kourassa vuoroaan; viimeiseksi jätteli kirkkoherra hänet hyvästi, lämpymästi kättä puristaen.

Nyt lähti kirkkoherra vuovaamaan kotiansa kohden Juhon opastamana, sillä eihän hän kuuna kullan valkeana olisi omin neuvoinsa osannut sieltä takaisin tulla.

Kotoa lähteissään sieppasi Juho ison sangallisen tuohisen kuopasta ja otti sen mukaansa; se oli tiviisti peitetty tuohi-kannella. Se riippui sangastaan koko taipaleen joko Juhon käsikoukussa tai muutoin kädessä.

"Mitä teillä tuossa tuohisessa on?" kysyi kirkkoherra, kun he olivat jo pitkät matkat kulkeneet.

"Onpahan."

Se oli ainoa sananvaihto, mitä talottomalla taipaleella heidän keskenään puhuttiin.

"Kyllä tästä osaan jo itsekin, saatte palata takaisin," sanoi kirkkoherra Juholle ensimmäisiin taloihin tultua.

"Ei ole vississä...; vielä on sekavia, tiettömiä paikkoja ... vien perille saakka...; periltä olen teidät noutanutkin," sanoi Juho.

Myöhään illalla päästiin pappilaan. Tuohisine päivineen tunkeusi Juho kirkkoherran jäljessä virkahuoneeseen. Väsyneenä istahti kirkkoherra tuolille, mutta Juho jäi ovipieleen seisomaan. Kirkkoherra kehoitti häntäkin istumaan, mutta Juho tuhrasi vaan nokkaansa ja sioitteli jalkojaan.

"Otin tämän tuohisen," alkoi hän tovin päästä. "... Muuta antamista ei minulla ole suurista vaivoistanne... Siinä on voita — — pyydän sen saada jättää teille," sanoi Juho matalalla äänellä.

"Ei, en missään tapauksessa minä ota teidän voitanne," sanoi kirkkoherra, hypähtäen ylös tuoilta.

"En minä olisi sitä uskaltanutkaan ... mutta kun sanoitte meidän voin olevan semmoista, että sitä saattaa syödä," sanoi Juho, taasen tuhrasten nokkaansa.

"Kyllä kaiketi, mutta kuitenkin en voi sitä ottaa. Kenties on se ainoa voi, mitä teillä on, ja eihän teillä muutoinkaan ole isot varat; voinne tarvitsette kyllä itse," vastusteli kirkkoherra.

"Ei se tee mitään ... olkoon vaan viimeinen ... ei haittaa...; kyllä lehmät toista antavat. — Onhan meillä lehmiä... Tänne minä sen jätän, vaikka kuinka vastustaisitte. Te olette tehneet suuren rakkauden työn — — antaisin enemmänkin, mutta minulla ei ole...; minun tuntuoni sanoo sen..."

Näin sanoen laski Juho tuohisensa kirkkoherran virkapöydän alle lattialle. Sanaa sanomatta puristi hän kirkkoherran kättä ja kyyneleet vyöryivät hänen karkeita kasvojansa myöten. Sitten poistui hän hitain askelin.

Kyynelet kiertyivät kirkkoherrankin silmiin Juhon pois mentyä. "Hänellä ei ole maallista rikkautta eikä viisautta, mutta hän omistaa suuren aarteen, jota ei kaikilla ole — hän pelkää Jumalaa ja hänellä on rehellinen sydän," mutisi kirkkoherra. — — —

Jonkun vuorokauden kuluttua löysi Juho eräänä aamuna mökkinsä edestä pari kantamusta jauhoja. Ei ollut Juhon vaikea arvata kenen toimesta jauhot olivat tuodut. —

XL

Odottamaton pulma.

Joku määrä on taaskin aikaa kulunut. Elämä Oukkarissa ei ole entisestään paljon muuttunut, se vaan, että lapset olivat kasvaneet isoimmiksi ja vaativat enemmän ruokaa ja vaatetta, mutta isoja työn-apuja ei heistä vielä ollut. Talouttakin oli koetettu parantaa niin paljon kuin oli voitu, mutta se kävi niin

hitaasti, ettei elämä siittänsä parannut, jos ei juuri pahennutkaan, ja pettu ei vaan leivästä poistunut. Kun edistymisen kävi näin tasan varttuvain leivänpurijain kanssa, jäi uuden tuvan laittaminenkin yhä kaukaisemmaksi ajatukseksi, mutta toivoa ei kuitenkaan heitetty.

Oukkarissa ei juuri usein nähty vieraita, mutta eräänä syksynä syyskierän aikana nähtiin se kumma, että Oukkarin pihalle ajettiin oikein hyvissä värkeissä olevalla hevosella; näyttivät pä reessä olevat miehetkin herrasmiehiltä.

Juho oli tullut juuri ansateiltään. Hän oli laskenut lintukonttinsa mökin eteen ja könttinyt mökkiin, jossa hän istui väsyksissä kannon nokkaan.

Kun hän kuuli, että kartanolle tuli joku hevosella, raotti hän mökin ovea, nähdäkseen, keitä tulijat olisivat.

Äkkiä vetäsi hän mökin oven kiinni ja sanoi hätäantyneellä äänellä: "Herra Jumala! nimismies ja lautamies! He eivät varmaankaan ole hyvällä asialla ... — mitähän pahaa minä olen tehnyt!"

Samassa nykästiin mökin ovi auki.

"Ohhoh! Täällähän on niin pimeä, ettei eteensä näe; ottakaahan toki valkea," sanoi nimismies sisään kömpiessään.

Juho otti valkean päreesen.

Oudoksuen katseli nimismies huoneen sisustusta, jossa niin monta ihmishenkeä asui.

"Eihän täällä käsi käänny, ei jalka jakaannu. Täällähän on väkeä kuin helluntain epistolassa, niin että aivan silmämunalta paistaa," sanoi nimismies.

"Eihän täällä perin väljä ole," koki Juho sanoa, vaikka hän vapisi niin ettei ollut sanaa suustaan saada.

"Kylläpä teillä on kurja asunto!" arveli nimismies.

"Eihän tämä taida monenkaan mielestä häävi olla, mutta meillä ei ole tämän parempaa," koki Juho sanoa, vaikka ääni tahtoi tukehtua kurkkuun.

Juho olisi niin mielellään kysynyt, mitä asiaa vieraillo oli, mutta ei uskaltanut, sillä hän pelkäsi saavansa kuulla jotakin hyvin hirveää; ehkäpä ovat tulleet häntä kiinni panemaan. Tästä tualasta tilasta päästi hänet nimismies.

"Olemme tulleet tänne ikävän asian kanssa," aloitteli hän.

Juho istahti kannolle, sillä hän ei voinut seisoa, eikä vastannut mitään.

"Olemme tulleet häätämään teitä pois mökiltänne," pitkitti nimismies.

"Mitä pahaa me sitten olemme tehneet?" huusi Juho tukahtuneella äänellä.

"Te olette omin lupinne asettuneet kruunun metsään asumaan ja sen vuoksi hädetään teidät tästä pois," selitti nimismies.

"Eikö kruunun metsässäkään, vapaalla maalla, joka ei ole kenenkään oma, saa köyhä ihminen asua?" kysyi Juho kauhistuen.

"Ei saa ilman luvatta. Eikä olisi mikään vissi, että hakemallakaan olisitte lupaa saaneet, sillä kruunu pitää metsiään isossa arvossa, eikä anna niihin mielellään uudisasutuksia perustaa. — Ja kyllä kruunulla on täysi omistusoikeus maihinsa," selitti nimismies yhä.

"Minä en niitä asioita ymmärrä, mutta minusta tuntuu niin kummalliselta... Tekeekö kruunu itse peltoa ja niittyä metsäänsä?" utasi Juho jo vähän toipuneena.

"Ei suinkaan, mutta kruunu suojelee maitansa metsien vuoksi." vastasi nimismies.

"Tuota noin ... — ettäkö kruunu metsien vuoksi ei anna maitaan viljellä...? Mutta — sen mukaan kuin minä ymmärrän — kansa ei voi lisääntyä ilman leivättä, ja leipää ei saada, ellei maata viljellä. Kruunulla on tässäkin pitäjäässä paljon viljelykseen kelpavaa maata, muttako ei anna niitä viljellä metsien vuoksi...? Vaikken minä niitä asioita ymmärrä, tuntuu kuitenkin niin oudolta ja somalta — —. Kuinka se on, sanokaa te, joka ymmärrätte: onko maa kruunun vai kansan?" tuumaili Juho, joka kerran vertyneenä oli uteliaampi ja puheliaampi nyt kuin kenties koskaan ennen.

"Luultavasti maa on paremmin kansan kuin kruunun ja paljonhan kansalla onkin maata, jota se saapi

viljellä, paljon enemmän kuin kruunulla. Sitä paitsi kruunu tarvitsee myös omansa," sanoi nimismies.

"Kyllähän on kansaa, joilla on maata hallussaan, mutta paljon on, joilla ei olekaan ja ne näännyvät puutoksiinsa. Mutta kuinka se on? Onko kansa kruunua varten vai kruunu kansaa varten?" kysyi Juho taas.

"Luultavasti ne ovat yhtä tarpeelliset niin toinen kuin kumpainenkin, sillä ei suinkaan kruunua tarvittaisi, jollei kansaa olisi; toisaalta taas ei ole koskaan krunnutonta kansaa; siis tarvitsevat ne toinen toistaan."

"Vai niin! Mutta kumpi on kruunulle parempi: sekö, että maassa on paljon väkeä, vaan se, että on vähän?"

"Tietävästi on se kaikille hyödyksi, kun on paljon väkeä."

"Niin, mutta kun tahdotaan paljon väkeä, niin niille pitää antaa maata...; muutoin liiat ihmiset, tuota, kuolevat nälkään... Mutta mitä se kruunu metsällä tekee, onko sillä niin paljon taloja, että se tarvitsee semmoisen joukon metsää polttopuita varten?" sanoi Juho totisena.

Nimismies naurahti.

"Tuskin te tiedätte, mikä kruunu onkaan?" sanoi hän sitten.

"En minä häntä niin tarkoin tiedä, mutta eiköhän se vaan ole korkea esivalta," arveli Juho.

"Likipitän. Ja nyt saat tietää, ettei kruunu polttopuikseen metsiä tarvitse, vaan se myöpi pölkkyyä metsistään. Pitäisihän sinun se tietämään, sillä olethan itsekin usein ollut tukkitöissä," selitteli nimismies.

"Olen kyllä ollut muiden töissä, vaan en koskaan omasta puolestani... Olen luullut isäntäin vaan myöneen metsiään kauppiaille... Mistä minä sitten tiedän, että kruunu... Mutta minun mielestäni ei kruunu pidä juuri niin tarkkaa huolta metsiensä myömisestä. Voi sitä petäjän paljoutta, mikä näilläkin laajoilla kruununmetsäsaloilta kaatuneena maassa mätänemässä makaa; parhaat puut ovat siellä ja kuka niistä nyt hyötyy? Olisi kai niistä saanut vaikka montakin kirkkoa. Niillä maar rahaa olisi saatu, kun ne aikanaan olisi myöty," päätteli Juho.

Juho oli unhottanut pelkonsa ja hämmästyksensä keskustelun ajalla niin, että hän voi vapaasti puhella ja hänellä oli semmoista salaista luuloa, että hän on puheessa voittanut nimismiehen ja hän ei uskallakaan häätää häntä pois mökiltään.

Seurasi hetkinen äänettömyyttä.

"Niin, tässä kuluu aika turhia jaaritellessa. Teidän täytyy muuttaa täältä pois ensi puolipastoksi. Ellette silloin ole muuttaneet, olen minä pakoitettu repimään teidän mökkinne," sanoi nimismies virallisesti.

"Oikeinko se on täyttä totta?" kysyi Juho hyvästään jo masentuneena.

"Enpähän minä nyt toki leikilläni semmoisia puhu —. Tässä on kuvernöörin häätämiskäskey," sanoi nimismies, ottaen paperin taskustansa ja tarjoten sitä Juholle.

"Mikä siinä on oikeastaan syynä, että meidät mökiltämme?... En tiedä mitään pahaa tehneeni," sanoi Juho nolosti, sillä hänellä alkoi kapuilla tosi hätä.

"Äskettäin jo sanoin, että olette omin lupinne asettuneet kruunun metsään asumaan. Siinä syy, jonka vuoksi teidät pois ajetaan. On sitä vikaa teissäkin, eikä vaan aina kruunussa," sanoi nimismies voitollisen pisteliäästi.

"Enhän minä kruunua...; esivalta olla pitää... Mihinkä sitä, jos ei lakia ja asetuksia... Enhän minä muuta, kun sanoin, että köyhä kansa tarvitseisi maata... Ei suinkaan vallesmanni nyt siitä..." höpötti Juho hätäyksissään, sillä kaiken muun hädän lisäksi pelkäsi hän puhuneensa pahasti esivallasta, ja joutuvansa siitä kiinni.

"Ettehän te ole mitään liikoja puhuneet; olkaa siitä huolehti," sanoi nimismies, jota Juhon tukala tila alkoi sääliittää.

"Kiitoksia, hyvä vallesmanni...! Mutta keneltä minun olisi pitänyt pyytää lupaa mökkini perustamiseen tänne kruunun salolle?" kysyi Juho.

"Kuvernööriltä tietysti. Jos hän olisi hakemukseen suostunut, olisi hän velvoittanut maanmittarin

mittaamaan ja paaluttamaan teille maat; muussa tapauksessa olisi hän hyljännyt koko pyyntönne," selitti nimismies.

"Kuka niitä semmoisia ymmärtää ja mistä ne rahat sitten...?" sanoi Juho nolona.

"Tässä on tämä kuvernöörin häätämispäätös, saatte valittaa sitä vastaan, jos niin tahdotte," sanoi nimismies, ojentaen paperia Juholle.

"Mitäs, herran tähden minä ... kyllähän minä esivaltaa... Enhän osaa, enkä tahdo valittaa muille kuin teille — —. Mutta se minua kummastuttaa, että mistä se kuvernööri tietää, että me täällä...; taitaahan se esivalta kaikki tietää... Kovin paha mieleni on kuitenkin, kun pitää pois mökeiltään," sanoi Juho värisevin ja tukehtunein äänin.

"Ei kuvernööri tiedä, missä kaikissa mikin asuu, mutta Kiverä on kirjoittanut kuvernöörille ja vaatinut teidän häätämistänne," sanoi nimismies.

"En täälläkään rauhassa...! Joka paikassa minua vainotaan ja ahdistetaan kuin metsän petoa. Miksikä lienen syntyntykään tähän maailmaan ja mihin minä onneton nyt joudun huonon joukkoni kanssa?" puhkesi Juho valittavin äänin sanomaan.

Hän sortui nyt kauhean surun valtaan. Entinen kolkko, kova ja hyödytön elämän taistelu aukesi yhtähaavaa hänen eteensä, ja synkkä, toivoton tulevaisuus haamoitti kaikkine sortovaltoineen mustana irvikuvana hänen edessään. Hädissään koetti hän ajatella sinne tänne, hakien jotakin pelastuksen keinoa, mutta kaikki turhaan, sillä apua ei kuulunut kusta.

Näitä tuntiessaan ja miettiessään, valtasi Juhon oikein äänekäs itku. — Vaivattu, ahdistettu ja vanhentunut karhea sydän murtui elämän kuorman alla, ja puhkesi päällekin päin näkyväksi myrskyksi murtuissaan.

"Eihän tämmöisen talon tähden sovi noin kovin pahakseen panna; hennoohan tästä lähteä," sanoi nimismies.

"Tämä on yhtä isosta arvosta meille kuin paras hovi monelle muulle...; me emme tahtois parempaa ... me tyytyisimme tähän...; mihin me nyt joudumme?" koki Juho änkyttää.

Nimismies oli hyvänluontoinen mies. Kovin kävi hänen säälikseen Juhon suru ja hätä. Hänkin rupesi miettimään jotakin keinoa, joka voisi auttaa Juho-parkaa tukalasta tilastaan. — Semmoisen luuli hän nyt löytäneensäkin.

"Älkäähän nyt niin kovin sureko, ehkä tässä joku keino keksitään," sanoi nimismies lohdutellen.

"Jos vaan voitte, niin auttakaa meitä; nyt on apu tarpeesen," sanoi Juho rukoilevasti.

"Hakekaa tämä mökkinne kruunun torpaksi," kehoitti nimismies.

"Saisimmeko sitten tässä asua niinkuin tähänkin asti?" kysyi Juho toivovasti.

"Saisitte aivan vapaasti, vieläpä paljon helpommalla verolla kuin uudistalolaiset."

"Mutta enhän ymmärrä, enkä osaa mitään, miten ja missä sitä haettaisiin ... eikä ole varojakaan," sanoi Juho, alkaen taasenkin nolottumaan.

"Mutta jos minä ottaisin sen asian ajaakseni."

"Voi hyvä vallesmanni...! Tehkää se, hyvä vallesmanni... Voi kun te olette hyvä, vallesmanni... — Mutta milläs minä teille palkan maksan, hyvä vallesmanni?" höpisi Juho iloissaan, tietämättä itsekään mitä hän oikeastaan sanoi.

"Kyllähän niistä sovitaan. Jos satutte saamaan lintuja ja tuotte jonkun linnun, sitten kuin asia on päättynyt — jonka minä luulen onnistuvan — niin sillä se on maksettu," sanoi nimismies.

"Voi, vai linnuilla! Kyllähän niitä täältä saloilta saamme. Kytkin on minulla mökin edessä lintukontti, sen annan nyt aluksi," sanoi Juho iloissaan.

"Ei, ei; en minä sitä tarkoittanut. Minä en tahdo mitään, ennenkuin asia on päässä," eitti nimismies.

"Kyllä teidän täytyy tämä kontti rouvalenne tuliaisiksi... Konttineen lintuineen pitää se teidän...; kyllähän me näitä..." väitti Juho ja ottaa piti nimismiehen.

Nimismies lähti nyt pois ja hän oli Juhosta kirkkoherran jälkeen paras mies maailmassa.

Juhon suru ja pelko lakkasi nyt siihen paikkaan. Elämän huolet eivät vaivanneet häntä nyt kovemmin kuin ennenkään ja hän luotti niin lujasti nimismiehen lupaukseen, että piti jo itseänsä oikein laillisena mökkinsä omistajana, jota ei kukaan enään voisi häneltä pois ottaa. — Tunsipa hän olevansa paljon viisaampikin entistänsä.

XII.

Onni onnettomuudessa.

Juho on nyt talonsa herra ja isäntä, sillä nimismies on pitänyt sanansa kuin mies. Hän on kun onkin hakenut ja saanut Juhon mökille kruunun torpan oikeudet. Juholla oli nyt oikein kuvernöörin sinetillä varustetut kirjalliset vakuutukset, että mökki oli todellakin hänen ja ettei kukaan voi sitä häneltä pois ottaa. Tämä tieto ja tunto vieritti Juhon elämän kuormasta pois isoimman ja raskaimman kiven, ja elämä tuntui nyt niin keveältä ja huolettomalta.

Mökkinsä vakuutuskirjaa piti Juho erinomaisen isossa arvossa. Tosin ei hän tiennyt sen sisällöstä ainuttakaan sanaa, mutta hän uskoi nimismiestä, että se se on, jonka voimasta mökki on hänen. Isoa, kaunista, punaista sinettiä katseli hän ihmeen sekaisella kunnioituksella, sillä hän ymmärsi, että sekin vaikuttaa asiaan sangen lujasti ja mahtipontisesti. Juho teki tälle talon kalliimmalle ja arvokkaammalle kappaleelle tuohesta litteän kannellisen laatikon ja sekin sai sen arvon, että hän sovitti tuohen ihopuolen sekä sisä- että ulkopuolelle. Sinne pisti hän arvokkaan paperinsa ja sulki laatikon kannella. Sitten vei hän laatikon kuoppaan, pisti sen erityiseen luolan koloon ja sulki huolellisesti kolon kivellä. — Tarkkaa huolta piti hän arvopaperin tallessa pysymisestä. Tuon tuostakin kävi hän kuopassa katsomassa, oliko kivi kolon suulla ja oliko laatikko kolossa. Tavasta kävi viettelys niin suureksi, ettei Juho malttanut olla ottamatta laatikkoa kolosta. Silloin aukasi hän kannen ja veti varovasti paperin esille. Saatuansa sen laskokset auki, katseli hän kauvan ääneti ja ajatuksiinsa vaipuneena sen punaista sinettiä. Kun hän viimein siitä autuaallisesta nautinnostaan havahtui, nosti hän tavallisesti paperin ylös, samassa ulottaen sen vähän ulommaksi, ja katsoen siihen vielä tosi-ihastuksella; silloin sanoi hän: "Ottakoonpa vielä, ken tahtoo, minulta taloni pois." Sitten kääri hän paperin laskoksiin, pisti sen laatikkoon, lykkäsi kannen kiinni, pani luolan koloon, sulki sen kivellä ja lähti pois.

Paljon oli Juho vanhentunut ja heikontunut. Työnteko kävi hitaaksi, kankeaksi ja heikoksi. Uuden asuinhuoneen tekoa ei hän enään ajatellutkaan, sillä hän tunsu jo voimainsa määrän. Eipä hän sitä suuresti kaivannutkaan, sillä hän oli tyytyväinen entiseen asuntoonkin. Niittyä ja peltoa ei enään tullut lisää ja Juholla oli kyllitellen työtä entisten voimassapitämisestä. Kun näin asiat olivat, ei voitu karjaakaan lisätä; kahdella lehmällä vaan oltiin, kuten alussakin, ja nämät olivat heidän elinehtonsa. — Vanhin poikakin, josta olisi työn-apua ollut, meni vieraan palvelukseen, nähtyään, ettei tässä tuosta tuohon tultu. — — —

Eräänä kesä-iltana odotettiin Oukkarin lehmiä kotiin tulevaksi, mutta niitä ei tullut. Odotettiin paljon sivu tavallisen ajan — koko yökin, ei sittenkään. Aamulla varhain lähti Juho hakemaan niitä. Hän samosi salot, kulki korvet, kapusi kalliot, rämpi rämeet, nevat ja suot, mutta turhaan. Väsyneenä palasi Juho illalla kotiin.

Seuraavana aamuna meni hän Kirvelän Tahvoa pyytämään avuksensa lehmiä hakemaan. Yhdessä lähtivätkin nämät tasaväkiset likimmäiset naapurukset epä tietoiselle retkelleen. He suuntasivat matkansa Oukkaria kohden, aikoen painaa sieltä toisille maille, missä Juho ei ollut ennen käynyt. Heiltä estyi kuitenkin tämä pitempi matkasuunnitelma, sillä Oukkariin tullessaan löysivätkin he molemmat lehmät, mutta kontion kaatamina. — Lemmeslammen korven laidassa oli metsän kuningas ne ruhtonut ja peittänyt rahkamättäillä.

Juho ei näyttänyt olevan taallaankaan koko tapauksesta, mutta kovin kauhistuivat Tahvo ja Riettu tuota ankaraa tuhoa. Riettu päivitellä pälpätti ja itkeä killisteli yhtenäen, eikä loppua surusta näyttänyt ensinkään tulevan. Nyt on muka elämä kaikki, kun ainoat lehmät *metsä* kaati, ja mistäpä toiset enään saataisiin, sillä työ ja tuskapa oli ollut entisiäkin saadessa, vaikka silloin vielä oltiin nuorempia ja voimakkaampia työntekijöitä. Mikäpä muu nyt neuvoksi tulee kuin nälkäkuolema, sillä lehmien turvissahan melkein yksin-omaan on henkeä pidetty ja elää kituuteltu.

Tähän suuntaan paapatti Riettu katkeamatta ja Tahvo säesti häntä, tavantakaa lausuen Rietun surun sekaan jonkun surkuttelevan ja säälivän sanan, ja nämät lisäsivät vettä Rietun myllyyn.

Olisipa niin kovan kohtauksen luullut vaikuttavan masentavasti Juhoonkin, mutta hän ei vaan ollut taallaankaan koko jutusta. Hän koki vaikuttaa ja lohdutella vaimoaan niin paljon kuin voi, mutta kun se ei näyttänyt mitään auttavan, meni hän ulos. Kuoppaansa meni hän silloin. Siellä otti hän esille taasenkin arvopaperinsa ja katseli kauvan ja hartaasti sen punaista lakkua. Kun hän sieltä palasi, oli Riettu jo sen verran tyytynyt, että hän voi kuunnella muiden puhetta.

"Mitäpä me noita lehmii suremme, kyllähän Jumala meille toisia antaa," sanoi Juho luottavasti.

"Kyllähän Jumala hyvinkin sinulle lehmät sarvista tänne taluttaa; kovalla työlläsi piti entisienkin alku ansaita," sanoi Riettu epäilevästi.

"Sinä, Riettu, teet syntiä Herraa vastaan. Häneltähän tulee onni ja onnettomuus ja hänen tahdostaan saamme me mitä saamme. Väärin on nurkua Herraa vastaan," sanoi Juho nuhtelevasti.

Riettua rupesi hävettämään. Hänestä rupesi tuntumaan siltä, että Juho on sittenkin oikeassa ja hänen surunsa haihtui siihen paikkaan.

Niin. Juho luotti Jumalaansa ja mökkinsä vakuutuskirjaan ja niissä oli hänelle kylläksi; mitä huoli hän silloin lehmistä, karhuista ja muista elämän suruista.

Pian oli kylälle levinnyt tieto, että karhu oli kaatanut Oukkarin molemmat ja ainoat lehmät. Säälin tunne kävi monenkin mielen lävitse, sillä yleiseen tiedettiin, kuinka niukkaa ja karua elämää Oukkarissa eletään. Toisissa ei tämä tieto vaikuttanut yhtään mitään; heistä oli saman tekevä, oliko Oukkarissa lehmii tai ei, kaatoiko ne karhu tahi oli kaatamatta, eletteinkö siellä hyvästi vai huonosti; kaikki oli heistä yhtäkaikki.

Toisena iltana lehmien löytämisen jälkeen katosi Oukkarin alun toisellakymmenellä oleva, Matti niminen poika. Hänet oli vielä myöhän nähty olevan peltoa purastamassa muka, mutta nyt hän oli kadonnut kuin kaste maahan, eikä tietty, oliko hän joutunut puuhun vai pitkään. Koetettiin huhuilla ja huudella, ja kun ei siitäkään apua ollut, puhalsi Juho jo useat kerrat tuohiseen ämyriinsäkin, jota vaan hätätilassa käytettiin. Vaikka Juhon torvi oli maan kuulu vahvasta äänestään ja vaikka se oli aina eksyksiin joutuneen kotimökille ohjannut, ei kuitenkaan Mattia kuulunut. Levotonta yötä täytyi nyt ruveta viettämään Matin vuoksi, sillä oli jo niin myöhäinen, ettei voinut lähteä häntä etsimäänkään.

Aamulla varhain auringon noustessa tuli Matti, mutta hän ei ollut yksin, sillä hänellä oli kumppanina Römölän Vilho niminen poika. Vilho oli vähän vanhempi Mattia ja hänellä oli kädessä pienireikäinen oravapysy. Ilo loisti poikien silmistä.

"Missä sinä olet ollut? Koko yön olemme sinua peljänneet; ja missä sinä olet Vilhoon yhtynyt?" sanoi Juho vähän nuhtelevaisesti.

"En minä ole ollut missään pahuudessa... Me — me olemme, isä, ampuneet karhun," sanoi Matti loistavin silmin.

"Karhun! Älä narraa," sanoi Juho, hypähtäen ylös makuultaan.

"En minä narraa ... emmekö olekin, Vilho?" sanoi Matti.

"Olemme me ampuneet karhun, tosi se on. Ellette usko, niin lähtekää katsomaan," vakuutti Vilho.

Juho pisti päälleen ja sitten lähdettiin karhua katsomaan.

Kun tultiin haaskoille, makasi siinä iso uros-karhu verissään. Metsän kuningas peitettiin vahvasti kuusen havuilla ja jätettiin siihen, sillä mitäpä he sille muuta voivat.

"Kuinka te uskalsitte, tuommoiset poikanulikat, käydä niin vaarallisen elävän kimppuun?" kysyi Juho ihmetellen.

"Uskalsimmepa tuota vaan," sanoi Vilho hymyssä suin, heilutellen uljaasti pyssyänsä.

"Ei lavaa ei mitään."

"Mistäpä semmoisen olisimme saaneet ... tuolta kuusenjuurelta vaan..." sanoi Vilho, viitaten taampana olevaa tiheä-oksasta kuusta.

Juho meni katsomaan ampumapaikkaa ja pojat seurasivat jäljessä.

Kuusi oli maahan asti oksainen ja hyvin luppoinen. Ainoastaan muutamia havuja oli pantu haaskan puolelle suojaksi.

"Tässä me vahtasimme ja tästä minä ammuin.. Veitsenikin on jäänyt tuohon...; sen päällä oli pyssynsuu," sanoi Vilho, ottaen veitsensä ja pistäen sen tuppeensa.

"Mutta jos otso olisi tullut tältä puolen?"

"Mutta sepä ei tullut... Korvesta päinhän se..."

"Kuinka se kävi? — kertokaapas."

"Minä tulin jo hyvään aikaan illalla teidän mökkinne saataville. En uskaltanut näyttää itseäni teille, sillä pelkäsin, että olisitte estänyt aikeeni. Piilostani tähtäilin Mattia, saadakseni puhutella häntä ja kumppanikseni, sillä enhän olisi osannut yksinäni haaskalle. Ilokseni huomasi hänet kaivelemassa kangasta. Heti annoin hänelle merkin, että tulisi luokseni. Kun hän tuli, esittelin hänelle asian ja hän suostui kohta tuumaani. Matti olisi käynyt teille ilmoittamassa lähtönsä, mutta minä estin sen, sillä tiesin, että te ette päästäisi häntä.

"Haaskalle päästyämme laitimme heti tämän vahtipaikan ja rupesimme vahtimaan..."

"Eikö hyvin peljättänyt?" keskeytti Juho.

"Eipä pahoinkaan; tuntui tuo vähän oudolta sydänelässä, mutta hätää se ei tehnyt."

"Mitäs olisitte tehneet, jos karhu päälle?..."

"Päätimme kipasta puuhun, ennenkuin otso kerkiäisi."

"Entä sitten? Kertokaa!"

"Kun viimeinen ämyrinne törähdys myöhän illalla kuului, yritti otso jo silloin tulemaan haaskalle. Mutta kun se sen kuuli, seisahtui se ja alkoi hiipiä metsään takaisin; tämän teki otso niin varovasti ja hiljaa, että tuskin risahdusta kuului. Harmiksi tahtoi käydä, mutta ei ollut muuta neuvoa kuin täytyi ruveta odottamaan, että eikö tuo vielä tulisi. Päivä jo alkoi ruveta sarastamaan, eikä vielä kuulunut mitään. Ikäväksi alkoi käydä aika ja tuumailimme jo kuiskimalla toisillemme, että lähtisimme pois. Mutta samassa tuokiassa rupesi metsästä kuulumaan jonkulaista kähnimistä. Sydän sykähti silloin ja minä vedin pyssyni hanan vireille, sekä panin uuden nallin piikkiin.

"Kauvan ei viipynytäkään, ennenkuin otso tuli näköisälle. Hiljaa hiipien se tuli ja näytti hyvin varovaiselta. Rauhattomana pyöri hän ympäri ja tarkasteli kätkönsä joka puolelta. Sitten se rupesi rivosti syytämään sammalia pois haaskan päältä, ja saatuaan sen paljaaksi, laskeusi se kypälillensä ja alkoi levollisen näköisenä aterioida.

"Otso oli melkein aina selin meihin, paitsi silloin kuin se tarkastellessaan ympäri pyörähteli; selin se oli meihin nytkin, kun hän syödä ahmi. Minä en uskaltanut sitä ampua takaapäin, kun pyssyni oli kovin pienireikäinen, odotin vaan sitä hetkeä, jolloin se kääntyisi päin. Tupalalta tuntui aika; emme tohtineet oikein hengittääkään, mutta karhu ei vaan kääntynyt.

"Tästä tupalasta tilasta päästi meidät pieni sattumus. Matti liikahti vähän, korjatakseen huonoa asemaansa. Tätä tehdessä risahti joku kuiva risu poikki. Vaikkei risahdus ollut sen isompi, huomasi otso kuitenkin sen. Se käännähti sivuttain meihin, mutta ei noussut kypäliltään jalvoilleen; se näytti kuuntelevan tarkasti; silloin tähdin minä korvan sisään ja laukasin.

"Kauheasti karjasten hyppäsi otso pystöön kahdelle jalalle, mutta kaatui heti. Tätä teki se useat kerrat, mutta vihdoin jäi se liikkumattomaksi.

"Tällä välin kivasimme me puuhun. Tähän saakka emme peljänneet sanottavaa, mutta kun otso kuolon tuskissa mellasti, niin kauheaksi alkoi käydä. Olen kuullut sanottavan, että karhulla on yhden miehen mieli ja yhdeksän miehen voima. Emme sittenkään vielä uskaltaneet puusta pois laskeuda, vaikkei karhu enään liikahtanutkaan. Luulimme, näette, että se kavaluudella heitti itsensä kuolluksiin, saadaksensa meidät kynsiinsä. Vasta sitten kuin oli jo melkein selvä päivä, tulimme vakuutetuksi, että karhu oli todellakin kuollut, ja silloin uskalsimme laskeutua puusta alas."

Näin kertoeli Römölän Vilho hymyssä suin, mutta Oukkarista oli tämä niin kauheata, että tukka pystyyn nousi. Olivathan pojat poikamaisuudessaan antautuneet silmin nähtävään hengenvaaraan. — —

Kyllä Oukkarissakin kovasti peljättiin Matin yöllistä poissa oloa, mutta Römölässä se vasta hätä oli Vilhon äkinäisen katoamisen tähden. Pienestä poikapahasesta pitäin oli Vilho pyssyä viljellyt ja metsästäjänä oli hän jo saavuttanut mainetta tarkkana ampujana ja oivallisena lintu- ja oravamiehenä; olipa hän koirainsa avulla jo eräänä kertana kaatanut ilveksenkin. Vilho tunsu itsekin, että hän on

saavuttanut metsästäjän mainetta. Tämä kiihoitti kunniantuntoaan ja hän himoitsi saadaksensa maineensa täydelliseksi. Kauvan oli hän mielessään miettinyt, kuinka pääsisi karhun kimppuun ja saisi sen kaadetuksi; jos se onnistuisi, olisi hän tarkoituksensa voittanut. Hän ei kuitenkaan ilmoittanut kenellekään tätä uhkarohkeaa mielipidettänsä, sillä hän oivalsi, että kaikki olisivat pitäneet hänen mietteitään pelkkänä hulluutena ja kokeneet ehkäistä hänen aikeitansa, jos semmoinen tilaisuus sattuisi tarjoontumaan.

Kun hän sitten kuuli karhun kaataneen Oukkarin molemmat lehmät, päätti hän mielessään, että mennä sinne onneansa koettelemaan. Niin salaa kuin suinkin voi, otti hän pyssynsä ja ampumaneuvot mukaansa, vähän evästä taskuunsa ja pökäsi suoraan metsään, ettei kukaan häntä näkisi.

Kun sitten ei Vilho yöksi kotiin tullutkaan, kuten ennen tavallisesti, tuli koko talon väki pahaan hätään. Hypättiin naapureissa ja kaikilta ihmisiltä kyseltiin, että eikö kukaan olisi heidän Vilhoa nähnyt. Ja kun ei mitään muuta tietoa saatu, kuin että joku oli hänet aamulla varhain nähnyt pyssyn kanssa metsään menevän, niin yltyi pelko ja hätä kahta kauheammaksi. Mutta huomena se vasta kukkurilleen nousi, kun ei Vilhoa vielä nytkään ollut kotiin saapunut, vaikka päivä oli jo hyväsestään kulunut. Kymmenenkin laisia turmia koetettiin keksiä, joissa hän olisi tuhonsa saanut, ja itsekukin koetti olla mestari arvaamaan oikean turman laatua. Vilho oli vanhempiansa nuorin lapsi ja hekin kävivät kovin levottomiksi ja lohduttomiksi. Viimeiseltä ei isä voinut muuta tehdä, kuin ruveta Jaakopin tavalla voivottelemaan: "Voi minun poikaani, voi minun poikani."

Suuriksi kävivät Römöläisten, semminkin vanhempien silmät, kun Vilho myöhemmin illalla tuli kotiin ihka elävänä, vieläpä aivan vahingoittumattomanakin.

"Missä, Jumalan tähden sinä olet ollut...? Kun saattaakin semmoisen murheen laittaa meille, eikä sanokaan edes kenellekään..." sanoi vanha isä nuhtelevaisesti, kun näki Vilhon.

"Älkää olko, isä, millännekään, minä olen kaatanut karhun viime yönä," sanoi Vilho iloisesti.

"Karhun! Älä joutavia narrittele," sanoi ukko kulmiaan rypistellen.

"Oikein totta; kuinka minä teille voisın valehdella," vakuutti Vilho.

"No, herran tähden, missä sitten... Kerro ... sano," sanoi ukko, remauttaen suuret harmaat silmänsä seljälleen, niin että tuuheat kulmakarvat nousivat siansa ylemmäksi.

"Tuolla Lemmesvaaran korvessa, Oukkarien lehmien haaskoilta..." sanoi Vilho.

"No voi sun poikaa! Onpas sinussa miestä tulossa, mutta siitä hyvästä annan minä Oukkarille lehmän," sanoi ukko ilosta liikuttuna.

Römölässä kääntyi nyt pelko ja murhe suurimmaksi iloksi ja riemuksi.

Kauvan ei joudettu miettimään ja iloitsemaan, sillä saalis oli saatava kotiin. Vankka ruuna pantiin aisoihin ja vielä läpi-yötä lähdettiin otsoa noutamaan. Vaikka Vilho oli väsyksissä, ei hän voinut olla mukaan lähtemättä, sillä "saalis miehen virkuttaa".

Vaikea kulku oli Lemmeskorpeen ja pitkiä kierroksia täytyi nevojen vuoksi tehdä, mutta eihän lujaa tahtoa voinut mikään estää.

Iloisesti hälisten tuotiin otsoa huomena kylään.

Sattui niin, että otson kanssa tulla rytistettiin kylään Käkelän kautta. Käkelän ukko oli jo hyvin vanha ja hän oli istumassa portailla heidän tullessaan. Ukko ei ollut kuullut ensinkään, että Vilho on karhun kaatanut.

"Lehmän raatoko, vai?" kysyi Käkelän ukko, kun näki, että rekeen oli peitetty jokin isompi esine.

"Ei kuin karhu," sanoi joku hiljaisesti, seisottaen hevosen kartanolle.

"Hääh? Karhuko kaatanut taas?" kysyi ukko, sillä hänen kuulonsa oli käynyt huonoksi.

"Eikä ole ... karhu on nyt kaadettu itse," sanoi Vilho hilpeästi kimakalla äänellä.

"Kuinka ... karhuko kaadettu, vai?" sanoi ukko, kallistaen korvaansa.

"Juuri niin," huudahti Vilho melkein ukon korvaan.

"Annas katson... Eihän toki liene tarkoituksesi puijata vanhaa miestä," sanoi ukko ja alkoi kömpiä

ylös.

Hän mennä köntysteli suoraa päätä reen luo ja kohotti peittoa; sitten pyyhkäsi hän kämmenellään pitkin otson lihavaa selkää.

"Tosi...; ei mitään vilppiä. Onko meidän kylässäkin semmoisia miehiä? Jos on, sen parempi heille — ... Kuka — hääh...?" sanoi ukko ja oikaisi itsensä suoraksi.

"Minun luodistani sai otso surmansa," sanoi Vilho.

"Kas pertanan poikaa ... miespä sinusta ... sen parempi sinulle... Mutta mistä — hääh?" tuumaili ukko.

"Lemmeskorvesta," selitti Vilho.

"Oukkarin lehmien haaskoiltako, vai?"

"Juuri sieltä."

"No, sen parempi Oukkarille. Mutta minulla on eräs ehdotus sinulle, poikaseni: riisukaa hevonen, pankaa talliin ja kauroja eteen... Metsän kuningas meidän tupaan...; siellä nyljetään se ja siitä hyvästä minä pidän aika peijaat. Mitäs sanot, vai hääh?" esitteli ukko.

"Karhu on minun poikani kaatama; paitsi sitä olen siitä hyvästä luvannut Oukkarille lehmän. Näiden syiden vuoksi en voi sitä kunniaa myöntää kenellekään, vaan otso on vietävä meille ja siellä nyljettävä," sanoi Römölän isäntä, joka oli tullut karhua vastaan-ottamaan ja oli juuri nyt paikalle saapunut.

"Ettetkö anna, hääh...? Mutta minä annan Oukkarille toisen lehmän, kun vaan karhu nyljetään meillä. Mitä sanot, hääh? Tahdotko turhaksi tehdä köyhän vahingon palkkion, vai?" sanoi ukko vakavasti ja katsoi kysyvästi Römölän ukkoa silmiin.

"Se on päätetty. Minä en tahdo kova-onnisen Oukkarin etuja vähentää... Riisukaa hevonen valjaista ja viekää talliin; sitten otso pirttiin — heti, pojat!" sanoi Römölän isäntä.

Tuumasta toimeen. Pian oli otsolta komea turkki riistetty ja myöhään yöhön juotiin iloisesti karhun peijaita, ylistellen nuorta päivän sankaria. — — —

Oukkarissa elettiin vaan entistä tavallista elämää, kappaletta kuivempaa vaan, sillä pienen lapsenkaan suuhun ei ollut maitotilkkaa antaa. Riettu tahtoi olla vielä pahalla päällä tapahtuneen kovan-onnen vuoksi.

"Kun et korjannut edes niitä haaskojakaan, olisihan niistä jotakaan ruoan-apua saanut," sanoi Riettu eräänä kertana.

"Mitäpä me niistä... Minkä Jumala on sallinut tapahtua, ei voi ihminen sitä toiseksi tehdä...; eiköpähän niistä olisi paljon tainnut ruoan-apua kointua ... kovin oli karhu raadellut," arveli Juho.

"Kyllä tässä kuolema tulee ... ei tässä muu neuvoksi tule...; tietäähän sen ... ei maidon märkää," päivitteli Riettu yhä.

"Vielä mitä ... — onhan meillä talo," lohdutteli Juho.

"Tämmöinen talo, pettuleivän talo, lehmätön talo! Miksikähän Jumala meitä niin kovasti kohtelee?" kiilasi Riettu edelleen.

"Mitä meidän syrjäisten Jumalan töihin tulee? Kaikki mitä hän tekee, se on sangen hyvin," sanoi Juho luottavasti.

Toviin aikaan ei puhuttu mitään.

"Olisit edes nylkenytkään... Olisi kerrankaan saanut oikeat kengätkään jalkaansa," nurkui Riettu yhä.

"Eihän sitten olisi saatu karhuakaan ammutuksi... Nyt kun kärsimystäsi koetellaan ja pitäisi nöyrtyä Jumalan tahdon alle ja kantaa nurkumatta ristiänsä, rupeat sinä nurisemaan ja tulet vaateliaammaksi kuin koskaan ennen...; se ei ole oikein, hyvä Riettu," vakuutti Juho.

"Mitähän tuosta mesikämmenen kaatamisesta sitten oli hyvää...? Ja puhuisi häntä *metsästä* kunnioittavamasti ... kylläkait se vastakin ... jos sattuisi vielä joskus jonkun elikon saamaan," tinki Riettu yhä, alkaen itkeä tihistää.

"Ei suinkaan se enään... Onhan karhu korvista ammuttu läpi...; mitenkä se vielä...? Sinä olet nyt epäuskoinen, ikäänkuin ei Jumalaa olisikaan...; paha ja kärsimätön olet myös...; en minä nyt sinun

kanssas..." sanoi Juho ja lähti kävelemään pois.

Tämä keskustelu tapahtui ulkona navetan luona — huono paikka, sillä navetta muistutti Rietulle niitä hyviä aikoja, jolloin heillä oli kaksi lehmää ja tämä muisto saatti hänet aina pahalle tuulelle ja nurisemaan.

Samassa kuin Juho sanoi viimeisen sanansa ja kääntyi menemään pois, alkoi metsästä kuulua iloista puheen hälinää. Molemmat he heti oivalsivat, että ihmisiä oli heidän mökilleen tulossa. Riettu koki pyyhkiä kuivaksi itkusta vetistyneitä silmiänsä ja Juho heitti menemisensä siihen. Molemmat he katselivat metsään päin, odotellen, keitä sieltä tulisi.

Samassa tuli näkyviin kaksi miestä ja yksi nainen. Kumpikin mies talutti nuorasta lehmää perässään ja nainen jäljessä ajeli niitä. Lähemmäksi tultua tunsivat he molemmat, että tulijat olivat: Römölän Vilho, Käkelän renki ja piika.

"Hyvää päivää! Me tuomme teille lehmiä," sanoi Vilho iloisesti, nähtyänsä Juhon ja Rietun.

"No minkä vuoksi...? enhän minä ymmärrä..." sanoi Juho hätäyksissään.

"Isä antoi lehmän sentähden kuin minä sain ampu karhun teidän haaskoiltaan ja Käkelän ukko silti kuin otso nyljettiin hänen tuvassaan. Näin tavoin tahtoivat he palkita, kun karhu kaatoi teidän molemmat lehmänne," selitti Vilho, pitäen pulskaa lehmää nuorasta kiinni.

"Katsopas, Riettu! Karhun kaatamisesta oli kuitenkin meillekin jotakin hyvää, ja Jumalalla oli sittenkin antaa meille lehmiä, vaikkot sitä uskonut," sanoi Juho iloisesti.

XIII.

Kotoisia kohtauksia.

Vaikka edellä on jo kerrottu yhtä ja toista Oukkarilaisten koti-elämästä, sietää se kuitenkin vielä tarkastelemista.

Oukkarissa ei juuri usein käynyt vieraita, semminkään ensimmältä, mutta kuitenkin sattui joskus niin, että joku kauvas sydänmaan saloille sortunut hevosenhakija tuli yötä pitämään Oukkariin, saadaksensa jotakin suojaa päänsä päälle, tahi että joku metsästäjä tuli sinne väsyneitä raajojansa lepuuttamaan.

Tulipa vieraat mistä syystä vielä tulivatkin, aina he tapasivat talossa vierasvaraisen ja ystävällisen isännän ja emännän. Mitä parasta talossa oli, sitä tarjottiin vieraalle. Kaikesti eivät vieraan varat olleet suuret, mutta tarjottiin sitä mitä oli, sillä: "Sitä lintu linnulle, mitä linnulla itsellään." Sattuipa joskus niinkin, ettei ollut muuta tarjottavaa kuin petäjäleipää, suolaa ja maitosinukkaa, mutta sitä ei hävetty, tarjottiin vaan ja hyvästä sydäimestä tarjottiinkin. Pää-asia oli vaan se, ettei yksikään vieras saanut jäädä ruokkimatta. — Vuode laitettiin ahtaasen mökkiin semmoinen vieraalle, että siinä voi raajansa suoraksi oikaista, vaikka useinkin osa talonväestä sai nurkassa istua kykkien yönsä viettää.

Muutamana kertana kopeusi niin-ikään eräs hevosenhakija Oukkariin yötänsä viettämään. Tarpeesen olikin saada jotakin suojaa yllensä, sillä sade-ilma oli tulossa.

Vieras otettiin ilolla vastaan, kuten tavallista oli.

On jäänyt mainitsematta, että Oukkarin tupaa käytettiin kolmenlaiseen tarpeesen, sillä siinä asuttiin, kylvettiin ja puitiin elot. Juuri samana iltana kuin vieras taloon saapui, oli Oukkarin väki kylpeä peidellyt.

Kuten ennenkin, tehtiin vieraalle kantojen väliin lattialle vuode.

Vieras ei ollut tottunut tällaisiin oloihin. Kun niin pienessä mökissä oli paljon ihmisiä ja kun vielä päälliseksi siinä oli illalla kylvetty, tuntui hänestä niin hirveän tukalalta, ettei hän voinut unta saada. Vesimärkänä oli hän palavasta ja henkeä ahdisti. Kun kerran tällainen tukaluus ja unettomuus vaivasi, ilmestyi siihen pian muutakin lisäksi, rupesi, näette, lattialta kömpimään syöpäläisiä vaatteisiin, jossa ne kuhvivat ja kähnivät, tehden olon aivan sietämättömäksi ja tukalaakin tukalammaksi. Talon väki nukkui vaan niin makeasti ja raskaasti, kuin he olisivat maanneet parhaassa huoneessa höyhenpatjoilla; kuorsaamisen hyrinä kuului vaan joka paikasta ympäri mökkiä.

Mökissä oleminen kävi vieraalle vihdoin sietämättömäksi. Hän hiipi hiljaa ulos, saadaksensa hengittää edes raitista ilmaa. Ilma oli muuttunut melkein rajumyrskyksi. Vettä satoi taivaan täydeltä ja tuuli vinkui puiden latvoissa, sujuttain tavasta vahvatkin puut lähes luokan muotoon, josta asemasta ne taasen vonkuen ponnahtivat entisiin asemiinsa, sujuakseen yhä uudestaan.

Kauvan ei vieras joutanut miettimään, sillä hänen täytyi hakea jotakin suojaa tulvanaan tulevaa sadetta vastaan, sillä mökkiin ei hän tahtonut takaisin mennä. Kiireesti ohjasi hän askeleensa vajaa kohden ja sinne päästyänsä kapusi hän ylisille ja kuoppausi siellä oleviin heiniin maata.

Unta ei tullut sielläkään, sillä myrsky ulvoi ja pauhasi vonkuen heikosti rakennetun vajan patsaissa, nurkissa ja onkaloissa, heilutellen ja rusautellen sitä sieltä ja täältä. Joka hetki pelkäsi vieras vajan kaatuvan ja tämän tähden ei hän voinut silmää ummistaa.

Näin tavoin oli yö kulunut lähelle aamua. Silloin tuli yhä rajumpia myrskyn puuskia ja vaja vapisi, rutisi ja heilui entistä kovemmin. — Yht'äkkiä kaatui se ylönkuppuraisiaan, patsaineen, parvineen, kattoineen päivineen. Vieras säikähti pahanpäiväiseksi, sillä katon kourut ja patsaat tulivat kolisten hänen niskaansa. Onneksi ei hänelle tullut mitään vahinkoa, syvälle kun oli kuoppaantunut heiniin ja niin pääsi hän pelkällä säikähdyksellä.

Ei ollut vieraalla muuta neuvoa kuin palata mökkiin, mutta siellä nukkuivat kaikki mökin asukkaat niin rauhallista ja lepeellistä unta, ettei missään muuallakaan sen paremmin nukuta.

"Onkos hullumpata...! Eipä se koskaan ennen ole kaatunut," sanoi Juho aamulla ja rupesi levollisesti samaan tapaan rakentamaan vajaan. — — —

Ei ollut Oukkarin lapsilla isoja hupeja eikä isoja huvittelupaikkoja. Kesäisinä aikoina olivat kyllä ahot, vaarat ja salot avaroita paikkoja, joissa lapset saivat vapaasti temmeltää. Viattomia leikkejä ja ruumiin liikkeitä ei isä kieltänyt, mutta tarkan vaarin otti hän kaikista lastensa toimista, teoista ja puheista ja liikoja ei hän suinkaan kärsinyt lastensa tekevän.

Niin, kyllähän kesällä oli lapsilla parempi, mutta toista oli talvella. Ketineet olivat huonot ja kylmät olivat talviset ilmat. Mökki taasen kantoisine latioineen oli niin ahdas, ettei siinä olisi sopinut tikahtamaan, jos mielikin olisi tehnyt.

Usein käypi niin, että hätä neuvon keksii, ja niinpä tässäkin. Navetta oli välkeämpi kuin tupa, eikä sen lattialla ollut kantojakaan. Keskelle lattiaa oli Juho laittanut pöngän, kannattamaan kattoa, joka alkoi painua sisään. Tämän hienokaisen tuen oli Juho kuorinut, jonka vuoksi se oli jotenkin sileä.

Navettaa ja katon pönkää käyttivät nyt lapset hyväksensä, kun he tahtoivat leikkiä. Hiljaa toisillensa kuiskien ilmoittivat he, milloin sitä lähdettiin. Hiipien pujahtivat he yksi toisensa perästä ulos mökistä ja navettaan piti heidän matkansa. Useallakaan heillä ei ollut kengän aanaakaan jalvoissa ja muutoinkin vilkkui paljas iho, mutta vähät siitä. Paljain jalvoin vaan tarvottiin paksussa lumessa ja kovassa pakkasessa navettaa kohden.

Vanhimmat lapset ottivat joskus nuorimmankin, hädin tuskin kävelemään ruvenneen lapsen mukaansa, ottamaan osaa yhteiseen iloon. Enimmiten koetettiin kumminkin lähteä pienokaiselta salaa, sillä eihän aina olisi viitsitty ottaa häntä mukaan. Harvoin tämä viaton pettäminen kuitenkaan onnistui, sillä pienimmistäkin toisien lasten liikkeistä ja kuiskeista huomasi pienokainen, mitä heillä oli tekeillä. Yrittivätkö toiset silloin pujahtelemaan mökistä ulos, päästi pienokainen semmoisen parakan, että hänet täytyi välttämättömästi ottaa mukaan. — Eihän lapsi tahtonut olla poissa niistä iloisista ja hauskoista hetkistä, joita navetassa vietettiin.

Sattui niin, että eräänä talvena tuli muudan mies Oukkariin muutamaksi ajaksi majaa pitämään. Hän tarvitsi jotakin rakennusta varten melkeän joukon tavallista isompia puita. Hän oli kruunun metsistä ostanut niitä ja oli nyt hakkaamassa ja kokoamassa erään kumppanin kanssa ostetuita puitansa.

Tämän huomioon otti heti lasten umpimieliset salaviittaukset ja ulospujahtelemiset. Hän otti selvän lasten vehkeistä ja huomasi, että he kulkivat navetassa leikkimistä varten.

Eräänä päivänä pyrkivät vanhimmat lapset taasenkin nuorimmalta salaa menemään navettaan. Mutta tämä älyten, mihin sitä taaskin mennään, nosti nytkin semmoisen porun, että kylläkaiketi riitti. Jo olivat vanhimmat menneet, mutta vähäväkisin heistä, kuten tavallista, jäi jälkeen. Ei ollut hänelläkään minkäänlaisia jalkineita, eikä paljon muutakaan vaatetta. Tämä palasi takaisin ja väänsi syliinsä parkuvan sisarensa, ja alkoi retostaa häntä ulos. Pienimmällä ei ollut minkään muunlaista vaatetta yllä kuin rikkein paita satkale.

Taavetti — se oli vieraan nimi — seurasi heidän menoansa. Pihalla oli paljon lunta, sillä oli ollut iso pyry. Vanhimmat lapset juoksivat paljain jalvoin navettaan, niin että lumi pölisi, eivätkä piitanneet koko

lumesta yhtään mitään. Vähän vaikeammaksi tuli vähäväkisemmän, toista kantaa retostavan kulkeminen. Hänellä olisi ollut tietämistä itsessäänkin ja kuitenkin täytyi hänen toista kantaa. — Pihalle tultuaan kaatuivat sekä kantaja että kannettava ylönkuppuraisiaan lumikinokseen. Kun kinos oli kylmällä pyryllä viime yönä muodostunut, oli se niin pehmeä, että he molemmin muksahtivat sinne umpipäähän, niin, ettei heitä ensimältä näkynyt ensinkään; pian kuitenkin rupesi kinoksesta näkymään soristelevia pikku käsiä ja jalkoja. Ei valitettu, ei itketty, eikä huudettu apua; ylös vaan pyrittiin ja yritettiin uudestaan. — Ja navettaan sitä mentiin — nurkumatta mentiin.

Vieras halusi omin silmin nähdä, minkälainen leikki- ja ilopaikka lapsilla oli navetassa, jonne he kaikkien vastuksien lävitse niin innokkaasti ja hartaasti pyrkivät.

Hän meni navetan ovelle.

"Voi, voi...! Taavetti tuli," sanoi joku lapsista ja he lakkasivat leikkimästä.

"Älkää olko millännekään...; leikkikää vaan ... — olenhan minä teidän ystäväanne ... ja minä sitten annan taasen kyytiäkin..." kehoitti vieras.

Ujous katosi lapsista vähitellen, sillä he olivat perehtyneet vieraasen ja kutsuivat häntä nimeltänsä vaan Taavetiksi.

Hiljolleen läheni kaksi heistä keskellä lattiaa olevaa patsasta ja asettuivat niin, että he tulivat vastakkain toisiansa, patsas välissä. Sitten ottivat he patsaasta kiinni ja alkoivat hiljolleen pyöriä patsaan ympäri. Pyöriessään lauloivat he omituisella nuotilla seuraavaa omaa kyhäämäänsä laulua:

"Remputa, rämpytä, ramputa rallaa,
Näin sitä meilläkin ympäri pannaan.
Patsahan ympäri tanssimme kaikin,
Toisetpa kohta jo vuoronsa saikin.
Hauskapa meidän on leikissä olla,
Kenpä nyt tahtoisitanssihin tulla?"

Ensinnä kävi pyöriminen hitaasti, ikäänkuin ujostellen, mutta vähitellen se yltyi, samassa kuin laulun tahtikin tiheni; viimeiseltä vauhti oli niin kiihkeä, etteivät voimat olisi sen enempää myöntäneet.

Toisien tätä tehdessä katsoivat muut lapset hymyillen toisien menoa ja huojuittelivat ruumistaan tahdin mukaan —; täydellinen tyytyväisyys loisti heidän kasvoistaan. Tuo vähäväkinen parikin, mikä oli alastonna juuri lumikinoksesta noussut ja viimeiseksi paikalle saapunut, oli unhottanut kaikki vastukset ja kommellukset, mitkä heitä tänne tullessa olivat kohdanneet, ja ilo loisti hänen silmistään. Paljaaseen ihoon takertunut vitilumi sulasi parhaaltaan ruumiin lämmön vuoksi, ja lokoillen putoili se punottavasta ihosta, mutta mitäpä siitä — mitä se oli sen hauskuuden suhteen, jota täällä saatiin nauttia.

Kun kukin oli laulun tahdin mukaan saanut pyöriä patsaan ympäri, lähtivät he tyytyväisinä pois.

Juho oli kyllä ottanut huomionsa lasten navettaleikit; hän oli salakättä tarkastellut niitä, mutta kun huomasi ne olevan viatonta laatua, ei hän hennonnut kieltää heitä.

Tuo toisen kantaja sairastui nyt kovasti. Kova kuume nousi hänen ruumiisensa. Koko ruumis vapisi kuin sarpa virrassa ja heleä tuskan-puna nousi hänen kasvoihinsa. Hän ei taipunut panemaan makuulle, vaikka vanhemmat, vieras ja toiset lapsetkin siihen kehoittivat.

Parina päivänä sairastumisensa jälkeen piti hän erin-omaisen tarkan huolen siitä, milloin toiset lapset menevät navettaan leikkimään. Sinne sitä piti hänenkin päästä, vaikkeivät voimat olisi riittäneetkään. Vavisten seisoi hän ja katseli toisien pyörimistä hymyillen, voimatta kuitenkaan itse osaa ottaa tuohon hauskaan iloon. Toisena päivänä piti toisien lasten kantaa hänet pois, koska hän ei omin voimin pysynyt enään pystyssä. Silloin täytyi pikku Tiinan panna makuulle.

"Kuule, Antti, kuule!" sanoi pikku Tiina huomena itseään vähän isommalle veljelleen.

Kutsuttu meni ja kallisti korvansa likelle sairasta.

"Sanokaa minulle, milloin menette leikkimään tuonne navettaan ... minun olisi vähän parempi," kuiskutti pikku Tiina.

Puhuteltu oikasi itsensä ja meni kuiskuttamaan jotakin toisien lasten korvaan.

Syvin hiljaisuus ja alakuloisuus saavutti sisarukset.

Kappaleen ajan kuluttua meni vanhin sisaruksista pikku Tiinan luo, kiersi kätensä hänen kaulaansa ja kuiskasi hänen korvaansa:

"Nyt me menemme."

"Menkää te vaan, minä en jaksa ... mutta kun kuulen, niin minun on parempi," sanoi pikku Tiina ja painoi raukeat silmänsä kiinni.

Näin tapahtui useana päivänä.

"Kuulkaa!... Menettekö te taas sinne ... tuonne navettaan...? Onko se meidän kukko jo tullut kotia? — Se on niin komea, komeampi kuin pappilan," sanoi pikku Tiina eräänä päivänä toisille lapsille.

Lapset olivat viime kesänä käyneet vanhempiensa kanssa kirkolla; silloin olivat he käyneet pappilassakin. Ihmetellen olivat lapset katselleet kanakarjaa ja sitäkin enemmän karjan ylpeää isäntää, kukkoa, mikä korkeasti kirkuen näytti heidän mielestään hirmuisen mahtipontiselta ja käskevältä. Olipa kanakarja lasten mielestä jotenkin yhtäläinen kyläläisien itsiensäkin kanssa, koskapa he olivat puolikesuja ja kuitenkin siksi arkoja, etteivät kiinni antaneet, mutta kukko oli vaan komea ja käskevä.

Kun he tältä kyläretkeltä kotiin tulivat, tuli huuhkaja aivan Oukkarin mökin viereen ja alkoi siinä huuhkata jyryyttää. Ensimmältä säikähtivät lapset tuota rumaa ääntä niinkuin jotakin hirmua. Mutta kun Juho heille näytti linnun ja selitti, että se on heidän kukko, rupesivat lapset todellakin pitämään huuhkajaa omana omaisuutenaan ja kukkonaan. Sen äänteleminenkin tuli heille niin kodikkaaksi ja oli heidän mielestään paljon kauniimpaa kuin pappilan kukon.

Syksyin, keväimin tuli huuhkaja säännöllisesti Oukkarin mökin luo ja ilmoitti säännöttömällä rumalla äänellensä läsnäolonsa. Silloin aina lapset menivät ihastuksella kukkoansa katsomaan ja kuuntelemaan; eipä kummakaan, sillä olihan se heidän mielestään paljon parempi pappilan pöyhkeilevää ja ylpeätä kukkoa.

Tätä kaipasi nyt pikku Tiina, sillä eihän huuhkajaa ollut taaskaan kuulunut pitkiin aikoihin, talvi kun oli — ja Tiinan oli niin paha olla, kun poltti kovasti ja tuntui kovin tukalalta. Olisihan ollut parempi, kun olisi kyennyt menemään navettaan, toisien kanssa laulun mukaan pyörimään patsaan ympärillä, mutta sitäpä ei kyennytkään tekemään, eikä kukkoakaan kuulunut — — — oli vaan niin tukala, paha ja ikävä.

"Nyt on talvi, ei meidän kukko ole vielä tullut," sanoi Kaisa niminen sisar sairaalle siskolleen, hellästi puristaen häntä kaulasta.

"No, menkää te sitten navettaan leikkimään ... minunkin on sittemmin parempi ... tottahan meidänkin kukko tulee, kun aika joutuu ja silloin on parempi — — Tiinaa väsyttää," sanoi sairas ja hän vaipui hermottomana vuoteelleen.

"Nyt me menemme taasenkin navettaan," sanoi Kaisa sisar eräänä päivänä osan-ottavalle, sairastavalle siskolleen.

"Niinkö — navettaanko patsaan ympärille?..."

"Meidän kukkoko — —? onhan se komea, komeampi kuin pappilan — sitä oli niin hyvä katsoa...; hyväpä oli siellä patsaan ympärilläkin olla, mutta enhän voi," sanoi sairas katkonaisesti. Samassa valahti hän maaperävuoteellensa ja elämän kovuus oli uhrinsa ottanut.

Siihen jäi toisien lastenkin meno navettaan ja tänään ei ollut ketään patsaan ympärillä pyörimässä.

Pikku Tiina se vietiin navettaan, mutta kalpeampana ja tyyneempänä entistään. Eipä hän pyrkinyt enään patsaan ympärille pyörimään, eikä mahtavaa kukkoaan kuulemaan; tyyneenä ja rauhaisena makasi hän vaan isän veistämällä laudalla navetassa.

Seuraavina päivinä kävivät toiset lapset kuten ennenkin navetassa, mutta nyt eivät hekään pyörineet patsaan ympäri, vaan syleilivät rakasta siskoaan ja leikkikumppaniaan, mikä oli heidät jättänyt. — — —

Niinhän se oli. Pikku Tiina haalattiin kirkolle ja olipa vähältä, ettei hän ollut nyt yhtä suuri kuin muutkin onnellisemmat. Hautausmaan syrjäiseen kolkkaan oli hiekkakankaasen kaivettu kolo hänellekin, samaan tarhaan kuin kaikille muillekin, ja siihen kytkähti pikku Tiina lepoonsa yhtä hyvästi kuin mikäkin muu yhteiskunnan paras pohatta. — Siinä suhteessa oli pikku Tiinallakin täydelliset yhteiskunnalliset oikeudet. Totta kyllä on, ettei saattojoukossa ollut mitään loistavaa seuraa, mutta oli siinä kuitenkin isä, äiti ja sisarjoukko, ja he ehkä tiesivät ja tunsivat köyhän kohtalosta enemmän kuin koko maailma yhteensä.

Niin. Vähitellen haihtui Oukkarilaisista tuokin surun tunne, sillä olihan se vaan sallimuksen tahto. Olisihan annettu vaatetta ja ruokaa Tiinallekin kyllitellen, jos olisi voitu. Olisihan kaikki elämän tarpeet ja mukavuudet laitettu koko perheellekin, kun vaan olisi voitu. Oli yritetty kaikki mitä oli voitu, mutta

sittenkin oli kaikenlaisia vajavuuksia ja puutoksia. Katkeralta tosin tuntui Oukkarin vanhuksista ajatus, että eiköhän se olisi voinut toisinkin olla, mutta eiväthän parhaalla tahdollakaan voimat riittäneet ja minkäpä sille sitten tekee. — — —

Yhä enemmän kiintyivät jäljelle jääneet Oukkarin lapset tuohon heille vasta tulleen ja osaa-ottavaan tukki-Taavettiin. Eipä kummakaan, sillä eihän usein oltu Oukkarissa vieraita nähty, sitä vähemmän semmoisia, joilla olisi hevonenkin. Jos hän milloin ajoi mökille, ei hän sinne salaa päässyt, sillä lapset siitä kyllä huolen pitivät, ettei niin saanut käydä.

Tämä Taavetti oli lapsille koko lohdutus tämän surun aikana, sillä olihan hän niin ystävällinen.

"Mitenkähän on, saako pikku Tiina pyöriä patsaan ympäri, vaikka hän on kuollutkin?" kysyivät lapset eräänä kertana Taavetilta.

"Saa se; paljon paremman patsaan ympärillä pyörii Tiina nyt kuin teistä yksikään," sanoi Taavetti ja kyyneleet valuivat hänenkin silmistänsä.

Sittenkuin Taavetti taaskin lähti hevosellaan metsään ajamaan, oli koko Oukkarin lapsiliuta hänen kannaksillaan.

"Kyllä se niin on, että teidän täytyy nyt kotiin palata, sillä olettehan alastomia kuin nykyt linnut," sanoi Taavetti kappaleen matkan päässä lapsille, jotka kaikin mokomin kokivat pysytellä kannaksilla.

"Ei ... antakaa meidän vielä olla... Ei meillä ole vilu ... kyllä me vielä..." kokivat lapset sanoa, vaikka huulet olivat siniset ja vaikka kylmän tähden hampaat värisemisestä niin kalisivat, ettei puheesta tahtonut tulla mitään. Vihdoin lähtivät he juosta vilistämään takaisin, että lumi suihtusi, ja niin oli saatu taaskin haluttua kyytiä.

Eräänä tämmöisenä kertana oli Kaisa niminen tyttö taasenkin Taavetin kannaksilla. Hän koetti pelkästä säälistä häätää puoli-alastonta lasta palaamaan takaisin, mutta tyttö ei vaan taipunut.

"En minä ennenkuin vaarakupeen kivellä..." sanoi hän vaan ja olla jauvotti kannaksilla.

Vaarakupeen kiven kohdalla pudottikin tyttö itsensä kannaksilta, niinkuin luvannutkin oli, mutta kaatui kinokseen.

Tytön yllä ei ollut muuta kuin kulunut läningin tapaan kursittu vaate; joku hakaspari piti sitä takaapäin kiinni.

Tytön kaatuissa lumipurkuun, aukesivat nuot hakasparit ja läninkiresu soljahti pois päältä vyötäreitä myöten. Silloin huomasi Taavetti, ettei tyttöraiskalla ollut edes paidan ransaakaan. — Aivan paljain ihoin muljahti hän hankeen.

Vieras säikähti tuosta kolttosesta niin, että hän seisotti hevosen ja riensi apuun.

"Ei, ei... Kyllä minä tästä..." sanoi tyttö ja samassa hyppäsi hän ylös, vetäsi läninkiresun ylleen ja lähti juosta vilistämään mökkiä kohden, niin että lumi pölysi.

Vieras hämmästyti tuosta tepposesta niin, ettei hän voinut toviin aikaan paikalta liikkua. Hän katsoa tuijotti tytön jälkeen niin kauvan kuin hän pääsi mökin ovesta sisälle.

Kun vieras palasi metsästä, juoksi tyttö häntä vastaan pihalle.

"Pääsinpä minä sieltä itsekin," sanoi hän, nauraa virnistellen ja oli niin iloinen kuin ei olisi mitään tapahtunut.

Tämmöisiä yhä uusia näkö-aloja aukesi ehtimiseen vieraan eteen Oukkarissa, ja hän suuresti kummaili sitä mielessään, etteivät kaikki Oukkarin lapset olleet kuolleet elämän puutoksiin. — — —

Juho piti aina vaan sangen tarkkaa huolta lastensa kasvatuksesta: etenkin heidän rehellisyyttänsä piti hän tarkasti silmällä.

Äidin kanssa kävivät lapset joskus kylällä, niinkuin kirkossa ja lukusioilla, sillä Juho, ainoana työmiehenä, ei joutanut niin vähäväkisen ja hidaskulkuisen joukon johtajaksi.

Näiltä retkiltänsä toivat lapset kotiin tullessansa minkä mitäkin kalua ja esinettä. Häävejä ne eivät tosin olleet, mutta onhan lapsi aina halukas omistamaan ja haltuunsa saamaan semmoista, jota ei hänellä itsellään ole, vaikkeivät ne muiden mielestä olisikaan mistään arvosta. Nämät eivät olleetkaan sen parempia kuin muilta hyljätyitä ja pois nakatuita mitättömiä ja arvottomia kappaleita, niinkuin

rikkeimiä pulloja, posliinin- ja kivikupinpalasia ja muuta semmoista. Kuitenkin olivat nämät Oukkarin lapsista suuresta arvosta heidän tavarastossaan, sillä eihän heillä itsellään mitään semmoista ylellisyystavaraa ollut. Näitä mielikalujaan kokoilivat he rikkaläjistä, nurkkien takaa ja mistä milloinkin sattuivat niitä löytämään, eikä äiti ollut millänsäkään koko tuosta lasten tavarankokoamisesta.

Kaukaan aikaan ei Juho näistä uusista tavarankokoamisista tiennyt yhtään mitään, sillä lapset pitivät niitä piilossa jossakin metsänkolossa Lemmesvaaran rinteellä. Tämä oli heidän talospaikkansa ja se oli oikea juhla, kun he kesäisinä aikoina kokoontuivat joskus hetkeksi näitä aarteitansa ihaillemaan. — Vaikkei näistä tämmöisistä isä ollut koskaan mitään puhunut, oli lapsilla kuitenkin vaistomainen aavistus, ettei hän niitä suvaitsi; tämän tähden pitivät he aarrettansa isältä salassa.

Muutamana kesänä kävi Riettu erään poikansa kanssa lähimmässä kaupungissa. Hänellä oli sinne jotakin asiaa ja pojan otti hän mukaansa huvikseen, eikä sitä varten, että hänestä mitään apua olisi ollut. Poika olikin vaan kymmenvuotias ja siis tasaväkinen vanhanpuoleisen äitinsä kanssa jalan kävelemään tuota kymmenen peninkulman pituista matkaa.

Kiireesti ei matka kulunut, mutta perille sitä vihdoinkin kumminkin tultiin.

Voi kuinka paljon katselemista oli äidillä ja pojalla kaupungissa. Tuntui siltä kuin eivät he olisi valveellaankaan, vaan näkisivät unta jostakin satumailmasta. Kuinka toisenlaisia olivat nuo monikertaiset, isoilla akkunoilla varustetut ja komeiksi maalatut pytingit, kuin heidän mökkinsä tuolla Lemmesvaaran korvessa. Ja entä ihmiset sitten? He näyttivät noiden yksinkertaisten sydänmaan asukasten mielestä niin kummallisilta, hienoilta, heikoilta ja pyntätyiltä, että Riettu poikineen pelkäsi heidät raukeevan yhteen tyhjään kuin saippuarakot, jotka hetken loistavat kauneilla väreillänsä, mutta pian sitten sammuvat.

Niin. Eipä Riettu poikineen juuri hyvää ajatellut viimein koko tuosta ihmeellisestä kaupungista. Kaikkiällä luulivat he näkevänsä teeskentelyä, tekokopeutta, luuloittelevaisuutta ja käskeväistä komentavaisuutta, jotka kaikki kuitenkin eivät heidän mielestään olleet mitään muuta kuin tyhmien, tai oikeimmittain kokemattomien varalta keksittyjä juonia.

Kauniit rakennukset ja niissä asuvat hienohenkiset ja -tuntoiset asukkaat rupesivat inhottamaan Riettua ja poikaa. Katukivet ja maa tuntuivat polttelevan heidän jalkojansa ja koko heidän vähäpätöisyytensä tuntui kutistuvan kokoon, ja tulevan niin pieneksi ja mitättömäksi. Pois, pois vaan teki heidän mielensä näiltä turhuuden markkinoilta, missä eivät he luulleet tunnolla olevan mitään sias. Tuonne kovaan kotiin paloi heidän mielensä, sillä siellähän sai olla vapaana, muiden pilkkaamatta, käskemättä, komentamatta ja huonouttaan häpeämättä, niin, ja vetää vapaata, raitista Jumalan ilmaa keuhkoihinsa, ja olla laillansa maailman valloittajana.

Semmoista sekavaa tunnettahan sitä oli heillä kaupungin menosta, ja eivät he itsekään tienneet, oliko se oikein vai väärin, mutta semmoiselta se heistä tuntui.

Kun näin asiat olivat, koki Riettu kiireen mukaan toimittaa niin, että he pääsisivät lähtemään tuonne metsämökkiiin, joka oli heidän ominainen ja omavaltainen maailmansa.

Kun tämmöiset mielipiteet kerran pääsivät vallalle noissa ensikertaa kaupungissa kävijöissä, eipä kauvan viipynyt, ennenkuin Riettu poikineen oli taasenkin tallustelemassa kotiansa kohden.

Kaupungissa ollessaan oli pojalla hyvä tilaisuus kartuttaa tuota heidän — lasten — omatakeista tavarastoaan. Hänen mielestään oli niin paljon tarpeettomana pois viskattu semmoista tavaraa, joka heille muka olisi isosta arvosta. Niitä hän kokoili suurella mielihalulla sieltä täältä ja pani omaan kassaansa. Paljon arvokkaampi oli tämä kokoelma kuin se, mikä siellä kotona oli. Paitsi kauniita, oikein kullatuita posliinin palasia, oli siinä melkein eheitä kahvikuppeja ja vateja, aivan terveitä hajuvesipulloja, kauniine nimileimoineen ja palkintomerkkeineen; samaten tyhjiä kengänmuste- ja ruo'astensailytysrasioita, mitkä tyhjennettyinä olivat pois viskattu. Näitä hyvyiksiä oli viimeiseltä karttunut pojalle niin paljon, että hänen oli mahdoton voida niitä kaikkia kotiin viedä. Tämän tähden täytyi pojan tehdä kalujensa kanssa valikoiminen, mitä hän veisi ja mitä jättäisi, mutta vaikea tehtävä se oli. Senkin seitsemään kertaan hän niitä katseli, käänteli ja väänteli, punnitsi sormissaan ja mietti, mutta tolkkua ei tahtonut tulla, sillä olisihan kaikki olleet vietäviä, mutta voimat kun eivät riittäneet. Viimein täytyi hänen jonkunmoinen vaali tehdä ja näitä valituitakin karttui niin paljon, että niissä oli kyllä hänelle kantamista.

Näistä pojan puuhista ei Riettu tiennyt mitään. Vasta kotimatalla kysyi hän pojalta, mitä tämän pussissa oli, kun se niin kalahteli. Poika selitti kokoilleensa kaupungissa ollessaan ulosviskatuita kapineita ja vievänsä ne toisille lapsille tuliaisiksi. Siihen selitykseen Riettu tyytyikin ja sitten ei niistä puhuttu koko kotimatalla mitään.

Iso ilo nousi Oukkarissa, kun Riettu ja poika tulivat kotiin. Juho ja lapset kokoontuivat tulleitten

ympäri ja tulvanaan sateli kysymyksiä ja vastauksia kahden puolen. Ilo ja tyytyväisyys loisti jokaisen kasvoista. Eipä kummakaan, sillä olihan kaksi heidän perheensä jäsenistä käynyt tuossa ihmeellisessä kaupungissa, josta he niin usein olivat kuulleet puhuttavan.

Kun ne vähät makeiset olivat jaettu lapsille, mitkä Riettu oli mukanaan tuonut, koetti Juho pojan pussia ja sanoi:

"Mitäs täällä on?"

Se kalahti Juhon mielestä niin oudosti.

"Mitä lienee poika kaupungista kokoillut toisille lapsille tuomisiksi," sanoi Riettu.

"Kokoillut kaupungista...! Niinkö —?" sanoi Juho vaaleten.

"Niinpä juuri...; mitäs kummaa siinä sitten olisi?" sanoi Riettu huolimattomasti.

"Mitäkö kummaa...? Minusta tuntuu, että puheessasi oli jotakin semmoista, jota ei siinä saisi olla. — Kokoillut, se on sama kuin itse ottaa ja itse ottaminen ei ole mikään muu kuin varkaus. Hyvä Jumala...! Ja mitä lienevät vielä tuolla pussissa?" puheli Juho hätäyksissään.

"Ei niitä ole varastettu," sanoi Riettu yhtäkaikkisesti.

"Ovatko ne sitten pyydetyt, vai?" sanoi Juho ja katsoi terävästi Riettua silmiin.

"No, ei niitä juuri ole pyydettykään, mutta eivät ne sen veroisia taida ollakaan," arveli Riettu.

"Vaikkeivät ne olisi tinanapin veroisia yhteensäkään, niin sittenkään ei niitä ole lupa omin lupinsa ottaa... 'Joka varastaa neulan, se varastaa naulan ja joka varastaa naulan, se varastaa naskalimen ja joka varastaa naskalimen, se varastaa muutakin.' — Vähästä alkaa synnin juuri ja rikoksen tie, ja ne ovat hyvät juurtumaan... Minä tahdon nähdä ne synnin saaliit," puheli Juho totuudessa.

Pelvoltaan oli poika, kun hän vapisevin käsin näpläsi monikertaan nuoralla solmieltua pussiansa auki. Hänellä kyllä oli tieto, kuinka ankaran tarkka isä oli tämmöisissä asioissa, mutta kun hän oli äidin kanssa kulussa, joka ei tämmöisistä asioista piitannut yhtään mitään, luuli hän ilman haittaa voivansa lisätä tuota heidän yhteistä omaisuuttansa oikein arvokkaalla lisällä. Pojan aikomus olikin isän tietämättä viedä saadut kalunsa yhteiseen varastoon, mutta näin pitkä poissa-olo kotoa ja kotiin tulon ilo oli tämän aikeen pojan mielestä haihduttanut, niin että hän huomaamatta toi pussinsa kaikkein nähtäväksi. Näin tavoin oli lapsiin juurtumaisillaan pahe, jota he itse tuskin paheeksi tiesivätäkään, nimittäin: he tahtoivat isältänsä jotakin salata ja toimia omin päinsä.

Kun poika oli saanut pussin auki, kukisti isä sen sisällön kaikkien nähtäväksi. Yhä enemmän hämmästytti hän, sillä hän ei ollut osannut aavistaakaan pojan tuomisia niin arvokkaiksi kuin ne hänen mielestensä olivat; niissä oli hänestä moninkerroin enemmän arvoa kuin neulassa, naulassa ja naskalimessa.

"Jumala sentään! Mitä minun pitää nähdä...? Tuommoisia kaluja otetaan omin lupinsa ... tuommoisia kaluja, melkein terveitä posliini-astioita ja sitten aivan terveitä tuommoisia rasioita ... jos lienevät hopeasta, kun ovat niin kauniita... Pitääkö minun lapsistani tulla varkaita? Voi...! Pitääkö minun nähdä heidät kaakissa riippuvan?... Voi Riettu! Huonosti sinä valvot lasten rehellisyyttä," puheli Juho murtunein mielin.

"Kaikki nuot ovat jo hyljättyjä ja ulosviskatuita kaluja," rohkeni Riettu muistuttaa.

"Sanotko niin?... Sinä puolustat...! — Kuka tuommoisia kaluja tarpeettomina pois viskaa? Minä en salli, että lapsista tulee epärehellisiä ja varkaita... Poika saa viedä ne takaisin kaupunkiin," sanoi Juho päättävästi.

"Tottahan nuot posliinin palaset ainakin saavat jäädä ... ei suinkaan niillä kuka mitään tee," sanoi Riettu.

"Ei mitään saa jäädä...; nekään eivät ole meidän rehellisesti saatua omaisuuttamme... Pois, pois, kaikki pois — ne polttavat minua," sanoi vaan Juho lujasti.

Tämän sanottuaan alkoi Juho syyttää romua takaisin pussiin ja ne sinne saatuaan, solmieli hän pussin suun rihmalla niin lujaan kuin taisi.

Huomena sai poika lähteä tallustelemaan takaisin kaupunkiin. Nurpolla nokin asteli hän pois päin kodosta, kantaen seljässään tuota luvattomasti anastettua tavarapussiaan. Ennen lähtöä oli isä poikaa

varoittanut, että hänen tulee kokia saada pannuksi kukin kalu siihen paikkaan, mistä hän ne ottikin, ja että hänen tuli tuoda kirjoitettu todistus siitä, että hän on kalut takaisin tuonut. — — —

Pojan tällä matkalla ollessa oli Juho erittäin umpi- ja raskasmielinen; oli niinkuin joku raskas rikos olisi painanut hänen tuntoansa. Äänetönnä, sanatonna teki hän työtänsä. On taikka ei, oli hänen vastauksensa, jos Riettu tahi lapset häneltä jotakin kysyivät.

Toisien lasten omatunto heräsi, nähdessään, kuinka kaupungissa käyneen veljen tavaran kokoamisen kävi. Isän murheellinen mieli kävi lapsille sääliksi ja kauhukseen huomasivat he, että he olivat tehneet vasten isän tahtoa ja opetuksia ja tällä teollaan saattaneet hänet murheelliseksi.

Tämän tunnon valossa tunnustivat he isälle, että heillä on jo ennestäänkin ollut tuommoisia kaluja ja on vieläkin.

"Näyttäkää ne minulle," sanoi isä murtuneella äänellä.

Lapset lähtivät tunnossaan lyötyinä kävellä nolpottelemaan edellä ja raskain askelin seurasi isä heidän jäljessään. Talospaikalleen veivät he isän.

Sinne tultua katseli Juho kauvan ja sanaa sanomatta lasten erikoista omaisuutta.

"Mistä ja mitenkä olette nuot saaneet?" kysyi isä viimein kolkosti.

"Kylästä olemme ulkoa kokoilleet, kun äidin kanssa olemme käyneet siellä," sanoivat lapset hiljaa.

Juho ei puhunut mitään. Äänetönnä lähti hän kävelemään mökille, mutta pian palasi hän sieltä, tuoden mukanaan vanhan säkkikulun. Siihen syysi hän kaikki lasten kalut, mitkä he olivat kylästä kantaneet. Sitten lähti hän saaliinsa kanssa astelemaan mökille ja alakuloisina kävellä nurpottelivat lapset jäljessä.

"Olet kai tiennyt näistäkin, vai?" sanoi Juho vaimollensa, näyttäen hänelle pussia ja katsoen häntä terävästi silmiin.

"Olenhan nuista," sanoi Riettu alakuloisesti, sillä eipä hän uskaltanut enään inttää oikeaksi sitä tekoaan, että oli antanut lasten omin lupinsa kokoilla leikkikalujaan.

"Niin kauvan on epärehellisyys jo saanut pesiä seassamme ja se on sinun syysi, Riettu!... Eipä ole takeita, voidaanko tästä rikoksen tiestä enään kunnialla perääntyä. — — Pahasti olette, lapset, tehneet, samaten pahasti olet sinä, Riettu, tehnyt, kun olet tietesi sallinut tämmöistä tapahtua," sanoi Juho murtuneella mielellä.

Tämän sanottuaan lähti hän pussineen kävelemään kuoppaa kohden, jossa hän tuon niin vaarallisia kaluja sisältävän pussin asetti aivan mökkinsä vakuutuskirjan viereen. — — —

Suuriksi remahtivat kaupungissa Oukkarin Rietun ja pojan entisen pienen majatalon emännän silmät, kun poika näin pian taasenkin ilmestyi heille, väsyneen ja nälkäisen näköisenä, kantain samaa pussia takaisin, minkä hän oli lähtiessään vienyt.

"No, mitä nyt? Miksi näin pian taas tänne tulit, vai unohtuiko jotakin?" utasi emäntä hämmästyksissään pojalta.

"Eikä unohtunut ... tulin tuomaan näitä takaisin," sanoi poika ja kalautti pussiaan.

"Mitä ne sitten ovat?" kysyi emäntä.

Poika kukisti pussinsa sisustan lattialle.

"Tuotako joutavaa romua...!? Minkä vuoksi ne piti takaisin tuoda?"

"Isä niin tahtoi, kun nämät olin ominluvin ottanut," sanoi poika alakuloisesti.

"Ahaa! Sinulla on rehellinen isä ja hän tahtois, että sinustakin tulisi rehellinen... Kyllä isä oikeassa on," sanoi emäntä, sillä hän ei tahtonut isän hyvää tarkoitusta pojalle turhaksi tehdä, vaikka Juho tuntuikin hänen mielestään turhan tarkalta tässä asiassa.

"Isä käski nämät viedä samoille paikoille, mistä ne otinkin, mutta miten ne kaikki muistaisin," sanoi poika vesiä silmistään pyyhiskellen.

"No no — no no... Ei hätää, ei hätää. Koeta nyt viedä niitä paikoilleen niin tarkkaan kuin muistat ja joita et muista, viskaa ne johonkin...; ei se niin vaarallista ole," sanoi emäntä.

Poika väänsi pussin selkäänsä ja lähti. Myöhän illalla hän vasta palasi väsyneenä ja nolona. Emäntä tarjosi hänelle ruokaa, mutta poika ei syönyt monta palaa ja ainuttakaan sanaa sanomatta kytkähti hän hänelle tehtyyn vuoteeseen maata. — Kova alakuloisuus näkyi hänet valloittaneen.

"Isä käski minun tuoda täältä kaupungista kirjan, todistukseksi, että minä olen kalut takaisin tuonut," sanoi poika aamulla ylösnoustuaan.

"Mitä joutavata."

"En tohdi muutoin kotiin mennä... Isä ei pidä sitä joutavana."

"Keneltä tuo kirjallinen todistus sitten pitäisi saada?" kysyi emäntä hämillään.

"Sitä en tiedä...; jos te antaisitte."

"Minä en osaa kirjoittaa, ja mitäpä sitten minun todistukseni auttaisi," sanoi emäntä.

Samassa tuli eräs kaupungin poliisi huoneeseen. Tämä oli talon tuttava ja pistäysi usein virkamatkoillaan tervehtimässä talonväkeä. Emäntä kertoi pojan historian hänelle alusta loppuun saakka ja pyysi, että hän kirjoittaisi tuon välttämättömän todistuksen.

Hymyssä suin kuunteli poliisi emännän kertomusta. Näytti siltä, että hän olisi taipuisa ivaamaan pojan niinkuin isänkin yksinkertaisuutta. Mutta kun hän loi katseensa poikaan, joka arkana ja vapisevana kuunteli emännän kertomusta ja arasti katseli vuoroon emäntää, vuoroon poliisia, ikäänkuin hänen henkensä olisi riippunut keskustelun päätöksestä, ei poliisi puhunut mitään, vaan kirjoitti tuon vaaditun todistuksen ja painoi sinettinsä sen alle.

Poika tuli nyt niin iloiseksi kuin käki; näytti siltä kuin raskas taakka olisi pudonnut hänen seljästensä. Oitis rupesi hän hankkimaan itsensä kotimatkalle.

"Mihin sinulla niin kiire on? Levähdä nyt täällä tänäkään päivä, että jaksat sitten kävellä," sanoi emäntä pojalle.

Poika totteli, vaikka vastahakoista se näytti olevan. Hänellä oli nyt mielestensä semmoinen aarre, jota ei hän olisi vaihtanut koko maailman tavaroihin ja rikkauksiin, nimittäin tuo poliisin antama todistus, joka puhdisti hänen epäilyksen alle joutuneen maineensa ja rehellisyytensä ja jonka voimasta hän toivoi isänkin rupeavan häntä rehellisenä lapsenaan taasenkin pitämään, kuten ennenkin.

Tapaus oli herättänyt huomiota niissä kaupungin alhaisissa piireissä, mihin tieto asiasta oli levinnyt. Heidän säälikseen kävi pojan kurja, nälkäinen ja puoli-alastoin asu ja paljon vaivaa tuottava nöyrä, mutta ankara ponnistus, jolla hän koki sitä epäluuloa päältään poistaa, joka häntä oli kohdannut. Hätäpikaa kokosivat he keskenänsä vaatetta ja ruokavärkkiä, antaaksensa ne pojalle, että hän olisi kyennyt kotiinsa menemään. Näillä he sitten puuttivat hämmästyneen pojan kireestä kantapähän saakka ja jäipä niitä jäljellekin niin paljon, että pojan pussi tuli niistä täyteen.

"En minä näitä ota," sanoi poika.

"No miks'ei?" kysyttiin.

"En uskalla."

"Miks'et uskalla?"

"Isä luulee..."

"Niin, niin! Isäsi on tarkka mies ... annetaan näistäkin todistus," sanoi joku ja alkoi kirjoittaa todistusta.

"Ei, älkää kirjoittako," sanoi poika hätäisesti.

"Minkätähden ei?" kysyi kirjoittaja.

"Onkos teillä tämmöistä punaista lakkaa kuin tässä on?" sanoi poika, näyttäen poliisin antamaa todistusta, sillä punanen lakka oli hänen mielestensä vähintään sen arvoinen kuin sinetti hänen isänsä torpan vakuutuskirjassa.

"On, on — kyllä on," vakuutettiin pojalle.

"No sitten..." sanoi poika luottavasti.

Todistus tehtiin ja sinetillä varustettuna annettiin se pojalle, joka sen otti luottamuksella vastaan.

Näin varustettuna uusilla tavaroilla ja eväällä, lähti poika kirjoineen, todistuksineen kävellä nyhjertelemään kotimökkiänsä kohden. — — —

Kun poika tuli kotiin, loi isä häneen epäilevän, tutkivan ja kysyvän katseen. Kaukaan aikaan ei yksikään puhunut luotuista sanaa.

Vihdoin katkaisi isä tuon tuskallisen ja synkän äänettömyyden.

"Mistä nuot vaatteet?" sanoi hän värisevällä ja sisällistä tuskaa osoittavalla äänellä, osoittaen sormellansa pojan vaatteita.

"Kaupunkilaiset lahjoittivat nämät minulle," sanoi poika pelokkaasti.

"Ja mitä tuossa pussissa on?"

"Siinäkin on vaatetta... Panivat sinne, mitkä eivät päälle," sanoi poika ja rupesi avaamaan pussiansa.

"Ei, älä avaa sitä ... anna sen olla kiinni... Minä en tahdo nähdä sen sisustaa," sanoi Juho puolituimasti.

Taasenkin hetki äänettömyyttä.

"Onko sinulla mitään todistusta," sanoi isä alakuloisesti; nähtävästi hän pelkäsi, ettei mitään semmoista ollut.

"On kaksikin," sanoi poika ja alkoi hitaasti kaivaa taskujansa.

Vihdoin veti hän sieltä esille rievulla päällystetyn pienen kääryn, joka oli monikertaan langalla solmieltu kiinni. Kauvan meni pojalta kääröä auki näplätessä, jota tehdessä isä kärsiväisesti odotteli. Kun poika vihdoinkin sai kääröksensä auki, ojensi hän paperit isälleen. Sananlausumatta otti hän ne vastaan ja nousi hitaasti ylös. Pojan tuoman pussin hän otti käteensä ja alkoi astella mökistä ulos.

"Mihin sinä menet?" kysyi Riettu.

"Menen mä häntä," sanoi Juho, eikä mitään muuta.

Synkkänä kuin sadetta uhkaava pilvi, tallusteli Juho kuoppaansa kohden. Sieltä otti hän torpan vakuutuskirjansa vierestä toisen pussin, joka sisälsi lasten leikkipaikalta takavarikkoon otettua tavaraa. Saatuaan molemmat epäilyksen-alaiset pussit haltuunsa, lähti hän pussineen ja kirjallisine todistuksineen kävellä teilaamaan kylää kohden.

Niin. Pappilaa kohden kävi Juhon tie. Hänen tunnollaan oli raskas taakka ja tästä tahtoi hän päästä, jos suinkin mahdollista olisi. Hän oli ollut huomaavinaan vaimossaan ja lapsissaan vilppiä ja tämä häntä kovin vaivasi. Hän ei saanut lepoa eikä rauhaa, ennenkuin hän pääsi sen asian kanssa selville. Hänellä oli nyt muka kirjoitettuja todistuksiakin heidän rehellisyydestänsä ja luotettavuudestaansa, vaan Juho ei huolinut niitä uskoa, koska ei hän itse osannut kirjoitusta lukea ja sentähden täytyi hänen mennä niitä kirkkoherralla luetuttamaan.

Pusseineen, päivineen astui Juho kirkkoherran kamariin.

"Mitäs Oukkarille kuuluu?" kysyi kirkkoherra, kun oli Juhon hyvänpäivän vastannut.

"Eihän tuota... Joutaisiko kirkkoherra minua vähän kuulemaan?" sanoi Juho ujosti.

"Kyllä minulla aikaa on; puhukaa vaan," sanoi kirkkoherra.

Juho yritti monet kerrat jotakin sanomaan, mutta sanat takertuivat kurkkuun ja siihen se jäi koko yrittäminen sillä kerralla.

"Puhukaa vaan! Mitä teillä olisi minulle asiaa?" kehoitti kirkkoherra, kun näki Juhon hämmingin.

"Olisihan sitä asiaakin, kun ma rohkeneisin ja voisin puhua... Voi, hyvä kirkkoherra ... minä — minä luulen, etteivät Riettu ja lapset ole rehellisiä," sanoi Juho murtuneella mielellä.

"Mistä te semmoisia luuloja olette saaneet?"

"He kantavat kotiin semmoista tavaraa, jota eivät he voi toteen näyttää, mistä he ovat niitä saaneet... Hyvä Jumala...! Ettäkö minun perheessäni olisi varkaita," sanoi Juho hätäillen.

"Sepä olisi tosiaankin ikävä asia, jos se niin olis mutta saattaisihan se ollakin vaan pelkkää luuloa,

koska ette itsekään ole sen asian kanssa selvillä," sanoi kirkkoherra. "Mutta minkälaista tavaraa he sitten ovat kantaneet?" kysyi hän sitten.

"Tässäpä niitä on," sanoi Juho ja kukisti lasten leikkipaikalta otetun romun pussista kirkkoherran nokan eteen.

"Tuommoista mitätöntä romuako se vaan onkin," sanoi kirkkoherra naurahtaen.

"Semmoista vaan, mutta eipä se ole rehellistä tietä meille tullut," sanoi Juho tohtuneena.

"No, mutta tuommoista viskataan joka talosta kelpaamattomana ulos ja silloin on se kaikkien yhteistä tavaraa, jos ken sen jonkun väärtiksi katsoo," vakuutti kirkkoherra.

"Niinhän se taitaa olla teidän mielestänne, kun eivät teidän ole niitä ... mutta toista on minun kanssani, sillä minun lapseni ovat niitä omin lupinsa ottaneet, ja minä en tahdo, että he... Ja — ja onhan tässä vielä muutakin. Riettu kävi pojan kanssa kaupungissa, ja sieltä he toivat paljon arvokkaampaa kalua kuin tämä ja eivät voineet sanoa mistä he...; minä pelkään, että nekin ovat... Hyvä Jumala! onko minunkin perheessäni...?" sanoi Juho ja kyynelät vyöryivät hänen silmistänsä.

"Toivat kaupungista...? Ovatko ne myös täällä muassanne?" kysyi kirkkoherra hämmästyen, sillä hänen ajatuksensa alkoivat käydä hajalleen.

"Eivätkä ole ja ovat. Kun he tulivat kaupungista, laitoin pojan viemään takaisin, mitä hän oli ominluvin anastanut, varoituksella, että hän ottaisi todistuksen siitä, että hän on ne takaisin tuonut, mutta hän toi sieltä palatessaan paljon enemmän tavaraa, kuin takaisin vei," sanoi Juho.

"No, saiko hän sitten todistusta," kysyi kirkkoherra.

"Siinäpä se on. Papereita poika kyllä toi matkalta palattuaan, mutta mitä minä heistä ymmärrän; voisivathan olla väriä, tuommoisia mitättömiä vaan, ja sitä vastenhan minä lähdin, että te lukisitte..." sanoi Juho.

"Antakaapas tänne," sanoi kirkkoherra kokottaen.

Kirkkoherra luki ja hänen suunsa meni hymyyn.

"Mitä siinä seisoo?" kysyi Juho vaaleten.

"Minä Mikko Nuuskinen todistan, että Oukkarin poika K—n pitäjältä on tänään takaisin tuonut täältä ennen ottamansa hylky-tavaran: kaulattomia ja pohjattomia pulloja, posliini-astiaain palasia, käytetyitä ja tyhjennetyitä hajuvesipulloja, kengänmuste-rasioita ynnä muuta hylkyromua, todistaa K—ssa

M. Nuuskinen, poliisi.",

luki kirkkoherra ääneensä.

"Se on hyvä, että poika on vienyt anastamansa kalut takaisin, niinkuin käskin, mutta täällä on vielä toinenkin kirja, jonka poika toi... Hänellä oli hyvät vaatteet palatessaan ja hänellä vielä oli tämä pussi...; eiköhän ne...?" sanoi Juho ahdistuneena, ojentaen paperin palan kirkkoherralle, ja puistaen pussista pojan tuomat vaatteet lattialle.

"Ettäkö vielä toinenkin ... saapas nähdä — —. Antakaapas se tänne," sanoi kirkkoherra maltittomasti.

Juho ojensi toisen paperin vavisten.

Kirkkoherra luki:

"Sääliessämme Oukkarin pojan vaikeaa tehtävää, olemme antaneet hänelle vaatetta päälle ja vieläpä viedä kotiinkin toisille lapsille, todistetaan. K—a 21 päivä lokakuussa 18 —.

Sohvi K. K—ssa."

"Noo, onhan se poika tuonut todistukset, näen mä, mutta voinko luottaa, että ne ovat oikeat," arveli Juho.

"Kuinkas muutoin? Sopiihan sitä uskoa muitakin ihmisiä ja onhan näissä oikein sinetitkin," vakuutti kirkkoherra.

"Minä saan siis olla aivan vakuutettu, etteivät ne ole...?"

"Saatte, saatte. Ei niissä ole yhtään sielun seulomista teille. Kyllä poika on rehellisesti asian toimittanut ja vaatteet saanut," sanoi kirkkoherra, rauhoittaaksensa rauhatonta Juhoa.

"Mutta mitä mä teen näiden kylältä koottujen kalujen kanssa?" kysyi nyt Juho, nokkaansa tuhrasten.

"Jos ette viitsi niitä kantaa kotiinne lapsillenne leluiksi, niin nakatkaa ne jonnekin nurkan taa —; ei suinkaan niillä kukaan mitään tee," neuvoi kirkkoherra.

Juho rupesi nyt kokoilemaan pusseihin lattialle kukistettua romua. Kun hän oli ne saanut kokoon, nousi hän hitaasti ylös, tuhrasi taasenkin nokkaansa, jätteli kiitellen ja kostellen kirkkoherran hyvästi ja lähti astelemaan kotimökkiänsä kohden. Kun hän pääsi pappilan takapihan taa, tyhjensi hän lasten talospaikalta ottamansa romun sinne. Hänen omatuntonsa oli vielä niin arka, ettei hän voinut niitä kotonaan nähdä.

Paljon keveämmällä sydämellä asteli Juho nyt kotiaan kohden kuin hän kylään tullessa oli. Hän oli ollut kovissa omantunnon vaivoissa luullun perheensä epärehellisyyden tähden. Kaikin tavoin oli hän siitä koettanut selvää ottaa, kuitenkin sitä saamatta, sillä kotiväkensä selityksiin ja todistuksiin ei hän voinut luottaa. Hädissään meni hän sielunpaimenen luo, päivittämään hänelle tukalaa tilaansa ja saamaan häneltä neuvoa ja lohdutusta. Molempia hän saikin päälle toivonsa, ja tämä kevensi hänen sydäntänsä.

"Saat antaa kaikki nämät vaatteet toisille lapsille, Riettu ... poika on ne rehellisellä tavalla saanut," sanoi Juho kotiin tultuaan, ojentaen vaatepussin vaimollensa.

XIV.

Valoisampia aikoja.

Joku vuosi on vierähtänyt. Sama tupa, samat muutkin huoneet ovat Oukkarissa kuin ennenkin. Samat elämisen keinot, samat elämän tavat, samat mielipiteet vallitsevat perheessä kuin ennenkin. Karjakaan ei ole karttunut kahta lehmää isommaksi, siis sekin asia oli entisellään. Se muutos oli vaan tapahtunut, että toinenkin poika oli mennyt palvelukseen, jonka vuoksi Juho joutui yhä ahtaammalle, kun ainoa työn-apu meni pois, ja hän itse alkoi käydä voimattomaksi.

Vaikka Oukkarilaiset olivat yhteiskunnan alhaisemmilla asteilla, oli heillä kuitenkin eräs sukulainen, joka eli toisenlaisissa ja paljon paremmissa olosuhteissa kuin he. Rietulla oli, näette, sisar ja tämä oli pienestä tyttösestä pitäin ollut Pietarissa. Jonkun kaukaisen sukulaisen kanssa oli hän sinne kulkeunut. Tämä sisar ei ollut käynyt kotipuoleltaan sen koommin kuin hän sinne meni. Tavasta oli hän sieltä kirjoittanut, josta tettiin, että hän oli kymmeniä vuosia ollut palveluksessa eräällä ylhäisellä venäläisellä perheellä.

Kun kesä oli ihanammallaan, tuli Rietun sisar käymään kotipuoleensa. Päästyänsä kirkolle, kyseli hän, missä hänen sisarensa miehensä ja lastensa kanssa asuu. Saatuaan sen tietoonsa, urkki hän kyselemällä tietoja heidän varallisuudestaan, elämästään, asunnostansa, lapsistansa, ynnä muusta, mikä vähänkin koski heidän elämäänsä. Sitten tuli salaperäinen tiedusteleminen, kutka ovat olleet avuliaampia ja auttavampia ihmisiä hänen köyhiä ja kurjia sukulaisiaan kohtaan. Tässä urkkimistaidossa, oli hän semmoinen mestari, etteivät ihmiset huomanneet hänen mitään tietoja urkkivankaan, sillä hän kierteli ja kaarteli kyselemisissään kautta rantain ja niin kieroon ja ristiin toisien asioiden kanssa, etteivät he älynneet Oukkarilaisia olevan kysymyksessäkään. — — —

Suuriksipa remahtivat Oukkarilaisten silmät, kun eräänä kauniina pyhäpäivänä näkivät metsäntäydeltä tulevan ihmisiä heidän mökkiänsä kohden, sillä sisar oli saanut kaikki Oukkarilaisten hyväntekiät liikkeelle. Heidän hämmästyksensä kävi vielä suuremmaksi, kun he tuon ison ihmisjoukon seassa huomasivat kirkkoherran, nimismiehen ja erään rouvas-ihmisen, jota eivät he tunteneet. Tulijain joukossa olivat myös Römölän ja Käkelän ihmiset; molempien talojen ukotkin lykkäsivät sauvan kanssa itseään muiden mukaan. Joukossa oli useita nuoria miehiä, joilla oli isot kantamukset seljässä.

Hitaasti ja arvokkaan näköisesti läheni joukko. Kaikki mökin asukkaat olivat kerääntyneet pihalle, katsomaan tuota uutta ja kummaa. Nyt läheni joukko. Kantajat laskivat kannettavansa maahan ja kiireisin askelin asteli tuo tuntematon rouvas-ihminen Rietun luo. Päästyään niin lähelle ryysyistä ja

hämmästyntä mökin emäntää, että hän ylöttyi, vanui hän syliksi häneen, puristi häntä hellästi rintaansa vasten ja painoi kasvonsa Rietun repaleisiin vaate-ryyysiin. "Voi rakas sisareni!" hoki tuo rouvaksi luultu ehtimiseen ja kyynelet juoksivat hänen silmistänsä.

Riettu oli kuin puusta pudonnut. Hän oli niin hämmästyksissään, ettei kyennyt toviin aikaan sanomaan ainuttakaan sanaa. Hänen kasvonsa vapisivat ja värisivät suonenedon tapaisesti ja se osoitti, että hän olisi jotakin sanonut, vaan ei voinut, sillä puuimet eivät totelleet tahtoa.

"Sisareni Annako...? Todellakinko sisareni Anna? Voi ihme toki sentään — toki sentään... Johan nyt kaikkea...!" sai Riettu vihdoim änküttäneeksi.

Sitten kuin siitä oli päästy, tervehti emännän sisar Juhon ja lapset, ja sitten alkoi yleinen tervehtiminen.

"Kylläpä te, raukat, elätte täällä kurjaa elämää," sanoi tati, kääntyen talonväen puoleen.

"Mikäpä meillä täällä on hätänä," sanoi Juho loukatun tunnolla.

"Älä niin sano, sisareni... Me elämme täällä omassa vapaudessamme, emmekä ole mitään vailla... Ja ... ja minulla on hyvä mies ja hyvät lapset," sanoi Riettu, ikäänkuin poistaakseen sisaren luuloa, että hän olisi muka huonoissa naimisissa.

"No, no... Eipä silti — eipä silti. Mutta ettehän kuitenkaan väittäne, että teillä on kaikkia elämän tarpeita yllin kyllin, ja minun käypi niin säälikseeni. — Mutta kuinka nyt saataisiin jonkunlaisia pöytiä ja istuimia, sillä tässä tulee nyt oikein juhla-puoliset? Täällä ulkona olisi niin hyvä ... tuolla puiden suojassa, sillä tuonne mökkiin ei mahdu, eikä siellä näe... Onhan nyt kaunis ilma," tuumaili tuo talouden pitoon tottunut sisar, kurkistettuaan ensin mökkiin.

"Pian niitä Juho saapi," sanoi Riettu luottavasti.

Oitis ryhtyikin Juho toimiin ja useita nuoria miehiä yhtyi samaan puuhaan. Paaluja lyötiin maahan ja niiden päälle soviteltiin veistetyitä lautoja. Samoin tehtiin istumien kanssa, mutta enimmiten voitiin ne sioitella pitkien ja paksujen kantojen nokkiin. Kun laudat loppuivat kesken, otettiin navetan luona olevan vajan katolta lisää. — Pian olikin pöydät ja lavitsat valmiina.

Sillä välin oli tati ankarasti toimessa. Hän oli hakenut talon ainoan padan, puhdistanut sen ja nyt se oli jo paikoillansa Lemmesvaaran rinteellä olevassa piisissä, jonka muutamat miehistä olivat hätäpikaa kivistä kokoon kyhänneet. Hän purki kiireesti miesten tuomia myttyjä ja veti sieltä esille puhtaita, valkoisia ja kiiltäväksi silitettyjä pöytäliinoja ja salveetteja. Pikaisesti levitti hän liinat paalujen neniin rakennetuille korkeille pöydille ja asetteli salveetit paikoillensa. Toisista mytyistä otti hän posliinilautasia, lusikoita, veitsiä ja kahveleita, ja asetteli ne paikoilleen. Pian purki hän ruoka-aineitakin aluksi pöydälle ja sitten hän kehoitti sekä vieraita että talonväkeä syömään.

"Entäs sinä itse...? Kyllä minä jään pois ja kannan ruokia ... mene sinä syömään," esitteli Riettu hyvydessään.

"Mitäs sinä Riettu-rukka ... itse minä tahdon olla emäntänä, kun kerran olen tilaisuudessa kestitemään rakkaan syntymäseutuni ihmisiä ja teitä, ainuvia sukulaisiani. — — Istu sinä vaan pöytään, kyllä minä palvelen," sanoi sisar hilpeästi.

Kutsutut istuivat pöytään.

Kyllä löysi tati mytyistänsä ruokia, joita hän kiidätti pöydälle. Kaviarit [Kaspian meressä ja Volkavirrassa olevan ison kalan mätiä. Mäti on mustaa ja pidetään erinomaisena herkkuna.], monenkaltaiset konservit [suljetuissa läkkirasioissa säilytettyjä monenkaltaisia liha- ja kalaruokia], kellarilohet, kravunlihat, koviksi keitetyt munat, lihamakkarat ja muut semmoiset ilmestyivät yksi toisensa perästä pöydälle. Tuolla talon ainoalla padalla jonka alla jo iloinen valkea räiski, ei ollut muuta virkaa kuin että tati lämmitti siinä lihalientä, jota hänellä myös oli pulloissa mukana ja pian oli sekin vehnäleivosten kanssa pöydällä.

"Ei tässä ole muuta lämmintä ruokaa, mutta syökää aristelematta mitä siinä on... Minun kyökkini ei ole oikein reilassa," sanoi tati hilpeästi lihalientä tuodessansa.

"Kyllä tässä on jo liiaksikin," sanoi kirkkoherra ihmetellen.

Pian sen jälkeen ilmestyi pöydälle useamman laatusia viinejä pikarien kanssa.

"Tässä ei kerkeä kaikkia... Ottakaa näistä ruoan väliin, että ruoka paremmin maistaisi," sanoi tati viinejä tuodessaan.

"Mutta kuule, Anna!... Etkö sinä tahdo, että viiliäkin...?" sanoi Riettu.

"No, jos sinulla vaan on...; eipähän tässä särpimet liiaksi haitanne," arveli täti.

"Emme me niin köyhiä toki ole, ettei meillä viiliä..." sanoi Riettu, kiepsahtaen pöydästä ylös ja astellen kuoppaa kohden.

Pian palasi hän sieltä, tuoden tullessaan useampia isoja tuohisia, joissa oli puhdasta ja vankkaa viiliä kuin minkä mänkkiä. Äkkiä ilmestyi niitä sinne tänne pitkin pöytää ja lusikoita työnnettiin niihin ahnaasti. Jälkhippeiksi kantoi täti pöydälle monenlaisia sylttejä [sokerin kanssa keitettyjä ja höystettyjä monenlaisia marjoja], joita kylläisinäkin vielä ahnaasti maisteltiin,

Paljon oli syömämiesten joukossa semmoisia, jotka eivät osanneet kahvelia käyttää, mutta sitä enemmän veistä ja hyppysiä. Kävipä usean niinkin hullusti, että kun he rupesivat oromaan pöytäveitsellä ja kahvelilla, putosivat ne kalinkalia heidän käsistänsä maahan. Sitten eivät he enään yrittäneetkään koko konstia, vaan ottivat omat veitsensä ja alkoivat entisellä totutulla tavalla toimittamaan ruokaa suuhunsa; hyvinpä se usealta kävikin laatuun, sillä eivät he suinkaan muita vähemmälle jääneet. Oukkarin väki tuskin oli nähnytään tuommoisia pitkiä ja leveäkärkisiä veitsiä, sitä vähemmän noita noin pieniä monihaaraisia aseita, joita heidän eteensä oli nyt syömä-aseiksi pantu. Käyttämättömäksi ne heiltäkin jäivät ja ihmetellen he, niinkuin moni muukin, katselivat, kuinka kätevästi niitä kirkkoherra ja nimismies käyttivät. Ja nälilleen jäivät Oukkarilaiset keskellä herkkupöytää, sillä heidän kävi niin kovin häpeäkseen, kun he olivat tädin sukulaisia.

Kun vieraat olivat syöneet ja nousseet pöydästä ylös, kiittelivät ja kostelivat he vierasvaraista emäntäänsä kymmenin kerroin, sanoen, ettei Oukkarissa ole ennen syöty semmoista ateriaa ja ei ehkä vastakaan syödä. Täti hymyili vaan.

Muiden pöydästä noustua, otti emännöitsiäkin jonkun palan. Kauvan ei hän kuitenkaan velvollisuuksiltaan saanut tyydyttää luonnon tarpeitaan, sillä hänellä oli vieläkin velvollisuuksia —; eihän ollut kahvia. Kiireesti hyppäsi hän ylös ja kiirehti Lemmesvaaran kupeelle laitetun piisin luo, keittämään kahvia, Eipä sekään kauvan viipynyt, sillä olihan täti ammatissaan taitava.

Kun kahvit oli aterian täytteeksi — tai oikeimmittain tyhjennykseksi — juotu, rupesi täti toisiin tuumiin. Myttyjä ja säkkejä aukoi hän nytkin, mutta ei hakien enään niistä ruokia ja juomia, mutta vaatteita. Isompaa ja pienempää esinettä veti hän niistä esille, silmät loistaen tyytyväisyydestä. Saatuansa käsille, mitä hän oli hakenut, saapui hän kutsuvierastensa ja talonväen luo. Sitten rupesi hän jakelemaan lapsille vaatteita ja tätä teki hän niin kauvan, että jokainen heistä sai uuden pukimen. Riettukin sai sievät uudet vaatteet, mutta Juholle ei ollut tädillä semmoisia antaa. Kuitenkaan ei hän ollut Juhoakaan unhottanut, sillä hänelle oli täti tuonut sopivaa kangasta, josta hän sai itse teettää vaatteet. — Tädin lahjoittamat vaatteet eivät olleet turhanpäiväisiä korukaluja ja kalleuksia, vaan ne olivat asianmukaisesti vahvasta ja lujasta vaatteesta tehty, ja soveltuivat hyvin Oukkarilaisten oloihin.

Kovin hämmästelivät vieraat ja talonväki, nähdessään sitä aulista anteliaisuutta, melkeinpä tuhlaavaisuutta, millä suuren kaupungin ylellisyyksiin tottunut sukulainen kohteli köyhiä ja halpoja omaisiaan. Tämä hämmästyksensä kävi vieläkin isommaksi, kun emännän sisar veti taskustansa esille lompakon, ja alkoi vedellä sieltä esille kauniita seteleitä. Sata ruplaa latoi hän niitä tyyneesti pöydälle.

"Saapa nähdä, mitä hän noin paljoilla rahoilla aikoo tehdä, vai pistikö häneen nyt semmoinen turhuus, että tahtoo näytellä rikkauksiansa?" ajatteli usea vieras, nähdessänsä rahat.

Mutta pian loppuivat nämät arvelut, kun täti otti rahat käteensä ja sanoi:

"Tämä on aivan pieni lahja, verraten sydämeni haluun ja tahtoon, jolla tahtoisin köyhiä sukulaisiani auttaa. Voi kuinka mielelläni antaisin enemmänkin, mutta hitaasti karttuu palvelemalla saatu kassa. Ota vastaan teitä säälivän sukulaisen pieni lahja ja käytä sitä niukan toimeentulonne parantamiseksi," sanoi hän ja ojensi rahat Juholle.

Juho oli niin ällistyksissä, ettei hän voinut sanoa paljon mitään. Hänen kasvonsa värähtelivät ja mutuilivat suonenvedon tapaisesti, mutta sanoja ei vaan tahtonut tulla. "Millä minä ... mitä minä...?" sai hän vihdoinkin suurella vaivalla änkytetyksi.

Silloin huomasivat vieraatkin täydellisesti, ettei maailman kaupungin hurmaava elämä ollut voinut tukauttaa sisaren rakkautta köyhiin sukulaisiinsa ja synnyinseutuun. — Kuvaksi aikaa jäivät hekin äännettömiksi.

"No, en minä olisi uskonut, että tuosta Annasta tuommoinen... Mutta sen parempi hänelle. — Viitsiikö

kukaan minua kuunnella ... minua... häh?" sanoi Käkälän ukko vihdoin.

"Kyllä kuunnellaan, puhukaa vaan," sanoi joku joukosta isolla äänellä.

"Oukkari on köyhä, mutta rehellinen mies, vai?" sanoi Käkälän ukko, katsoen toisia vieraita silmiin.

"Kyllä niin on," myönnettiin.

"Ja hän on hyvä työmies, ahkera ja säästäväinen, eli kuinka?"

"Niin on."

"Hän asuisi ja toimittaisi paremminkin, mutta hän ei voi, vai mitenkä?"

"Niin se on."

"Niin se on, eikä se siitä parane. Minun ajatukseni on semmoinen, että meidän tulee auttaa Juhoa. Hänen perheellään on kovin kurja asunto, tehkäämme hänelle parempi huone. Hänellä on nyt kyllä lahja-rahoja, ne käyttäköön hän pellon ja niityn lisäämiseksi... Onhan tässä puita omasta taasta, vai eikö ole?" puheli ukko.

"On, on," huudettiin.

"No, mitä arvelette?"

"Suostutaan, suostutaan; tehdään vaan Oukkariin parempi tupa," sanoi usea ääni yht'aikaa.

"Sen parempi teille... Se on päätetty asia — siitä ei enään mitään," sanoi ukko ja oikaisi kumaraiset hartionsa suoraksi.

Anna käveli kiireesti Käkälän ukon luo.

"Kiitos teille, joka köyhiä ja sorretuita muistatte!" sanoi hän, puristaen ukon kättä.

"Etkö sinä luule muistaneesikaan, vai?" sanoi ukko, tuhrasten karhealla käsiseljällensä kyyneleet silmistänsä.

"Lähdetkö sinä tädin kanssa Pietariin? Siellä saat vielä koreammat vaatteet ja syödä makeampaa ruokaa kuin nyt," sanoi Anna sitten pikku Rietulle, silitellen hänen päätänsä.

"En minä lähde ... täällä minun on hyvä olla isän ja äidin kanssa," sanoi tyttö, takertuen kiinni äitinsä hameeseen.

"Hyvä Jumala, mikä rakkaus tuolla lapsellakin on vanhempinsa ja kovaan kotiinsa!" sanoi kirkkoherra. — —

Vieraat rupesivat hankkimaan poislähtöä. Kiitellen, kostellen jättelivät he järkiään hyvästi talonväen ja tuon vierasvaraisen emännän sisaren, sillä hän aikoi joksikin ajaksi jäädä vielä Oukkariin.

Niin vieraat lähtivät.

Täti järjesteli siellä kaikki jääneet ruoat ja muut kapineensa. Hän jätti kaikki ruokain jäännökset taloon, laitteli ne kuoppaan ja neuvoi sisartansa, kuinka niitä käytetään. Sitä tehdessään viskoi hän pois tyhjiä säilyke- (konservi-) rasioita.

"Tuossa on samanlaisia rasioita, joita minä kaupungista toin," sanoi Pertti poika.

"Ole sinä siinä taas... Tahdotkos uusia sen ikävän asian...?" sanoi isä hätäisesti. Selvästi näkyi, ettei Juho suvainnut mitään siitä asiasta virkattavan.

"Mitä ne sitten olivat, joita kaupunkiin takaisin vietiin?" kysyi täti.

Vaikka koetettiin kaikin tavoin kierrellä, ei täti kuitenkaan helpottanut, kerran asian päästä kiinni saatuansa, ennenkuin koko juttu oli hänelle juurtenjaksain kerrottu.

Koko kertomuksen ajan oli Juho hyvin levoton. Nähtävästi pelkäsi hän, että täti tulee huomaamaan, että hänen joukkonsa on epärehellinen ja sitä ei hän olisi tahtonut.

"Nyt saatte kaikki nämät, eikä näitä tarvitse koskaan takaisin viedä," sanoi täti naurussa suin lapsille, kun oli kuullut kertomuksen. Sitten kokoili hän kaikki tyhjät säilyke-rasiat ja antoi ne lapsille.

Lapsista oli tämä verraton saalis, parempi kuin uudet vaatteet ja muut lahjat yhteensä. Olivathan nämät nyt aivan heidän omiansa, joita he saivat vapaasti pidellä, eikä isäkään pakottanut niitä pois viemään.

Heitettyään kaikki tuomansa astiat, lasit, veitset ja kahvelit, pöytä- ja käsiliinat Oukkariin, lähti täti muutaman päivän takaa Juhon saattamana pois, ja meni jälleen Pietariin. — —

Tarpeettomiksi jäivät tädin lahjoittamat oudot pöytäkalut Oukkarissa. Ne käärittiin huolellisesti riepuihin, pantiin tuohiseen ja säilytettiin kuopassa torpan vakuutuskirjain vieressä. Tavasta tarkastettiin niitä, etteiväthän ne vaan pilaannu. — Entisillä kaluilla entisenlaista ruokaa söivät he vaan edelleenkin. — — —

Kun tuli lumikeli, tuli miehiä ja hevosia Oukkariin. He hakkasivat hirsiiä ja siirtelivät niitä kartanon paikalle. Kyläläiset olivat pitäneet sanansa ja puuhailivat nyt Oukkariin uutta tupaa. Oukkariin ei mahtunut paljon miehiä kerrallaan, vaan he kulkivat siellä vuorotellen niin kauvan, että luulivat olevan hirsiiä riittämiin asti. Keväällä tuli salvumiehiä kirveineen, piiluineen, sahoineen ja vääntiöineen. Juhannukseksi oli avara tupa oikein kamarin kanssa valmistunut niin, että ne olivat vesikatossa ja lattioissa.

Voi kuinka somalta ja mahtavalta tuo rakennus Oukkarilaisista tuntui, vaikkei se suinkaan uljainta laatua ollut. Kesä-asuntoa siinä jo pidettiin, vaikkei ollut vielä oveja ja akkunoita, eipä takkaakaan. Siellä maattiin ja asuskeltiin ja siellä luki Juho kirjaansa ja opetti lapsiansa.

Syksympänä toivat kyläläiset ovet ja akkunat sekä asettivat ne paikoilleensa. Samassa tuli muurarikin ja hän muurasi tupaan oikein uloslämpiviävän uunin keittotakkoineen ja kamariin pienen, sievän takan.

Näiden valmiiksi tultua muutettiin koko elanto uuteen tupaan. Tuntui niin somalta, oudolta ja välkeältä; oli niinkuin olisi muutettu kurjasta luolasta suurimpaan ja ihmeellisimpään hoviin mitä maailmassa on. Oli niin oudon valoisaakin, että oikein silmiä tahtoi huikaista, kun avaroista ja kirkkaista lasi-akkunoista päivä niin vapaasti usealta taholta pääsi huoneesen virtaamaan. Vakoiset seinät ja katto sekä peileille nikkaroidut ovet, ruusatut akkunain ja ovien pielet vuorilautoineen, näyttivät niin ihmeen kauniilta ja ihanoilta, että he luulivat elävänsä unissaan. — Käveleminen se ensin tahtoi takeltaa lattialla, kun entisessä majassa oli kantoja, joita oli opittu kiertelemään ja väistelemään. Kun vaan mielestä unehtui, että oltiin uudessa asunnossa, tuntui siltä kuin tässäkin olisi kierreltäviä ja väisteltäviä kantoja, ja silti se jalka toisinaan niin oudosti töpsähteli. Mutta kuin oikein tajuihinsa tultiin, huomattiin, että käveltävänä olikin nyt oikein höylätyistä lankuista tehty sileä ja valkoinen lattia, jossa ei mitään kantoja ollut. Silloin tavallisesti naurahdettiin ja sanottiinpa tavasta: "Kah nyt taas."

Kaiken puolesta tuntui niin hyvältä. Oli niin lämmin, puhdas, valoisa ja välkeä, ja illoin valaisi iloinen takkavalkea huonetta; näytti niin iloiselta ... eikä savua eikä mitään. — Eipä ensimmältä voitu nukkua oudostamisen vuoksi, mutta sitten se kyllä kävi laatuun, sillä kaikkiinhan ihminen oppii. — — —

Tarkkaan käytti Juho tädin antamat rahat viljelysten levittämiseksi, niin tarkkaan, ettei ainuttakaan penniä niistä muihin tarpeisiin käytetty. Juho itsekin tuntui nuortuvan, sillä valoisimmat ajat olivat luoneet häneen uutta elämäntoivoa ja intoa. Uuden toivon elähyttävän voiman vahvistamana ryhtyi hän innokkaammin taasen työhön, vaikka olikin jo vanha mies. Sillä tavoin alkoi korven-rinta vähitellen paeta ja pellonlaita levetä. Kauvan ei viipynytäkään, ennenkuin pellolla oli joku auna lisempää ja niityllä useampi heinäpieles.

Palveluksessa olevista pojista oli tullut kelpomiehiä. He olivat hyviä työmiehiä ja heille maksettiin hyviä palkkoja. Käsistäänkin olivat he niin varttuneet, että kykenivät tekemään kaikenlaista talouskalua. — Eipä kummakaan, sillä eiväthän he koskaan olleet ruotilaisina. Tämän korkeamman yhteiskunnallisen asemansa vuoksi olivat he vapaasti saaneet puukkoa käyttää ja harjoitella käsitöitä.

Kummallakin heillä oli pieni säästönsä, sillä he eivät tuhlanneet työllä ja hiellä ansaituita rahojansa mihinkään joutaviin. Kun he sitten näkivät, että kurjassa kodissakin on jotakin elämän toivoa ja että siellä voidaan enemmän jo eläimiä elättää, hankki toinen heistä vanhuksilleen hevosen, toinen lehmän.

Nytkös kelpasi Oukkarissa elää. Uusi tupa, oma hevonen ja kolme lehmää. Semmoisen rikkauden haltiaksi eivät he olleet viimeiseltä koskaan toivoneetkaan pääsevänsä. Tosinhan he olivat muiden avulla siihen onnelliseen tilaan päässeet, mutta mitä se haittasi, sillä eihän se ollut vääryydellä saatu. — — Voi kuinka hyviä ihmiset kuitenkin ovat — semmoisilta ne asiat Oukkarilaisista nyt tuntuivat.

Yhä puohasi ja mullosti Juho ja nythän se kävikin laatuun, kun oli oma hevonenkin; vanhimmat kotona olevat lapsetkin rupesivat häntä vähin työssä auttamaan.

Vihdoin näkivät palveluksessa olevat pojatkin parhaaksi tulla kotiin. Tuohiset astiat alkoivat vähitellen ammatistaan poistua ja uusia sieviä puuastioita alkoi ilmestyä siaan. Mutta Juho ei luopunut

tuohisistaan, sillä missä hän vaan omissa tarpeissaan astiaa tarvitsi, käytti hän aina tuohista. Korvenlaita yhä pakeni ja sen kanssa petäjäleipäkin. Huuhkajaakaan ei ole enään kuulunut, sillä se on paennut korven kanssa, mutta nuorimmat lapset sitä vielä ikävällä muistelevat. — Tämän kaihon palkitsee kuitenkin heille moninkerroin se seikka, kun he saavat kyytiä oman hevosen kannaksilla, jopa välisti reessäkin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OUKKARI: KERTOMUS KANSAN ELÄMÄSTÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.